

การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรี
ในสมัยรัตนโกสินทร์

กันยา อ้อประเสริฐ

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก

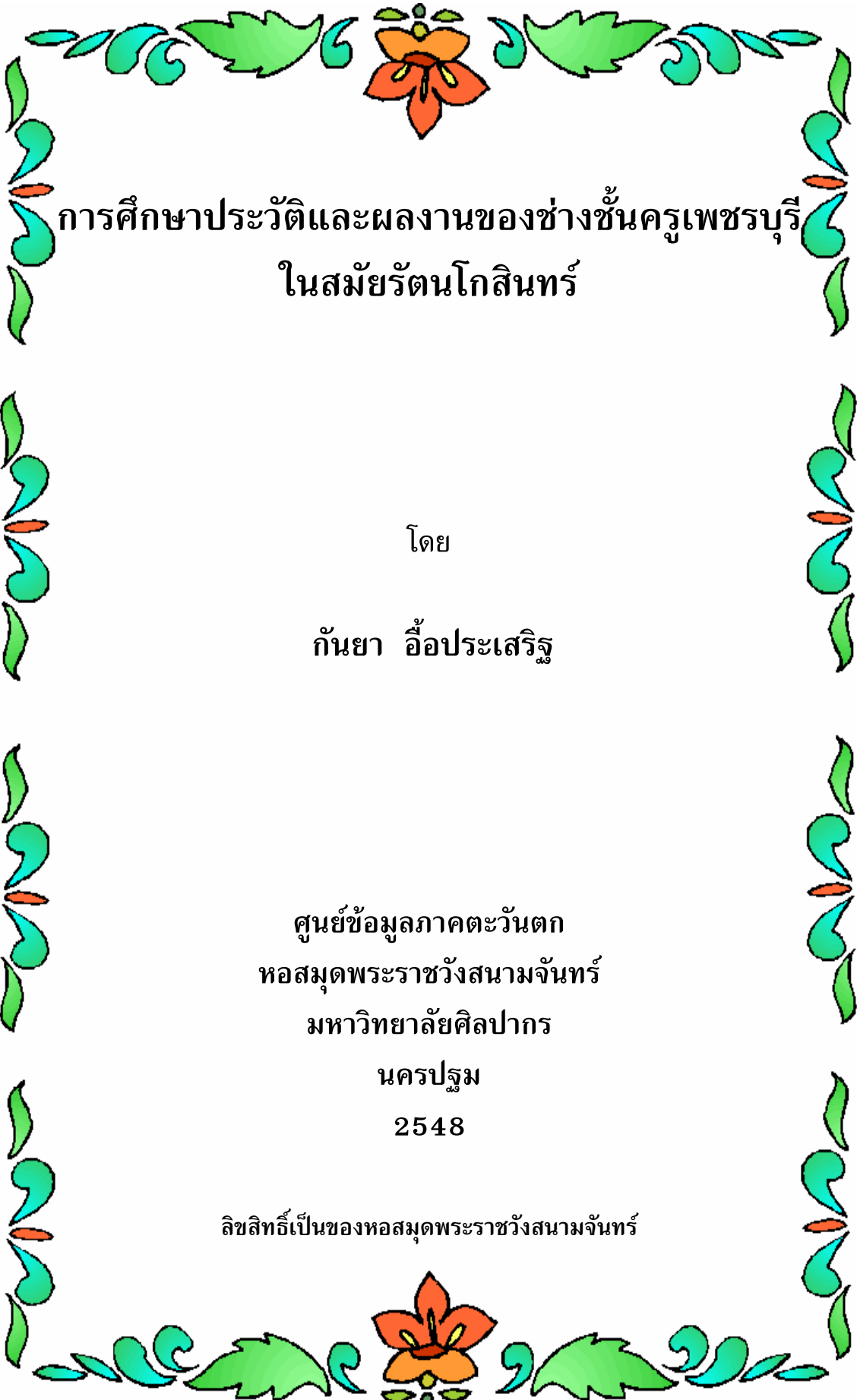
หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นครปฐม

2548

ISBN 974 - 9624 - 51 - 3

การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรี
ในสมัยรัตนโกสินทร์

โดย

กัญญา อ้อประเสริฐ

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก
หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

นครปฐม

2548

ลิขสิทธิ์เป็นของหอสมุดพระราชวังสนามจันทร์

ชื่อหนังสือ : การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์

ผู้จัดทำ : กัญญา อ้อประเสริฐ

ผู้จัดพิมพ์ : ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถานที่จัดพิมพ์ : นครปฐม

ปีที่พิมพ์ : 2548

ข้อมูลทางบรรณานุกรมหนังสือ

กัญญา อ้อประเสริฐ

การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ / กัญญา อ้อประเสริฐ.

1. ศิลปิน - - เพชรบุรี.
2. บุคลากรทางวัฒนธรรม - - เพชรบุรี.
3. ศิลปะ - - เพชรบุรี.

N 7322. พ7

ISBN 974 - 9624 - 51 - 3

ภาพปก : ภาพรามเกียรติ์ชุดเล็ก ผลงานจิตรกรรมของพระอาจารย์เป่า ปัญโญ วัดพระทรง

ออกแบบปก : ธานี จันทนากร

คำนำ

ช่างชั้นครูเพชรบุรีได้รับยกย่องเป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่น หลายคนมีชื่อเป็นเจ้าของผลงานที่ดังามเป็นที่กล่าวขวัญชื่นชม แต่ไม่สามารถค้นพบข้อมูลชีวประวัติหรือภาพถ่าย หลายคนมีข้อมูลประวัติที่กลางเลือน เนื่องจากไม่มีการเก็บบันทึกหลักฐานส่วนตัวไว้ ผลงานศิลปะกรรมของช่างชั้นครูที่มีอยู่มากมายในเพชรบุรีส่วนมากไม่ปรากฏชื่อของศิลปินที่ขึ้นงาน บางอย่างมีเพียงผู้รู้ ผู้อาวุโสในท้องถิ่นซึ่งอาจเกี่ยวพันเป็นศิษย์หรือมีความรู้เกี่ยวกับฝีมือหรือเอกลักษณ์ของช่างแต่ละคนสามารถระบุได้ว่างานชิ้นไหนเป็นฝีมือของใคร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้นับวันก็จะเลือนหายไปตามกาลเวลาหากไม่มีการเก็บรวบรวมไว้

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพชรบุรีและอาจารย์สถาบันราชภัฏเพชรบุรีได้มีบทบาทร่วมกันเป็นอย่างมากในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศิลปะเพชรบุรี โดยมีบทความซึ่งตีพิมพ์ในระหว่างปี พ.ศ. 2528 – 2534 อยู่เป็นจำนวนมาก หลักฐานสำคัญที่มีคุณค่าในการศึกษาชีวประวัติบุคคลในท้องถิ่นได้แก่ หนังสืองานศพ ซึ่งนอกจากจะมีประวัติและผลงานที่ถูกต้องเชื่อถือได้แล้ว ยังให้ภาพอุปนิสัยใจคอ แนวความคิด รสนิยม ตลอดจนทัศนคติของท่านเจ้าของประวัติได้อย่างชัดเจน ทั้งยังแสดงภาพสังคมและสภาพแวดล้อมในอดีตได้ดีอีกด้วย นอกจากนี้ จากการติดตามสืบหาข้อมูลจากศิษย์ผู้ใกล้ชิดหรือทายาทของช่างชั้นครูที่ล่วงลับไปแล้ว ทำให้ได้รับข้อมูลภาพถ่ายของช่างหลายคนมาเก็บไว้ที่ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตกเพื่อการศึกษาต่อไป

การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีสมัยรัตนโกสินทร์มีจุดประสงค์หลักในการแสวงหาข้อมูล หลักฐานในเรื่องที่เกี่ยวกับศิลปะกรรมท้องถิ่นภาคตะวันตกเพื่อการศึกษาและอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งจะให้บริการเผยแพร่ทั่วไปอย่างกว้างขวาง ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนทางด้านศิลปะและเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับภาคตะวันตก ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยศิลปากรในการส่งเสริมการวิจัยและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย

หนังสือเล่มนี้ได้จัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (eBook) ให้บริการในรูปของ cd - rom และเอกสาร ใช้เป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาวิธีนำเสนอข้อมูลในเรื่องอื่นๆได้อีกต่อไป โดยใช้โปรแกรม Adobe Acrobat 6.0 แปลงเอกสาร Word ให้เป็น File pdf ซึ่งสามารถอ่านได้จากโปรแกรม Acrobat Reader

กันยา อ้อประเสริฐ

25 มกราคม 2548

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	1
สารบัญ	2
กลอนนำ	3
กิตติกรรมประกาศ	4
แผนที่จังหวัดเพชรบุรี	5
แผนที่แสดงแหล่งศิลปกรรมสำคัญฝีมือช่างชั้นครูเพชรบุรี	6
สายสัมพันธ์ความเกี่ยวโยงระหว่างครูช่างและศิษย์ผู้สืบทอดงานศิลปะเพชรบุรี	7
บทนำ	8 – 9
ชรัอินโข่ง	10 – 15
หลวงพ่อดุทธิ	16 – 31
ขุนศรีวิภัยศ	32 – 46
ครูหวาน ตาลวันนา	47 – 73
พระอาจารย์เป้า ปัญโญ	74 – 92
นายแป้ว บำรุงพุทธ	93 – 109
อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช	110 – 155
อาจารย์พิน อินฟ้าแสง	156 – 176
นายเทศ ลอยโพยม	177 – 189
อาจารย์ประสม สุสุทธิ	190 – 212
นายทองร่วง เอ็มโอษฐ์	213 – 225
นายเฉลิม พึ่งแดง	226 – 246
บทสรุป	247
บรรณานุกรม	248 – 250

คือสายธารศิลปกรรมสุดล้ำเลิศ
 ก่อให้เกิดการงานผ่านกุศล
 เป็นของขวัญอันยิ่งใหญ่ให้ปวงชน
 ได้ไปยลเยี่ยมเห็นเป็นเปรมปรีดี

ต้องอาลักษณ์*ปกปักต้องรักษา
 สิ่งมีค่าคู่เวลาคือหน้าที่
 ประวัติศาสตร์ชาติชนคนเพชรบุรี
 จารึกมีฝีมือยอดตลอดกาล

* สังกะ

อาจารย์เกื้อกูล ไทยน้อย ประพันธ์

18 ก.ค. 47

กิตติกรรมประกาศ

งานชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ผู้จัดทำจึงใคร่จะ
ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูสุนทรวิจิตรคุณ เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย

เจ้าอาวาสวัดมหาสมณารามวรวิหาร

เจ้าอาวาสวัดแก่นเหล็ก

เจ้าอาวาสวัดปากคลอง

เจ้าอาวาสวัดห้วยเสือ

เจ้าอาวาสวัดพระทรง

เจ้าอาวาสวัดยาง

เจ้าอาวาสวัดเขมาภิรติการาม

พระอาจารย์ป้อม ญาณคุณ โฉม วัดพระทรง

อาจารย์ประสม สุขสุทธิ

อาจารย์เกื้อกุล ไทยน้อย

อาจารย์นิภา เจือทอง

อาจารย์รินรส ชลวิทย์

คุณกาญจนา สุนคนธมณี

นายช่างทองรุ่ง เอมโอบุษฐ์

นายช่างเฉลิม พึ่งแตง

คุณธนพร ภิญญเฑาะ

คุณวีรพันธ์ ดุลยากุล

คุณเบญจมาศ สร้อยทอง

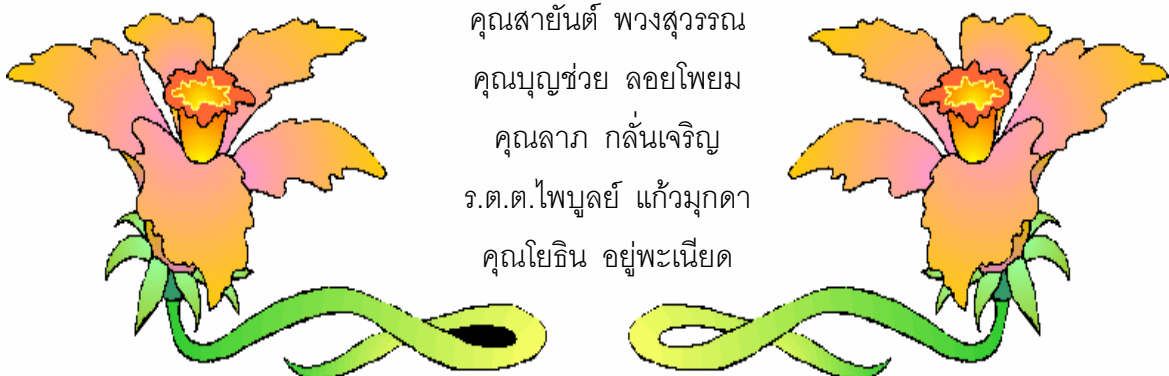
คุณสายันต์ พวงสุวรรณ

คุณบุญช่วย ลอยโพยม

คุณลาภ กลั่นเจริญ

ร.ต.ต.ไพบูลย์ แก้วมุกดา

คุณโยธิน อยู่พะเนียด

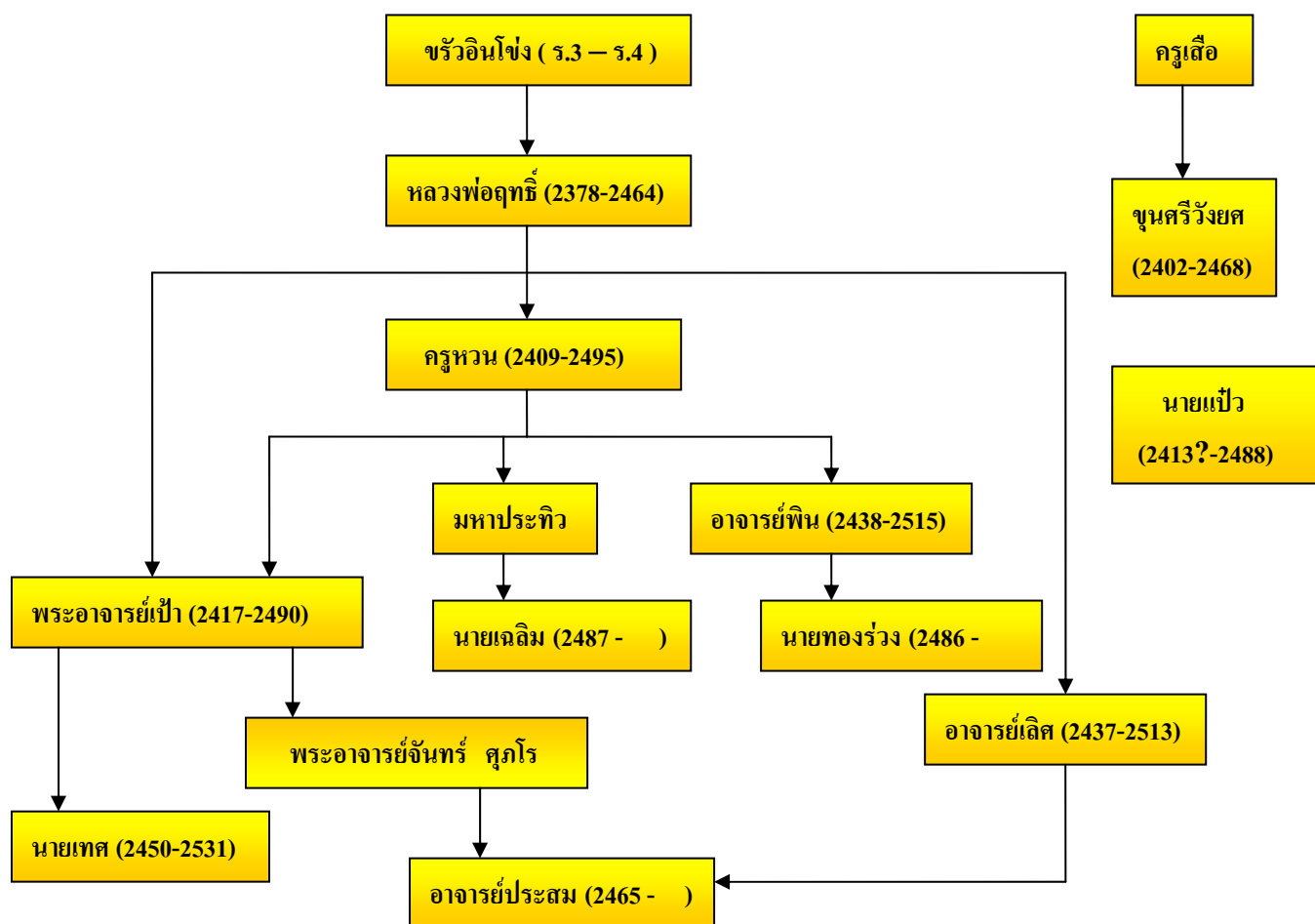

แผนที่แสดงแหล่งศิลปกรรมสำคัญฝีมือช่างชั้นครูเพชรบุรี

สายสัมพันธ์ความเกี่ยวข้องระหว่างครูช่างและศิษย์ผู้สืบทอดงานศิลปปะเพชรบุรี

บทนำ

เพชรบุรีมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอยุธยามาตั้งแต่โบราณ ซึ่งปรากฏชัดในศิลปกรรมต่างๆ ได้แก่ ภาพเขียนตามฝาผนังพระอุโบสถ ลวดลายปูนปั้นตามหน้าบัน หน้าจั่วของโบสถ์ วิหาร ปูนปั้นฐานเสมา และ ฐานพระพุทธรูปตามวัดต่างๆ ของเพชรบุรี งานศิลปกรรมเหล่านี้ บางแห่งมีอายุร่วมสมัยกับกรุงศรีอยุธยา เพชรบุรีมีความสืบเนื่องของอารยธรรมที่ดำเนินมาจากสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบันโดยไม่ขาดตอน ฝีมือของช่างเพชรบุรีเป็นเลิศ ไม่ว่าจะเป็งานศิลปะประเภทใด จนเกิดการแตกแขนงและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ช่างว่า **สกุลช่างเพชรบุรี**

งานศิลปกรรมในเพชรบุรีส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและพบอยู่ตามวัด สำนักวิชาช่างในเพชรบุรีก็ได้แก่วัดต่างๆนั่นเอง ในการศึกษาผลงานทางด้านศิลปะนั้น ถ้าเราได้ศึกษาถึงชีวิตและสภาพแวดล้อมของศิลปินผู้สร้างสรรค์งานด้วยแล้ว ก็จะมองเห็นและเข้าใจในผลงานนั้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นถ้าสามารถเรียนรู้ถึงประวัติและภูมิหลังของศิลปินในหลายๆด้านให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้แล้ว ก็จะทำให้การศึกษาผลงานของศิลปินท่านนั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในสมัยรัตนโกสินทร์ นับตั้งแต่ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา เพชรบุรีมีช่างชั้นครูหลายท่านที่มีชีวิตอยู่ร่วมสมัย ซึ่งต่างก็มีศิษย์ผู้สืบทอดงานศิลปะต่อมา และก็ได้ช่วยกันสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมหลายแขนง ทั้งด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรมปูนปั้น ตลอดจน การจำหลักไม้ ไม้เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมสืบมาจนถึงปัจจุบัน ในสมัยนั้นอุดมไปด้วยช่างศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรีที่มีชื่อเสียงมากมายหลายท่าน การที่เกิดมีช่างศิลปะที่มีฝีมือหลายท่านในขณะนั้นกล่าวได้ว่ามีเหตุปัจจัยมาจากลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พร้อมทั้งจะเป็นพลังในการสร้างสรรค์งานศิลปะ กอปรกับความสนใจที่ได้รับการปลูกฝังแต่เยาว์วัย อีกทั้งพรสวรรค์ โอกาสในการศึกษา และโอกาสที่ได้สร้างผลงานศิลปะ ล้วนส่งผลให้ช่างศิลปะเพชรบุรีมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตน นอกจากนี้ สภาพสังคมที่เห็นคุณค่าทางศิลปะ และมีการแข่งขันทางศิลปะสูงก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการสร้างผลงานที่งดงามล้ำค่า

ศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรีได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนามากที่สุด เนื่องจากในอดีตมีวัดเป็นแหล่งที่รวบรวมศิลปะวิทยาการ เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ การศึกษา ศาสนา และศิลปะจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ความรู้ต่างๆทั้งด้านช่างและความรู้ทั่วไปล้วนได้รับการอบรมสั่งสอนจากวัด การตอบแทนความรู้ทั้งหลายที่ได้รับมาจึงเป็นการอุทิศต่อศาสนาเป็นประการสำคัญ ช่างศิลปะที่ได้สร้างผลงานตามวัดต่างๆ นอกจากสร้างผลงานตามความรู้ความสามารถ และรูปแบบทางศิลปะที่ตนเองถนัดแล้วยังแฝงไว้ด้วยความศรัทธาต่อศาสนา ซึ่งเป็นพลังให้สร้างผลงานอย่างสุดฝีมือ อีกทั้งยังมีแรงผลักดันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาผลงานเพื่อเป็นการอุทิศบูชาต่อศาสนา ดังจะพบจากผลงานของช่างชั้นครู

หลายท่าน อาทิ *ขรัวอินโข่ง* ที่มีผลงานจิตรกรรมฝาผนังอันเลื่องชื่อที่อุโบสถวัดมหาสมณารามราชวรวิหาร *หลวงพ่อกุฑกัฏฐิ* ซึ่งมีผลงานการสร้างผนังใหญ่วัดพลับพลาชัย และจิตรกรรมภาพพระฉายที่หน้าวิหารวัดมหาธาตุ *ขุนศรีวิชัยศ* ซึ่งมีผลงานด้านออกแบบสถาปัตยกรรม และงานจำหลักไม้ที่โบสถ์ มณฑป ศาลาการเปรียญ หอระฆัง และกุฏิพระ ที่วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดพระทรง วัดคงคาราม และตามวัดต่างๆ อีกหลายแห่ง *ครูหวน ตาลวันนา* มีผลงานจิตรกรรมที่วัดมหาสมณารามราชวรวิหาร วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดยาง และวัดจันทราวาส *พระอาจารย์เป้า* มีผลงานที่วัดมหาสมณาราม วัดพระทรง และวัดชมพูพน นายแป้ว *บำรุงพุทธ* มีผลงานชิ้นเด่นที่วัดพลับพลาชัย และวัดปากคลอง นอกจากนี้ *อาจารย์พิน อินฟ้าแสง* ก็มีผลงานอันโดดเด่นที่วัดมหาธาตุ และวัดพลับพลาชัย *อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช* ช่างชั้นครูในสมัยเดียวกัน ยังมีผลงานอยู่มากมายหลายวัด ได้แก่ วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดพลับพลาชัย วัดแก่นเหล็ก วัดขุนตรา วัดห้วยเสือ และวัดเขมาภิรติการาม เป็นต้น

ผลงานทางด้านจิตรกรรมไทยนั้นนิยมเขียนประดับตามฝาผนังของอาคารที่สำคัญๆ เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ภาพที่เขียนก็เป็นเรื่องพุทธประวัติ หรือทศชาติชาดก ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะสอนให้คนทำความดีโดยใช้ภาพที่สวยงามเป็นสื่อ เมื่อมีโอกาสได้วาดภาพจิตรกรรมประดับอุโบสถ วิหาร ศิลปินก็จะทุ่มเททั้งพลังกายและพลังใจเขียนอย่างไวซื่อ ไวฝีมือ เพราะมีแรงศรัทธาปสาทะอย่างแรงกล้าต่อพุทธศาสนาอยู่แล้ว การทำงานของเขาจึงเป็นเสมือนพุทธบูชา ซึ่งส่งผลให้ภาพมีความวิจิตรบรรจงสวยงามสุดจะพรรณนา

ช่างชั้นครูในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7 มักจะมีความสามารถทางด้านศิลปะหลายแขนง อาทิ *หลวงพ่อกุฑกัฏฐิ* มีความสามารถทั้งในด้านจิตรกรรม แกะสลักหนังใหญ่ และความสามารถในการแสดง ซึ่งได้ฝึกสอนการแสดงหนังใหญ่แก่ศิษย์ของท่านจนออกงานได้ ช่างอื่นๆ ก็ล้วนแต่มีความสามารถที่หลากหลายด้วยกันทั้งนั้น ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาสมัยนั้นมีวัดเป็นศูนย์กลาง ซึ่งรวบรวมความรู้ทางช่างศิลปะแขนงต่างๆ และการถ่ายทอดความรู้ทางการช่างในแขนงต่างๆ ไม่แยกจากกัน จึงเกิดองค์รวมที่ช่างสามารถนำไปบูรณาการใช้ได้เหมาะสมกับประเภทของงานศิลปะ

ประวัติและผลงานศิลปะของช่างชั้นครูเพชรบุรีนั้นมีความงดงามที่น่าศึกษา เป็นแบบอย่างที่คนรุ่นหลังควรรู้จัก ยกย่อง และชื่นชมภูมิปัญญาของบรรพชน เป็นมรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่สืบทอดมาอย่างอนุชน อนึ่ง ยังมีผลงานศิลปะชั้นครูของเพชรบุรีอยู่อีกมากที่สืบทอดประวัติของเจ้าของผลงานไม่ได้เนื่องจากไม่มีหลักฐานบันทึกไว้ และขาดแหล่งที่จะเสาะแสวงหาข้อมูล ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้เลือกศึกษาประวัติและผลงานของช่างครูที่มีหลักฐานปรากฏให้สืบค้นได้จำนวน 12 ท่านที่มีผลงานชิ้นเด่นๆ อยู่ในเพชรบุรี ซึ่งส่วนใหญ่ มักจะอยู่ตามวัด ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

ขรัวอินโข่ง

ขรัวอินโข่งเป็นจิตรกรที่มีชื่อเสียงและโดดเด่นที่สุดในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงรู้จักขรัวอินโข่งมาตั้งแต่ครั้งยังผนวช ทรงโปรดปรานฝีมือการเขียนภาพและเรียกใช้ขรัวอินโข่งอยู่เสมอ ไม่ว่าพระองค์จะไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์พระอารามแห่งใด ก็มักโปรดฯ ให้ขรัวอินโข่งวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังประดับอาคารสถานที่นั้น ๆ นับว่าขรัวอินโข่งเป็นจิตรกรที่ใกล้ชิดและมีฝีมือเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ขรัวอินโข่งเป็นชาวบางจาน จังหวัดเพชรบุรี วันเดือนปีเกิดและมรณภาพไม่ปรากฏหลักฐาน ท่านบวชเณรและบวชพระจนสิ้นอายุขัย ในระยะหลัง ท่านจำพรรษาที่วัดราชบุรณะ ในกรุงเทพมหานคร กล่าวกันว่าท่านไม่ชอบเกี่ยวข้องกับผู้คน ต้องการอยู่ตามลำพังอย่างสงบเพื่อใช้จินตนาการในทางศิลปะ ขรัวอินโข่งมีชื่อเดิมว่า อิน แต่เนื่องจากท่านเป็นพระที่สูงอายุและมีความสามารถในบางเรื่อง จึงเรียก “ขรัว” ส่วนคำว่า “โข่ง” นั้นเป็นเพราะท่านบวชเณรอยู่นานเกินกาล จึงเรียกว่า “อินโข่ง”

ผลงานส่วนใหญ่ของขรัวอินโข่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและสะท้อนสภาพสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ภาพวาดมีทั้งแบบภาพไทยและแบบภาพฝรั่ง เช่น ภาพวาดสีฝุ่นเรื่องทศชาติ ภาพวาดพระราชพงศาวดารในหอพระราชมานูสร และภาพปริศนาธรรม ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นต้น ขรัวอินโข่งเป็นจิตรกรที่มีความคิดสร้างสรรค์ ท่านพยายามสร้างผลงานที่แปลกใหม่ไปจากจิตรกรรมฝาผนังในยุคก่อน ๆ ที่นิยมวาดภาพพุทธประวัติหรือทศชาติชาติก ผลงานของท่านจึงเป็นที่ชื่นชมและกล่าวขวัญถึงอย่างแพร่หลายตั้งแต่สมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ トラวจนถึงปัจจุบันนี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสกล่าวถึง ขรัวอินโข่งว่า เป็นช่างเขียนไทยคนแรกที่มีความรู้ไม่แต่เขียนได้ตามแบบโบราณเท่านั้น ยังเขียนได้ตามแบบฝรั่งสมัยใหม่ได้ด้วย เป็นการแสดงความก้าวหน้าในทางเขียนรูปของไทย รูปภาพต่าง ๆ ที่ขรัวอินโข่งเขียนนั้นมีเงา เป็นการเขียนที่มีชีวิตจิตใจ ผิดกับนักเขียนไทยคนอื่น ๆ... ภาพวาดทุกภาพของขรัวอินโข่งแสดงให้เห็นถึงความประสพการณ์กลมกลืนของศิลปะและบรรยากาศที่สลัว ๆ เหมือนกับทำให้ความคิดฝันที่ค่อนข้างกลางเลือนนั้นค่อย ๆ กระจางชัดในอารมณ์ รวมทั้งบรรยากาศที่อยู่ท่ามกลางขุนเขาและแมกไม้ที่ร่มครึ้ม ทำให้จิตใจเกิดจินตนาการคล้อยไปตามภาพที่ได้เห็น นอกจากนี้ ขรัวอินโข่งยังนิยมวาดภาพโดยใช้เนื้อที่ทั้งหมด คือภาพพระหว่างช่องหน้าต่าง และนับแต่เหนือช่องหน้าต่างไปจนยันนอกโถหรือเพดานของอาคารนั้น ๆ นับเป็นความกล้าอย่างมากในการวางภาพที่มีขนาดใหญ่มากขนาดนั้น

ผลงานของขรัวอินโข่ง

ภาพเขียนฝีมือขรัวอินโข่งมีปรากฏอยู่ตามที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังนี้

- ภาพผนังในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และภาพสุภาพิตต่าง ๆ ที่บานหน้าต่าง
- ภาพผนังที่หอพระราชมานุสร ซึ่งเป็นหอพระข้างพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เรื่อง พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
- ภาพผนังที่หอพระราชพงศานุสร เขียนภาพพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์
- ภาพเขียนที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
- ภาพวาดในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร
- ภาพวาดในพระอุโบสถวัดบรมนิวาส
- ภาพวาดที่มณฑปพระพุทธบาท วัดพระงาม อยุธยา ซึ่งเป็นงานชิ้นเยี่ยมที่สุดชิ้นหนึ่งของขรัวอินโข่ง
- ภาพผนังในพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม จังหวัดเพชรบุรี เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดนี้ จึงได้โปรดฯ ให้ขรัวอินโข่ง วาดภาพจิตรกรรม

ฝาผนังประดับภายในพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม เป็นภาพการไปนมัสการพระพุทธบาท และการไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ทางพุทธศาสนา เช่น ภาพนมัสการพระปฐมเจดีย์ ภาพนมัสการพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ภาพพระนครคีรี ภาพพระพุทธรักษาจารย์แปลคัมภีร์ที่ลังกา และภาพทวารบาล เป็นต้น นับเป็นภาพวาดเพียงแห่งเดียวในถิ่นกำเนิดของท่านที่จังหวัดเพชรบุรี

พระอุโบสถวัดมหาสมณาราม ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังฝีมือขรัวอินโข่ง และคณะช่างเมืองเพชรร่วมกันสร้างสรรค์ผลงาน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดมหาสมณาราม ราชวรวิหาร

ลักษณะจิตรกรรม

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม ราชวรวิหารนี้เขียนในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เป็นผลงานของขรัวอินโข่ง และคณะช่างเมืองเพชร เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาว ที่เตรียมรองพื้นจากดินสอพองผสมกาวไว้อย่างหนาและเรียบ โดยไม่มีการขัดมัน สีที่ใช้คือ ดำ แดง แดงเสน น้ำเงิน คราม เหลือง และเขียว เน้นเส้น สี ชัดเจน กรมศิลปากรได้ซ่อมส่วนที่ชำรุดรักษาแบบเดิมไว้อย่างดี เรื่องที่เขียนเป็นภาพการไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ภาพการไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ ภาพทิวทัศน์เขาวังเพชรบุรี ภาพการไปนมัสการพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ภาพเจดีย์แบบมอญพม่า ภาพท้องทะเล ภาพการไปสืบศาสนายังเกาะลังกา และภาพชุดขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เขียนภาพเต็มผนังทั้ง 4 ด้าน ผนังหุ้มกลองด้านหน้างามเด่นที่สุด เขียนเล่าเรื่องการไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี

คุณค่าทางจิตรกรรม

เป็นจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ที่งดงามแห่งหนึ่งของเพชรบุรี โดยขรัวอินโข่งเป็นผู้ร่างแบบ พ่อละมุดเป็นผู้ลงสี บางตอนขรัวอินโข่งระบายสีเอง และได้อยู่ช่วยแนะนำอยู่ระยะหนึ่ง เพราะมาเขียนตอนอายุมากแล้ว ขรัวอินโข่งเอาถ่านใส่ย่ำมขึ้นไปร่างภาพ และร่างได้รวดเร็วมาก ส่วนลายขอบภาพ พ่อละมุดเขียนเองหมด

ภาพการเดินทางไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี

ขรัวอินโข่งวาดภาพนี้ด้วยการวางภาพบนเนื้อที่ขนาดใหญ่ และวาดภาพบรรยายค่อนข้างละเอียด นับแต่การเดินทางพักแรมตามทางกว่าจะไปถึงพระพุทธบาท เพราะพระพุทธบาทสมัยก่อนนั้นเป็นสถานที่ที่ทุกคนใฝ่ฝันอยากจะไปกันทั้งนั้น เพราะนอกจากจะได้ไปทำบุญไหว้พระแล้ว ยังได้เดินทางไปสัมผัสธรรมชาติที่น่ายินเริง บันเทิงใจ ประกอบกับมีความเชื่อว่า ถ้าได้ไปไหว้พระพุทธบาทถึงเจ็ดครั้งจะไม่ตกนรก ดังนั้น การไปพระพุทธบาทจึงได้ทั้งบุญกุศลและความสนุกสนานด้วย การเดินทางไปพระพุทธบาทนั้นต้องผ่านความยากลำบากและทุรกันดาร ผู้คนเดินทางมาจากทั่วสารทิศ ด้วยขบวนช้าง ขบวนม้า ขบวนเกวียน พวกผู้ดีมีเงินมาเรือเก๋ง บ้างก็เดินเท้า พระสงฆ์ก็จาริกแสวงบุญด้วย บรรยากาศในภาพเป็นยามเย็น มีแสงแดดอ่อนๆ ผู้คนที่เดินทางมานั้นบ้างก็หยุดพักผ่อน หุงหาอาหารรับประทาน บ้างก็นอนพักผ่อนในศาลาริมทาง บ้างก็ลงเล่นน้ำ วกน้ำมาลูบหน้าตาเพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยในการเดินทางมาทั้งวัน

ภาพการไปนมัสการพระปฐมเจดีย์

ภาพการไปนมัสการพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช

ทิวทัศน์เขาวัง เพชรบุรี

หลวงพ่อกุณี วัดปลับพลาย (2378 – 2464)

หลวงพ่อดุทธิ วัดพลับพลาศัย (2378 – 2464)

หลวงพ่อดุทธิเกิดที่บ้านปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เมื่อ พ.ศ. 2378 ในวัยเด็กได้ไปเป็นศิษย์ของขรัวอินโข่งที่วัดราชบูรณะ กรุงเทพฯ ติดตามรับใช้ใกล้ชิด ไปปั้นรูป วาดรูปในที่ต่างๆ มากมาย ก่อนอุปสมบทท่านสนใจศึกษาศิลปกรรมต่างๆ หลายแขนง ทั้งด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ตลอดจนจนถึงด้านศิลปะการแสดง ในปี พ.ศ. 2398 จึงได้กลับมาอุปสมบทที่วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี ในสมัยพระอธิการครุฑ เป็นเจ้าอาวาส หลังจากนั้น ได้มาจำพรรษาที่วัดพลับพลาศัย ศึกษาพระปริยัติธรรม วิชาการแพทย์แผนโบราณและวิชาการอื่น ๆ จากหลวงพ่อดุทธิ เจ้าอาวาส ในปี พ.ศ. 2412 จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดพลับพลาศัยสืบต่อจากหลวงพ่อดุทธิ

หลวงพ่อดุทธิได้รับการยกย่องว่าเป็นอาจารย์ใหญ่ทางการช่าง ได้แก่ หนังใหญ่ ปี่พาทย์ ก่อสร้าง ช่างเขียน แกะสลัก ปูนปั้น ชาวเพชรบุรีรักและศรัทธาท่านมาก ในสมัยของท่าน วัดพลับพลาศัยเป็นศูนย์กลางการศึกษาทั้งด้านวิชาสามัญและวิชาชีพระดับต่าง ๆ ท่านเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนวัดพลับพลาศัย ซึ่งเป็นโรงเรียนหลวงแห่งแรกของจังหวัด ทุกองค์ประกอบของโรงเรียนเกิดจากแรงศรัทธาท่านทั้งสิ้น เริ่มตั้งแต่ปลูกอาคารเรียน ซื่อหนังสือ และเครื่องเขียน แจกนักเรียน หลวงพ่อดุทธิได้ดำเนินการโดยใช้ปัจจัยส่วนตัวของท่าน รวมทั้งที่ท่านได้สอนนักเรียนเอง และให้พระในวัดเป็นครูสอนด้วย นอกจากนี้ วัดพลับพลาศัยยังมีชื่อเสียงในเรื่องยาตา หลวงพ่อดุทธิเปิดบริการรักษาโรคตาโดยไม่คิดมูลค่า และท่านสามารถผ่าตัดต้อทุกชนิดได้ ท่านมียาป้ายตาหลวงหลายขนาน จนกล่าวขวัญกันว่า รักษาตาต้องวัดพลับฯ ยาวัดพลับฯ เป็นยาวิเศษ

หลวงพ่อดุทธิมีลูกศิษย์ลูกหาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์มากมาย ที่มีชื่อเสียงสืบทอดวิชาช่าง ต่อมา ได้แก่ อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช และนายอยู่ อินมี เป็นต้น ครูหวน ตาลวันนา ช่างใหญ่ คนหนึ่งก็ได้มาขอให้ท่านครอบครูให้ นอกจากนี้ พวกนายโรงลิเก ละคร หนังตะลุง หุ่นกระบอก ก็ได้มาขอบตัวเป็นศิษย์ ขอคำแนะนำ ปรีक्षाเรื่องงานแสดงอยู่เสมอ ต้นกำเนิดหนังใหญ่วัดখনอน ก็มีประวัติมาว่า ได้มาศึกษากับหลวงพ่อดุทธิ

หลวงพ่อดุทธิมีวัตรปฏิบัติที่งดงาม และมีคุณธรรมสูงด้วยประการทั้งปวง ท่านอุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รักษาผู้เจ็บป่วย สร้างสรรค์งานช่าง และส่งเสริมการศึกษาให้เจริญก้าวหน้า ท่านมรณภาพ ในปี พ.ศ. 2464 รวมอายุได้ 86 ปี 62 พรรษา งานศพของท่านจัดอย่างใหญ่โต และมีคนมาร่วมงานกันอย่างล้นหลาม

ผลงานของหลวงพ่อกุทธิ วัดปลับปลาชัย

ผลงานทางด้านช่างของหลวงพ่อกุทธิมีเป็นจำนวนมาก ทั้งงานก่อสร้าง งานเขียนภาพ ปั้น และแกะสลัก ผลงานเหล่านี้มีอยู่ตามวัดต่าง ๆ ได้แก่

- ผนังใหญ่วัดปลับปลาชัย เป็นผลงานศิลปกรรมที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดของหลวงพ่อกุทธิ ท่านเป็นผู้อำนวยการตั้งแต่การเขียนลายให้ลูกศิษย์ช่วยกันแกะสลักผนังใหญ่ เขียนบท และฝึกซ้อม คณะแสดงผนังใหญ่ด้วยตัวท่านเอง

- ผลงานด้านจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนในพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม ซึ่งหลวงพ่อกุทธิ เป็นนายงาน แบ่งงานให้ช่างเขียนช่วยกันเขียน ครูหวนและพระอาจารย์เป้าเขียนลายไทยที่เสาใน โโบสถ์คนละ 4 ต้น ครูหวนเขียนลายประตู พระอาจารย์เป้าเขียนลายหน้าต่าง พอละมุดเป็นช่าง ระบายสี ส่วนภาพที่ผนังพระอุโบสถ กล่าวกันว่าขรัวอินโข่งเป็นผู้ร่างแบบแล้วให้หลวงพ่อกุทธิวาด และลงสีต่อ เพราะขณะนั้นขรัวอินโข่งมีอายุมากแล้ว ภาพพระพุทธรูปหน้าพระวิหารหลวงวัด มหาธาตุวรวิหารก็เป็นงานฝีมือหลวงพ่อกุทธิอีกชิ้นหนึ่ง

- พระพุทธรูปในถ้ำเขาหลวง และพระพุทธรูปที่วัดพระรูป

- หลวงพ่อกุทธิได้ปรับปรุงและก่อสร้างถาวรวัตถุในวัดปลับปลาชัยหลายอย่าง เมื่อเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ในเมืองเพชรบุรีในปี พ.ศ. 2458 วัดปลับปลาชัยก็ได้ประสบเคราะห์กรรมถูกพระเพลิงเผาผลาญเกือบหมดวัด ต้องบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่

วัดปลับปลาชัย

หนังสือวัดปลับปลาชัย

หนังสือเป็นมรดกสืบทอดกันมา ได้รับการยกย่องว่าเป็นการละเล่นชั้นสูงของไทย เพราะรวมเอา ศิลปะมากมายหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน มีทั้งจิตรกรรมผสมผสานงานแกะสลัก บวกกับวรรณกรรม ศิลปะการดนตรี และนาฏศิลป์

ในการจัดตั้งคณะหนังสือวัดปลับปลาชัยขึ้นมาได้นั้น เนื่องจากหลวงพ่อกุญแจท่านมีบารมี สูง ประกอบกับมีความรู้ความสามารถในศิลปะการแสดงอยู่พร้อม และมีความรู้หลายแขนง จึง สามารถสร้างหนังพร้อมทั้งฝึกหัดลูกศิษย์ที่จะเล่น จะพากย์ ตลอดถึงทำเพลงพิณพาทย์พร้อมเสร็จ การแสดงหนังใหญ่เป็นงานใหญ่ ดังนั้นหลวงพ่อกุญแจจึงได้ระดมศิษย์ที่มีฝีมือทางช่างวาดหรือ แกะสลักหนังใหญ่ โดยเอาหนังวัวดิบมาชุบน้ำขี้เถ้าให้แห้ง แล้วนำมาฉลุเป็นตัวละคร ในรามเกียรติ์ ท่านได้ใช้ศาลาการเปรียญเป็นโรงงานฉลุหนังใหญ่ ฉลุอยู่ถึง 3 ปี ได้ตัวหนังเพียง 200 ตัวเท่านั้น เพราะตัวหนังจะต้องใช้ความประณีต และต้องอาศัยฝีมือถึงขนาดจริง ๆ

หนังใหญ่ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

หนังเดี่ยว คือ ฉลุเป็นตัวละครเดี่ยว ๆ เช่น ตัวหนุมาน องคต พิเภก ทศกัณฐ์ เป็นต้น ตัวหนังเดี่ยวเฉลี่ยความสูงประมาณ 1 เมตร

หนังจับ คือ ตัวหนังอยู่ในท่าจับ ได้แก่ ขณะสู้รบ เป็นต้น เช่น สุครีพกำลังรบติด พันอยู่กับกุมภกัณฑ์ ตัวหนังจับมีขนาดใหญ่กว่าหนังเดี่ยว

หนังเมือง เช่น ทศกัณฐ์อยู่ในปราสาท พระลักษมณ์อยู่ในปลับปลา เป็นต้น หนังเมืองมีขนาดใหญ่กว่าหนังเดี่ยว

นอกจากนี้ ยังมี **หนังเจ้า** ซึ่งเป็นหนังครุ มีอยู่ 3 ตัว คือ ฤาษี และรูปพระแสงศร อีก 2 ตัว ได้แก่ พระลักษมณ์และพระราม แต่บางทีก็เป็นรูปพระอิศวรกับพระนารายณ์ หนังเจ้า เป็นหนังสำคัญ ใช้หนังวัวตายพราย (ตายทั้งกลม) หรือไม่ก็เป็นหนังเสือ เล่ากันมาว่า หลวงพ่อกุญแจท่านทำหนังเจ้าให้เสร็จภายในวันเดียว นับตั้งแต่เริ่มทำ ร่าง แกะสลัก และลงสี

เมื่อหลวงพ่อกุญแจฉลุตัวหนังเสร็จ พอจะออกโรงแสดงได้แล้ว ท่านก็ได้เลือกเฟ้นหาบรรดาลูกศิษย์ที่มีหัวทางการแสดงมาเป็นคนเชิดหนัง ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้มาสมัครกันมาก คนเชิดหนังใหญ่ ต้องออกมาเชิดนอกจอเหมือนเป็นผู้แสดงตามบทของตัวละคร จึงมีความสำคัญเท่า ๆ กับตัวหนัง หรือมากกว่าด้วยซ้ำ ประกอบกับจะต้องมีบทพากย์และมุขตลกที่ดีอีกด้วย หลวงพ่อกุญแจได้ลงมือ

ฝึกซ้อมคณะหนังใหญ่วัดพลับพลาชัยด้วยตนเอง กำหนดบทพากย์และมุขตลกด้วย เมื่อฝึกฝนจนมีความชำนาญเพียงพอแล้ว จึงยอมให้ลูกศิษย์นำออกแสดงให้ประชาชนชม ส่วนใหญ่ไปแสดงในงานมหรรมใหญ่ ๆ เช่น งานศพเจ้านายในราชสำนัก งานเมรุของขุนนางข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และบรรดาศพของคหบดี ชาวบ้าน เมื่อหนังใหญ่คณะวัดพลับพลาชัยไปแสดงที่ไหน ผู้คนก็จะพากันมาชมอย่างมากมายล้นหลาม และการแสดงเป็นที่พอใจของผู้ชมทั่วกัน หนังใหญ่วัดพลับพลาชัยจึงโด่งดังเป็นที่เลื่องลือและกล่าวขวัญถึงติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน แต่การแสดงแต่ละครั้งในสมัยนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก และคณะหนังใหญ่วัดพลับพลาชัยไม่เคยเรียกร้องตกลงราคากันเลย ส่วนใหญ่ไปแสดงแต่ละครั้งจะขาดทุน หลวงพ่อฤทธิ์ท่านก็สละเงินเท่าที่มีอยู่อุดหนุนจนเจือเหล้าศิลป์ของท่านอยู่เป็นประจำเสมอมา

ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาจังหวัดเพชรบุรีเพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลครบรอบปีสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอุรุพงษ์ฯ ณ พระราชวังบ้านปืน ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้หาหนังใหญ่วัดพลับพลาชัยไปแสดงเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2453 หลวงพ่อฤทธิ์ได้คัดเลือกผู้ขีด ผู้พากย์ และพิณพาทย์กระจำปีสี่ขอมาพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญวัดพลับพลาชัยเพื่อซักซ้อมกันเป็นครั้งสุดท้ายก่อนแสดงหน้าพระที่นั่งเสร็จแล้ว หลวงพ่อฤทธิ์ก็ได้ประพรมน้ำพระพุทธรมนต์ให้กับลูกศิษย์ทุกคน

ด้วยเกียรติคุณในทางการแสดงหนังใหญ่ของหลวงพ่อฤทธิ์เล่าลือระบือไปไกล บรรดานายโรงลิเก ละคร หนังตะลุง และ หุ่นกระบอก ต่างพากันยกย่องนับถือท่านเป็นปรมาจารย์ทางศิลปะการแสดง พากันมาขอตัวเป็นศิษย์ มาขอคำแนะนำปรึกษาหาร่องานแสดงบ้าง ท่านก็ได้ให้คำแนะนำ และถือโอกาสสอดแทรกธรรมะให้กับศิลปินเหล่านั้นเพื่อนำไปแสดงต่อประชาชนอีกต่อไป เพราะเห็นว่าการแสดงเป็นสื่อสารมวลชนที่ดีที่สุดในสมัยนั้น นับว่า หลวงพ่อฤทธิ์เป็นผู้ที่เผยแพร่ศิลปะและสอดแทรกธรรมะให้กับประชาชนได้อย่างลึกซึ้งคัมภีร์ภาพ ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน

หนังใหญ่ที่หลวงพ่อฤทธิ์สร้างไว้จำนวนมากได้กระจัดกระจายไป ภายหลังการเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ของเพชรบุรี เมื่อ พ.ศ. 2458 วัดพลับพลาชัยถูกไฟเผาผลาญเกือบหมดวัด เว้นไว้แต่เพียงวิหารซึ่งมีหนังใหญ่ส่วนหนึ่งเก็บไว้ และกุฏิหลวงพ่อฤทธิ์เท่านั้นที่ไม่ไหม้ หนังใหญ่จึงกระจัดกระจายไปฝากไว้ตามที่ต่าง ๆ เช่น วัดคงคาราม วัดป่าอัม บางส่วนกรมศิลปากรได้นำไปไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ ทำให้หนังใหญ่ได้ลดจำนวนลงจากเดิม ซึ่งเคยมีไม่ต่ำกว่า 300 ตัว เหลือถึงปัจจุบันประมาณ 40 ตัว เท่านั้น ปัจจุบันชมรมผู้รับบำเหน็จบำนาญเพชรบุรีได้สงเคราะห์เงินทุนจัดทำกรอบตู้สำหรับใส่หนังใหญ่ อนุรักษ์ไว้ในวิหารวัดพลับพลาชัย ซึ่งกลายเป็น **พิพิธภัณฑสถานหนังใหญ่วัดพลับพลาชัย** เปิดให้คนทั่วไปได้เข้าชมกัน

พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย ในวิหารวัดพลับพลาชัย

หนังใหญ่ของหลวงพ่อกุทธิ ที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชาติกำเนิด - นางหงส์

ภาพพระฉาย

จิตรกรรมฝาผนังภาพพระพุทธเจ้าและพระอัครสาวกประทับยืนปางประทานพร อยู่ที่โถงพาไลหน้าพระวิหารหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร หลังองค์พระพุทธรูป เป็นฝีมือหลวงพ่อดุทธิ์ วัดพลับพลาชัย เขียนไว้ตั้งแต่ยังเป็นพระหนุ่มแรกบวชอยู่ที่วัดมหาธาตุ ต่อมานายสุทินเขียนสีทับภาพเดิม เมื่อกรมศิลปากรมาอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ได้เขียนทับไว้อีกชั้นหนึ่ง ทำให้ประณีตยิ่งขึ้น

ขุนศรีวังยศ (2402 – 2468)

ขุนศรีวิงยศ (ขันท์ เกิดแสงสี) (2402 – 2468)

ขุนศรีวิงยศ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2402 ที่บ้านสระกระท่อม (บริเวณหน้าวัดใหญ่สุวรรณาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ท่านได้อุปสมบทที่วัดใหญ่สุวรรณารามอยู่หลายพรรษา จึงได้ลาสิกขาบทออกมาประกอบอาชีพช่าง ขุนศรีวิงยศได้มีโอกาสเรียนรู้งานช่างจากผลงานศิลปกรรมที่มีอยู่ในวัด และจากช่างทั้งพระและฆราวาส ประกอบกับอุปนิสัยรักในการช่าง จึงทำให้ท่านเข้าใจและมีความสามารถในเชิงช่างเป็นอย่างดี

ขุนศรีวิงยศเป็นลูกศิษย์ครูเสื้อ ช่างฝีมือเยี่ยมของวัดใหญ่ นอกจากนี้ ท่านยังรู้จักกับครูบัว ช่างฝีมือดีที่วัดพระทอง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ท่านมีความรู้และมีประสบการณ์ทางการช่างอย่างมาก

ขุนศรีวิงยศมีความสามารถในการช่าง และมีความคิดสร้างสรรค์ผลงานให้แปลกใหม่ไปจากของเดิม ท่านทำงานช่างอย่างละเอียด ประณีต และมีแบบแผนถูกต้องตามหลักวิชาช่าง แม้เมื่อท่านควบคุมงานก็พยายามส่งเสริมให้ช่างทำงานอย่างประณีตและถูกต้องเช่นกัน ผลงานของท่านจึงงดงาม ประณีต และมีคุณค่าทางศิลปะ นอกจากนี้ ท่านยังได้ให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาทางการช่างแก่ช่างหรือผู้ที่รักการช่างที่มาขอคำแนะนำเสมอ นับเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แพร่หลายและยืนยาวต่อไป ด้วยความสามารถทางการช่าง และมีผลงานดีเด่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเหรียญราชรุจิ กะไหล่ทองแก่ขุนศรีวิงยศ เมื่อปี พ.ศ. 2452

งานของขุนศรีวิงยศมีอิทธิพลต่อวงการช่างของเพชรบุรีเป็นอย่างมาก เป็นพลังนำพาวงการช่างก้าวขึ้นไปสู่ความรุ่งเรือง จากผลงาน แสดงว่าท่านเป็นคนช่างสังเกต ปราดเบรื่องในเรื่องการออกแบบอาคาร สิ่งตกแต่ง ตลอดจนฉายประดับประกอบอาคารได้อย่างประสานกลมกลืน ลงตัว และมากด้วยคุณค่า

ขุนศรีวิงยศมีผลงานปรากฏอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่เป็นงานก่อสร้างและแกะสลัก มีทั้งที่ลงมือทำเอง และออกแบบแล้วควบคุมให้ช่างทำ ผลงานต่างๆ ของท่านยังคงอยู่สืบมาจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่ายิ่งของเพชรบุรีและของชาติอีกด้วย

ขุนศรีวิงยศถึงแก่กรรมประมาณปี พ.ศ. 2468 – 69 รวมอายุได้ ประมาณ 66 หรือ 67 ปี

ผลงานที่สำคัญของขุนศรีวังยศที่มีอยู่ตามวัดต่าง ๆ

วัดพระทรง - สร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญ เกะสลักไม้หน้าบันศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ หอไตรหลังเก่า ออกแบบมณฑป ธรรมาสน์เทศน์ (ทำร่วมกับพระอาจารย์เป้า) ตู้พระไตรปิฎก และซุ้มประตู 2 แห่ง ออกแบบตามสมัยนิยมของชาวบ้าน เรียกว่า แบบหม้อทะนนคว่ำ ส่วนใหญ่ท่านเป็นผู้ออกแบบและควบคุมงาน

วัดแรก - สร้างธรรมาสน์ และ ศาลาการเปรียญ

วัดพลับพลาชัย - สร้างโบสถ์ ปั้นลวดลายหน้าบันโบสถ์ (หลังที่ถูกไฟไหม้)

วัดคงคารามวรวิหาร - ออกแบบและสร้างมณฑป และแกะสลักหน้าบันมณฑป

วัดลาด - สร้างธรรมาสน์

วัดใหญ่สุวรรณาราม - ที่วัดใหญ่ ขุนศรีวังยศได้ร่วมมือทำงานกับพระครูมหาวิหาราภิรักษ์ (พุก) และพระที่เป็นช่างของวัดใหญ่ ปฏิสังขรณ์โบราณวัตถุ โบราณสถานในวัด เช่น พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และสร้างถาวรวัตถุเพิ่มขึ้น เช่น หอระฆัง หอสวดมนต์ ศาลา ซุ้มประตู งานชิ้นสำคัญคือ พระระเบียงหรือวิหารคด รอบพระอุโบสถ ซึ่งท่านเป็นผู้ออกแบบและร่วมก่อสร้าง นอกจากนี้ ยังมีผลงานแกะสลักไม้หน้าบันพระระเบียงอุโบสถทั้งหมด 22 แผ่น

พระระเบียง หรือวิหารคด รอบพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

งานชิ้นสำคัญของขุนศรีวิชัย คือ การออกแบบ และร่วมสร้างพระระเบียง หรือ วิหารคด รอบพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงกล่าวชมไว้ในพระราชหัตถเลขา ฉบับที่ 5 เมื่อคราวเสด็จประพาสมณฑลราชบุรี ในปี พ.ศ. 2452 ถึงวัดใหญ่สุวรรณารามว่า “งานที่สร้างขึ้นใหม่ คือ ได้สร้างระเบียงล้อมรอบพระอุโบสถ แต่เป็นความคิดที่แปลกใหม่มีมาก จนถือว่าเป็นศาลารายก็ได้ เป็นพระระเบียงก็ได้ เพราะเขาตัดขาดเป็นหลังๆ มีช่อฟ้า ใบระกา หลังคาซ้อนสองชั้น ทุกหลัง ลักษณะทำนองกุฏิล้อมวัดราชสิทธิ์ แต่แยกคางดงงามดีกว่าวัดราชสิทธิ์เป็นอันมาก เป็นเหตุให้ต้องสืบเสาะหาผู้ซึ่งเป็นเจ้าของความคิด ได้ตัวขุนศรีวิชัย ซึ่งเป็นคนเจ้าพระยาสุรพันธ์ใช้งานช่าง เป็นผู้ที่ได้บวชอยู่ในวัดนี้ก่อน คิดตัวอย่างและจัดการก่อสร้างทั้งสิ้น ได้สร้างขึ้นด้วยเงินเรียไร...”

พระระเบียงคดวัดใหญ่สุวรรณาราม มีทั้งหมด 8 หลัง มีหลังคาเป็นจตุรมุขล้อมรอบพระอุโบสถ การสร้างพระระเบียงให้ขาดเป็นช่องๆ เป็นความคิดของพระครูมหาวิหาราภิรักษ์ (พุก) ที่สร้างขึ้นใหม่ โดยมีขุนศรีวิชัยเป็นแม่กองคุมงาน ส่วนการทำหลังคาพระระเบียงสร้างแบบเว้นช่องดังกล่าว มีผลให้เกิดความสว่างภายในส่วนหลังคา ทั้งมีช่อฟ้า ใบระกา เพิ่มมากขึ้น กับยังมีช่องว่างให้มองทะลุไปเห็นพระอุโบสถ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งให้หาผู้คิดแบบในการก่อสร้างครั้งนี้เข้าเฝ้าฯเพื่อถามเหตุผล ขุนศรีวิชัยได้กราบทูลว่า “พระอุโบสถเป็นของสำคัญ เป็นของโบราณมีมานาน การสร้างพระระเบียงขึ้นใหม่จึงทำให้เตี้ย และทำหลังคาตัดขาดเป็นช่องๆ เพราะจะได้มีส่วนให้แลเห็นพระอุโบสถบ้าง มิฉะนั้นของใหม่จะบังของเก่า และเป็นการรังแกของเก่าด้วย “

หน้าบันแกะสลักไม้พระระเบียงวัดใหญ่สุวรรณาราม

หน้าบันแกะสลักไม้ที่พระระเบียงมีทั้งหมดถึง 24 หน้าบัน ลายแกะสลักไม้บนหน้าบัน 22 แผ่น แกะสลักเป็นแบบเดียวกัน ใช้วิธีฉลุลายจากแผ่นไม้ แล้วนำไปติดทับบนไม้พื้นหน้าบันอีกชั้นหนึ่ง แล้วจึงนำมา แกะจำหลักลาย เน้นรายละเอียดภายหลัง ส่วนอีก 2 แผ่นนั้น เป็นหน้าบันใหญ่ อยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ ใช้วิธี จำหลักลงบนแผ่นไม้ ลวดลายสลัซับซ้อน งดงามมาก

ลายฉลุจำหลัก ทำเป็นช่อชัยพฤกษ์ ผูกมัดก้านด้วยผ้าแถบ ปลายผ้าโบกพริ้วสบัด ตรงกลางช่อ ชัยพฤกษ์เป็นรูปพาน มีเลข 5 ไทยวางพาดเหนือพระขรรค์ เหนือสุดเป็นมงกุฎ มีรัศมีแผ่กระจาย ลายประกอบด้านข้างจำหลักลายกนกเปลว ไม่ได้แกะลึกมาก เพียงแต่เน้นให้เห็นถึงการสอดเกี่ยวสลั และการพลิ้วพลิ้วของลวดลาย ลายจำหลักชุดนี้งามเรียบๆ ที่หน้าบันพระระเบียงหลังกลางด้านทิศเหนือ รูปแบบเหมือนกับหลังอื่นๆ แต่ที่แปลกตาคือ มีเลข 5 กลับด้าน

หอรขงวัดใหญ่สุวรรณาราม

หอรขงเดิมตั้งอยู่ระหว่างศาลากการเปรียบุกับพระอุโบสถ เมื่อมีการสร้างพระวิหารคดจึงได้สร้างหอรขงหลังใหม่ขึ้นแทน รูปทรงยอดเป็นทรงไทย ด้านล่างเป็นแบบทรงฝรั่ง ก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น ยอดเป็นทรงบุษบก มีบันแถลง มีครุฑประจํามุม ทำคูลาซ่อนบันไดทางขึ้นไว้ภายใน คนอยู่ข้างนอกจะมองไม่เห็น เสาอิงหัวเสาทำอย่างตะวันตก กรอบซุ้มด้านล่างทำปูนปั้นประกอบลายใบเทศ ล้อมรอบด้วยกำแพงลูกฟัก และมีระเปียงเดินได้รอบทั้ง 2 ชั้น หอรขงนี้ขุนศรีวังยศเป็นผู้ออกแบบ และควบคุมการก่อสร้าง

พระมณฑปวัดคงคาราม วรวิหาร

สร้างแบบจตุรมุข พื้นสองชั้น ชั้นบนก่อเป็นผนังรอบทั้ง 4 ด้าน มีประตูทุกด้าน หลังคาทำลดเป็น 5 ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบ มียอดกลางแกะเป็นลวดลายที่วิจิตรพิสดารอย่างยิ่ง มีหน้าบันออกมุขทั้ง 4 ด้าน ทุกหน้าบันทำเป็นลายซูดทั้ง 4 ด้าน แกะสลักเป็นลวดลาย ปิดทอง ประดับกระจก มีช่อฟ้าใบระกา ลายซูดที่หน้าบันทั้ง 4 ด้าน สร้างด้วยความประณีต แต่ละด้านใช้เวลาเป็นแรมปี ก่อนที่จะนำมาประกอบในภายหลัง ขุนศรีวังศเป็นผู้ดำเนินการซูดแกะลายหน้าบัน และดำเนินการสร้างพระมณฑปสร้างขึ้นราว พ.ศ. 2458 ในสมัยพระสุวรวงศ์มนตรี (จุย สุขภิกขุ) เป็นเจ้าอาวาส

หลังคาแต่ละมุขติดช่อฟ้า สลักเป็นหัวนก มีปาก มีตา เป็นแบบพิเศษ หางหงส์เป็นหัวนาค หน้าบันมีลายแกะสลักเป็นลายนกกาบช่อลายเปลว มีภาพประธานเป็นรูปสมณบริวารของพระสุวรวงศ์มนตรี (จุย สุขภิกขุ) พร้อมพัตยศ ตามลำดับที่แต่งตั้งก่อนหน้าหลังประจำอยู่ทั้ง 4 มุข

ต่อมาพระมณฑปได้ชำรุดทรุดโทรมไป จึงได้มีการบูรณะครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 ตามรูปแบบเดิม และในปี พ.ศ. 2537 ได้มีการรื้อฐานปูนเดิม แล้วสร้างใหม่ในที่เดิม รักษารูปแบบเดิมไว้ โดยยกพื้นจากชั้นเดียวเป็นคอนกรีต 2 ชั้น โดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ เป็นผู้ออกแบบและเป็นที่ปรึกษา นายช่างมานิตย์ ไชยวงษา เป็นช่างแกะสลักลวดลายไม้ ส่วนหน้าบันเป็นของเดิมที่ขุนศรีวังศแกะสลักไว้ ได้ปิดทองประดับกระจกใหม่ให้สวยงาม

มณฑปวัดคงคารามวรวิหาร เป็นมณฑปขนาดใหญ่ มีความงดงามทั้งทรวดทรง รูปแบบ และความประณีตของฝีมือช่าง จัดเป็นครูในรูปแบบ สัดส่วนและความงดงามให้กับช่างในรุ่นหลัง ๆ ได้เป็นอย่างดี

มณฑปวัดคงคาราม วรวิหาร ผลงานของขุนศรีวิงยศ

จั่วหน้าบันแกะสลักไม้ที่มณฑปจตุรमुख วัดคงคารามวรวิหารฝีมือขุนศรีวังยศ
เป็นรูปเครื่องสมณบริขารของพระสุวรรณมุนี (จุย สุขภิกขุ) อดีตเจ้าอาวาส
พร้อมด้วยพัตยศตามลำดับที่แต่งตั้ง

มณฑปวัดพระทรง ฝีมือการออกแบบของขุนศรีวังยศ หน้าจั่วแกะสลักไม้ฝีมือครุหวน ตาลวันนา
ตัวมณฑปตกแต่งลายปูนปั้นโดยนายแป้ว บำรุงพุทธ

หน้าบันแกะสลักไม้ ศาลาการเปรียญวัดพระทรง ทั้ง 2 ด้าน เป็นลายดอกพุดตานเต็มพื้นที่
มีภาพสัตว์หลายชนิดแทรกอยู่ในลาย ฝีมือขุนศรีวังยศ

หน้าบันพระอุโบสถวัดพระทรง ลวดลายแกะสลักไม้ฝีมือขุนศรีวังยศ เป็นภาพ
พระอินทร์ถือพระขรรค์ มีพระมเหสีอยู่ด้านหลัง ประทับอยู่ในปราสาท
ลายพื้นหลังเป็นลายเถาเลื้อย กนกเปลว

ซุ้มประตูแบบหม้อทะนนครว่า ที่วัดพระทรง ออกแบบโดยขุนศรีวังยศ

ศาลาการเปรียญวัดแรก ผลงานการออกแบบของขุนศรีวังยศ

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ครูหวน ตาลวันนา (2404 – 2495)

ครูหวน ตาลวันนา (2404 – 2495)

ครูหวน ตาลวันนา เป็นบุตรคนสุดท้องของพ่อโหน และแม่สา ตาลวันนา เป็นหลานปู่ของพระยาตาลวันประเทโส อดีตเจ้าเมืองเพชรบุรี เกิดเมื่อเดือน 8 ปีระกา พ.ศ. 2404 ที่บ้านจวนเก่า ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เมื่ออายุ 5 ขวบ บิดาเสียชีวิต ท่านก็อยู่กับมารดาเรื่อยมา ท่านได้รับการศึกษาขั้นต้นจากมารดาจนอ่านเขียนเบื้องต้นใช้การได้ดี มารดาของท่านเป็นสตรีที่มีความรู้ดีในสมัยนั้นผู้หนึ่งและเป็นนักแต่งสั๊กวามีชื่อผู้หนึ่ง เมื่อโตขึ้นท่านไปอยู่กับพระพี่ชายที่วัดพระทรงจนอายุครบบวช ท่านก็ได้อุปสมบทที่วัดพระทรง ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน โดยมีท่านพระครูสุวรรณมณี (หลวงพ่อมี่) เจ้าธรรมาวาสวัดพระทรงเป็นอุปัชฌาย์ และจำพรรษาอยู่ที่วัดพระทรงได้ 10 พรรษา จึงได้ลาสิกขาบท

ครูหวนเป็นคนโอบอ้อมอารี มีเมตตา สุภาพ ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ท่านเชื่อในเรื่องบุญกรรม มีความกตัญญูต่อผู้มีคุณ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ทะเลาะทะเลาะนอกรอกัน ท่านมีนิสัยรักสนุก ชอบการแสดง ท่านจึงเป็นนักร้อง นักสวด และนักสั๊กवादด้วย

ท่านได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมัยรัชกาลที่ 5 มีหน้าที่ดูแลรักษาพระราชวังพระนครคีรี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า เสด็จมาประทับแรมที่จังหวัดเพชรบุรี ท่านต้องมารับราชการเป็นประจำ และท่านได้รับพระราชทานเหรียญราชรุจิเงินจากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย

ครูหวนมีความสามารถในการทำทองรูปพรรณ แกะสลักลวดลายได้ทุกอย่าง แม้แต่สร้อยเพชรสมัยใหม่ท่านก็ทำได้โดยใช้เครื่องมืออย่างเก่า ท่านมีอาชีพทำทองโดยรับทำอยู่ที่บ้าน ดำเนินอาชีพนี้อยู่ประมาณ 30 ปี ก็เลิกเพราะตาไม่ดีพอที่จะทำทองฝังเพชรพลอยได้ ท่านเป็นช่างทองที่ซื่อสัตย์ จึงเป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป นอกจากมีความสามารถในการทำทองแล้ว ท่านยังมีความสามารถในการเขียนภาพ ภาพลายเส้น ปั้น แกะสลัก และชอบประดิษฐ์ของเล่น และเครื่องกลที่ใช้ตั้งกันตามงานวัดทั่วไป ฝีมือของท่านเป็นเยี่ยม เป็นที่สรรเสริญในหมู่ผู้รู้จักและเคยเห็นผลงานของท่านตลอดมา

การเป็นช่างเขียนของท่านเกิดจากนิสัยรักในการเขียนเองตั้งแต่เป็นเด็ก ในสมัยที่ท่านเป็นเด็ก เพชรบุรีเป็นเมืองช่าง มีช่างเขียนฝีมือดีและช่างอื่น ๆ อีกมาก วัดพระทรงได้ชื่อว่าเป็นวัดที่มีช่างหลายแขนง ดังนั้น เมื่อท่านไปอยู่ที่วัดพระทรง จึงมีโอกาสพบเห็นในเรื่องการช่างมากขึ้น เพราะวัดพระทรงมีงานช่างที่ต้องทำอยู่เสมอ ท่านก็ได้เฝ้าดูช่างเขียนภาพและได้ช่วยหยิบของให้ เมื่อมีโอกาสท่านก็ลงมือทำบ้าง ครูหวนมีอาชีพหลักคือ การทำทอง ท่านเขียนภาพเฉพาะตอนที่ผู้มาว่าจ้างหรือ

ขอร้องให้ช่วยเขียน เมื่อท่านรับงานแล้วก็หยุดทำทอง ลงมือเขียนรูป บางครั้งก็แบ่งเวลาทำงานทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อท่านอายุได้ 50 ปีเศษ ก็เลิกอาชีพทำทอง

ครูหวนหัดเขียนรูปด้วยตนเองแล้วไปยกครู โดยขอให้หลวงพ่อกุศลวัดพลับพลาชัยเป็นผู้ครอบครูให้ และได้ขอคำแนะนำในการเขียนรูปจากหลวงพ่อกุศล ท่านเคารพหลวงพ่อกุศลเป็นครูหนึ่งใหญ่ด้วย หลวงพ่อกุศลได้ครอบครูให้ครูหวนทุกสิ่งทุกอย่างตลอดจนโขน ละคร ครูหวนเขียนรูปได้ทุกรูปแบบ ทั้งภาพชาดก ศิลปะไทยและภาพสมัยใหม่ แล้วแต่ผู้จ้างจะต้องการภาพแบบใด ราคาค่าจ้างเขียนภาพแต่ละภาพแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับรายละเอียดและการใช้ฝีมือในการเขียน ท่านจะเขียนภาพตามสภาพธรรมชาติที่มองเห็น หรือมีจะนั้นจะเขียนอธิบายรายละเอียดไว้ แล้วมาเขียนภาพให้สำเร็จเรียบร้อยในภายหลัง ในการเขียนภาพ ถ้าที่ได้ใช้สีทอง ท่านจะใช้ทองคำเปลวติด เมื่อสำเร็จเรียบร้อยแล้วงดงามมาก ท่านเขียนภาพเรื่อยมาจนถึงวัยชรา บางครั้งก็ไปเขียนตามวัด เช่น วัดจันทราวาส และวัดยาง เป็นต้น

ครูหวนมีลูกศิษย์ฝีมือดีที่เป็นที่รู้จักกันคือ พระอาจารย์เป่า วัดพระทอง ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำในการเขียนภาพ และอาจารย์พิน อินฟ้าแสง ทั้ง 2 ท่านนี้ก็ได้อาจารย์เป่ามาให้ครูหวนครอบครูให้ และได้ปรึกษาขอคำแนะนำในการเขียนภาพด้วย ครูหวนให้ความเห็นว่า “งานช่างของไทยถ้าเขียนเป็นก็ทำงานช่างอื่น ๆ ได้ทุกอย่าง” ครูหวนกับพระอาจารย์เป่ามีอายุไล่เลี่ยกัน อยู่วัดพระทองเหมือนกัน ทำงานด้วยกันเสมอมา เมื่อหลวงพ่อกุศลไปเขียนภาพที่ศาลาการเปรียญ ท่านก็เขียนภาพร่วมกับครูหวนและพระอาจารย์เป่า

ครูหวนเป็นผู้ที่ยินดีช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ถ้ามีผู้ไปขอความเห็นหรือคำแนะนำช่วยเหลืออย่างใดแล้ว ท่านยินดีช่วยเหลือ แม้ท่านอยู่ในวัยชรา เมื่อมีพระสงฆ์มาขอให้ท่านช่วยเขียน หรือปั้น ลวดลายเมรุ ลายโกศ ลายหน้าจั่ว ลายหน้าบัน ท่านก็ช่วยทำให้ด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ ท่านยังมีความสนใจในตำรายา ชอบสะสมตำรายา ทำยาไว้ใช้ประจำบ้านและใช้สำหรับตัวท่านเอง เมื่อมีผู้ใดมาขอยา แม้นั้นจะลงทุนทำด้วยราคาสูง ท่านก็แบ่งปันให้ด้วยความเมตตา

ในวัยชราท่านมีความศรัทธาในพระศาสนามากยิ่งขึ้น บรรพบุรุษของท่านใส่บาตรติดต่อกันมากกว่าร้อยปีแล้ว แต่ท่านเองก็ใส่บาตรทุกวัน และขอร้องให้ลูกหลานใส่บาตรสืบต่อไปไม่ให้ขาด หลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว ท่านจะเดินไปฟังธรรมที่วัดพระทอง และสวดมนต์ก่อนนอนเป็นประจำทุกคืน ในระยะหลังสุขภาพของท่านไม่ค่อยดีนัก จึงต้องหยุดการไปฟังธรรม แต่ท่านก็มีสติสัมปชัญญะดีตลอดมาจนถึงสิ้นอายุ

ครูหวนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2495 รวมอายุได้ 92 ปี

ครุहन ตาลวันนา ในวัยสูงอายุ

บ้านครุहन ตาลวันนา บ้านทรงไทยหลังเล็ก เป็นบ้านของครุहन ตาลวันนา
หน้าบ้านอยู่บนถนนสุรินทราชาไชย ด้านข้างเป็นถนนตันจันทร์ อยู่ใกล้วัดพระทอง
ปัจจุบันบ้านหลังนี้ถูกรื้อออกแล้ว

ผลงานของครูหวน ตาลวันนา

- จิตรกรรมฝาผนังที่วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี เขียนภาพเทพชุมนุม และเรื่องพระมหोสถ
- เขียนภาพชุดปฐมสมโพธิที่วัดจันทราวาส
- เขียนภาพชุดมหาเวสสันดรชาดกที่วัดยาง 13 กัณฑ์ เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาบบนแผ่นไม้ มีกรอบ ใ้ส่กระจก
- เขียนลายไทยที่เสาในพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม ร่วมกับพระอาจารย์เป้า คนละ 4 ต้น ได้ค่าจ้างเขียนลายเสาด้านละ 80 บาท
- เขียนลายบานประตูพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม เป็นรูปสี่เหลี่ยม
- แกะสลักไม้ลายจ้วมฉกปัดพระทรง
- เขียนลายรดน้ำลงในสมุดข่อยเป็นรูปอสุภ 10 รูป สำเร็จเมื่อต้นปี 2495

นอกจากนี้ ยังมีผลงานภาพเขียนของท่านที่วัดพระทรง วัดจันทร์ วัดเกาะ และวัดนาพรม เป็นต้น ภาพบางส่วนมีผู้ซื้อไปประดับบ้าน และบางภาพก็มีผู้ซื้อไปต่างประเทศ

ภาพเขียนชุดมหาเวสสันดรชาดก ที่วัดยาง

ภาพเขียนชุดมหาเวสสันดรชาดกของครูหวน ตาลวันนา เขียนขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2460 – 2465 เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาวบนแผ่นไม้ มีขนาด 21 “ x 29 “ มีกรอบ ใต้กระจก มี 13 กัณฑ์ 14 ภาพ ปัจจุบันอยู่ที่วัดยาง จังหวัดเพชรบุรี

กัณฑ์ที่ 1 ทศพร

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์

กัณฑ์ที่ 4 วนปเวสน์

กัณฑ์ที่ 5 ชูชก

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน

กัณฑ์ที่ 7 มหาพน

กัณฑ์ที่ 8 กุมาร

กัณฑ์ที่ 9 มัทรี

กัณฑ์ที่ 10 สักกบรพร

กัณฑ์ที่ 11 มหาราช

กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์

กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์ (1)

กัณฑ์ ที่ 13 นครกัณฑ์ (2)

ภาพชุดปฐมสมโพธิ ที่ศาลาการเปรียญ วัดจันทราวาส

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพลายหัวเสาและโคนเสา เสาโบสถ์ ในวัดมหาสมณาราม (เขาวัง)

ภายในพระอุโบสถวัดมหาสมณารามมีแนวเสาแบ่งออกเป็น 3 ช่วง เสามีขนาดใหญ่มาก เป็นเสาสี่เหลี่ยม ขนาดกว้าง 80 ซม. ประดับลายเขียนสี ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ มีลายเชิงและลายรัดเกล้าเหมือนกันทุกเสา ลายกรวยเชิงเสาเป็นฝีมือของครูหวน ตาลวันนา ส่วนลวดลายบนเพดานทั้งหมด รวมทั้งลวดลายที่ตัวชื่อเป็นของเก่า มีมาแต่เดิม

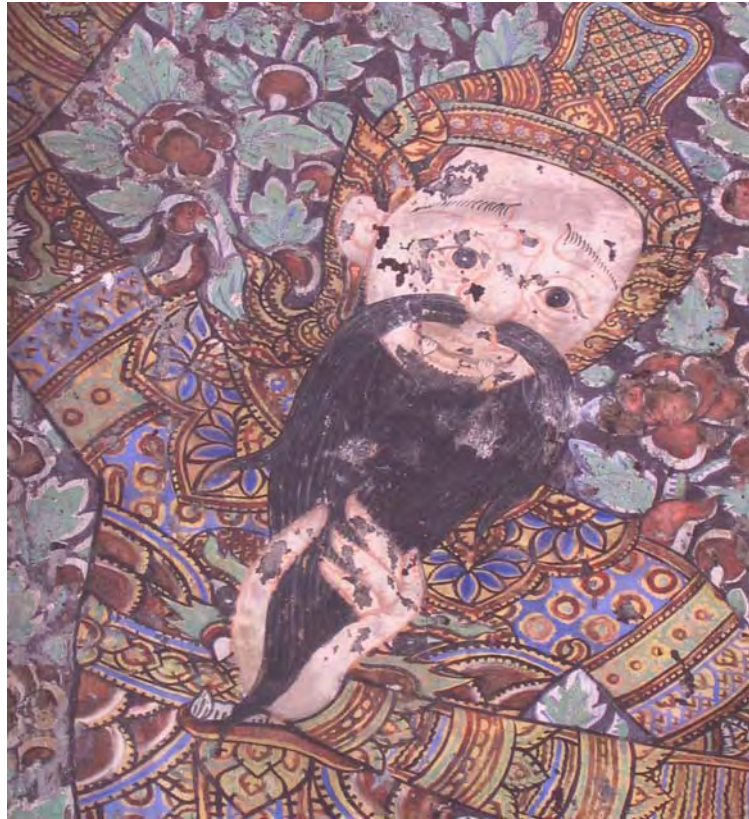
ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพทวารบาลเสี้ยวทางที่ประตูพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม (เขาวัง)
ทั้ง 4 ด้าน ฝีมือครูหวน

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพถ่ายจำหลักไม้รูปท้าวมหาพรหม ที่หน้าจั่วมณฑปวัดพระทรง

ภาพวาดเทพชุมนุม จิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดมหาธาตุ วรวิหาร
 มีชื่อผู้สร้างคือ นายหวน ตาลวันนา
 เขียนในปี 2464

พระอาจารย์เป้า ปัญโญ วัดพระทรง (2417 – 2490)

พระอาจารย์เป้า ปัญโญ วัดพระทรง (2417 – 2490)

ในบรรดาช่างศิลป์ที่มีฝีมือเยี่ยมของเมืองเพชรนั้น พระอาจารย์เป้า ปัญโญ เป็นช่างศิลป์ชั้นบรมครูที่ได้รับการยกย่องจากวงการศิลปะของเมืองเพชรบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานภาพเขียนไทยของท่านจัดว่าเป็นผลงานศิลปะที่มีคุณค่าสูง ลักษณะของภาพเขียนแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดสร้างสรรค์ การวางรูปแบบของการจัดภาพ ตลอดจนโครงสร้างของภาพที่ประสานกันอย่างดีเยี่ยม และที่น่าชมมากก็คือ ในแต่ละภาพไม่ใช้เขียนแบบ “ภาพไทยในความเงียบ” แต่เป็นภาพไทยที่สร้างบรรยากาศในเนื้อหาของเรื่อง วิธีการเขียนภาพอย่างนี้ ลูกศิษย์ลูกหาชั้นหลังได้ถือเป็นแบบต่อนื่องมาแต่ก็ไม่มีผู้ใดทำได้ดีเท่าท่าน

พระอาจารย์เป้า ปัญโญ เกิดที่บ้านถนนพานิชเจริญ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี บ้านอยู่ระหว่างถนนวัดรอกับตรอกต้นจันทร์ ใกล้วัดพระทรง เมื่อปี พ.ศ. 2417 บิดาเป็นคนจีนชื่อ แจกจัน ซึ่งมีความชำนาญในการแกะนาฬิกา และเป็นช่างแกะตะเกียงลานด้วย มารดาเป็นคนไทยชื่อ แม่เปี่ยมพรหมศร เป็นคนบ้านไร่จันท์ หรือบ้านหนองแก้ว อำเภอท่าช้าง (ปัจจุบันคือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี) ต่อมา บิดาเสียชีวิต และมารดามีสามีใหม่ ชีวิตของท่านจึงเร่ร่อนไปด้วยความซุกซน ไม่ค่อยได้อยู่บ้าน ประกอบกับท่านเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์ และได้มีโอกาสดูหนังตะลุงตาฉาย บิดาของตาพุด (หมื่นเชิดชำนาญ) ซึ่งกำลังโด่งดังมากในสมัยนั้น ท่านสามารถจำเนื้อเรื่องได้ ถึงกับหัดเชิด โดยเอาใบไม้ ใบตาล มาแกะเป็นตัวหนังต่าง ๆ จนสติเคลิบเคลิ้มฝันเพื่อนไป จนกระทั่งมารดาและพี่น้องถึงกับไปบนบานศาลกล่าวกับหลวงพ่อดวงพระทรงว่า ถ้าหายดีแล้วก็จะบวชให้ ท่านจึงได้มาอุปสมบทอยู่ที่วัดพระทรง

ที่วัดพระทรงนี้เอง ท่านก็ได้มาเป็นศิษย์ของหลวงพ่อดุทธิ ซึ่งเป็นศิษย์ของขรัวอินโข่ง จึงมีความรู้ทางการช่างเป็นอย่างดี พระอาจารย์เป้าคงเป็นศิษย์คนสำคัญของหลวงพ่อดุทธิ จึงได้ช่วยเขียนภาพในพระอุโบสถวัดมหาสมณารามราชวรวิหารต่อจากขรัวอินโข่ง ร่วมกับช่างเมืองเพชรคนอื่น ๆ ด้วย แต่ผู้ที่ครอบครองช่างให้กับพระอาจารย์เป้ากลับเป็นครุหวน ตาลวันนา ซึ่งเป็นฆราวาส

ด้วยฝีมือเชิงช่าง แนวคิดของพระอาจารย์เป้า ซึ่งบางครั้งก็ออกจะพิสดาร และบางงานก็ออกจะแฉง ๆ ก็ทำให้มีผู้สนใจในวิธีการของท่านมาก วัดพระทรงจึงเป็นแหล่งที่ผู้คนที่สนใจงานช่างอยากเข้ามาศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะพระภิกษุจากสำนักต่าง ๆ ก็พยายามที่จะมาขอเป็นศิษย์พระอาจารย์เป้ากันทั้งนั้น แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะเป็นศิษย์พระอาจารย์เป้า หากว่าศิษย์แต่ละคนไม่มีความอดทน เพราะวิธีสอนของท่านนั้น จะออกคำสั่งให้ไปเขียนภาพหรือเขียนลายมาให้ดูเยอะ ๆ เมื่อเขียนเสร็จนำมาให้ตรวจดู คำพูดที่จะได้รับฟังก่อนก็คือ “เขียนภาษาอะไร ใช้ไม่ได้” พร้อมทั้งโยนภาพทิ้ง

ลงต่อหน้า ใครก็ตาม หากจิตใจไม่หนักแน่นพอ เป็นแผ่นหนีไปก่อนจะได้เป็นศิษย์ แม้กระนั้นก็ตาม ศิษย์ของพระอาจารย์เป้าหลายท่าน ก็ได้เป็นช่างชั้นครูที่มีชื่อเสียง อย่างเช่น พระอาจารย์จันทร์ พระอาจารย์เนบ ช่างเทศ ลอยโยยม และอาจารย์ไพฑูรย์ เมืองสมบุญ เป็นต้น ซึ่งท่านเหล่านี้ เสียชีวิตหมดแล้ว และอีกหลายท่านซึ่งต่างก็มีลูกศิษย์ลูกหาต่อไปอีก

นอกจากความเป็นช่างศิลป์ฝีมือเยี่ยมในการเขียนภาพไทยแล้ว พระอาจารย์เป้ายังเป็น นักวิชาการในงานด้านประติมากรรมของสถาปัตยกรรมไทย โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างเมรุเผาศพ มี ผู้ติดตามชมผลงานของท่านอย่างล้นหลาม เพราะท่านได้พยายามคิดค้น ปรับตกแต่งองค์ประกอบ ของเมรุได้อย่างชวนดู ชวนมองอย่างยิ่ง พร้อมกันนั้น ท่านยังได้นำเครื่องยนต์กลไกมาเป็นเครื่องช่วย ให้เกิดการเคลื่อนไหวกับภาพหุ่นปั้นประกอบตามซอกเขามอของฐานเมรุ ซึ่งในสมัยนั้น หาผู้มีความรู้ ในเรื่องเหล่านั้นน้อยมาก อย่างเช่น ภาพนางงามในเปลือกอ้อย ที่ตัวอ้อยสามารถอ้าปากหุบเข้าออก แลเห็นนางงามอยู่ท่ามกลางแสงไฟแวบแวม และภาพหุ่นปั้นอื่นๆ ที่ตั้งอยู่รอบเมรุ ซึ่งแต่ละชุดชวนให้ดู ขบขัน สนุกสนาน และยังแทรกไว้ด้วยปริศนาธรรมอีกด้วย

พระอาจารย์เป้าในความทรงจำของอาจารย์ไพฑูรย์ เมืองสมบุญ ซึ่งเป็นศิษย์คนหนึ่งกล่าวว่า .....ก่อนที่จะไปเรียนกับท่าน ผมก็เคยได้ยินมาว่าอาจารย์เป้าท่านมีฝีมือในเรื่องทำพวกเครื่อง หุ่นพวกเครื่องยนต์กลไกอะไรต่างๆนี่มันเป็นวัฒนธรรมอันหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีที่สมัยนั้นมีอยู่ งาน ศพจะต้องมี... เขาเรียก “เครื่องตั้ง” เป็นของตั้งประดับเมรุ เครื่องตั้งมีทั้งจัดโต๊ะหมู่และจัดรูปตุ๊กตา แปลกๆมาประกวดประชันกัน พวกตุ๊กตาที่เป็นเครื่องประดับประดับก็ใช้กระดาษ ใช้อะไรที่ถูๆ บางอย่างก็ใช้ผ้าจริง อย่างเป็นทางการพระจีนสององค์มาสดดงเด็ก ตัวสูงราวๆเมตรกว่า... ตรงข้อศอกมีบาน พับ มีเชือกดึงให้ขยับขึ้นลง...ตัวเครื่องก็ใช้พัดลมเป็นตัวจักรหมุน..... ตอนผมไปเรียนกับท่าน ท่านก็ อายุห้าสิบกว่าๆ ท่านเป็นคนตลก สนุก มีสัพดนบ้างนิดหน่อย ท่านเคยทำเครื่องตั้งเป็นตุ๊กตา แบบไทย ทำด้วยไม้ระกำบ้าง ชี้ผึ้งบ้าง เขามามสมกัน เป็นรูปฤาษีเลี้ยงลิง เป็นรูปฤาษีนอนเอกเขนก ถือตำรายา แล้วมีลิงล้วงชฎาฤาษี ตัวหนึ่งเอาไม้แห่เข้าไปในสบง อีกตัวหนึ่งอยู่ข้างหน้าฤาษี ยิ้มแฉ่ง แหกกันหลอก แล้วก็มุดดูฤาษีผ่านหว่างขานะ แล้วตำราที่ฤาษีถือนี่นะเป็นตำรายารักษาโรคสี่ดวงทวาร เขียนว่า “ให้เอาซากกะเบือตะวานตุตสามที่ หายแลฯ” ...งานของท่านนี้ถูกเผาไฟทำลายไปหมด โดยคนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หลังจากที่ท่านมรณภาพไปแล้ว อาจารย์เป้าท่านสามารถเขียนรูป ปั้นรูป ทำงานทุกอย่างเบ็ดเตล็ด พวกเครื่องยนต์กลไกท่านก็ชำนาญ ไม่รู้ท่านไปเรียนมาจากไหน อย่างต่อ เรือนี้ท่านก็ทำได้ เรือเครื่องท้าย เรือเครื่องกลางลำนี้ทำได้ ผมขอยกย่องท่านว่าเป็นมนุษย์พิเศษ เป็นหนึ่งได้เลยในความรู้รอบตัว

พระอาจารย์เป้า ปัญโญ มรณภาพในปี พ.ศ. 2490 รวมอายุได้ 73 ปี ภายหลังจากท่าน
มรณภาพ ผลงานต่าง ๆ ของท่านถูกเผาไฟทำลายไปส่วนใหญ่ โดยคนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

กุฏิพระอาจารย์เป้าที่วัดพระทรง ได้รับการอนุรักษ์อยู่ในสภาพดี
และยกพื้นสูงขึ้นจากของเดิม

ผลงานของพระอาจารย์เป้า ปัญโญ

ผลงานของพระอาจารย์เป้ามีมากมาย ส่วนมากจะเป็นภาพเขียน และการออกแบบลวดลาย แกะสลักบานประตู ล่องถุนเมรุ ที่ยังคงมีเหลือถึงปัจจุบัน แต่ผลงานการประดิษฐ์เครื่องกลเป็นเครื่องเล่นนั้นสูญหายไปจนหมดสิ้น

ภาพเขียนชุดมหาเวสสันดรชาดก

เขียนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2461 เขียนบนแผ่นไม้ขนาด 60 x 80 ซม. ระบายด้วยสีฝุ่นผสมกาว ยังอยู่ครบทั้ง 13 กัณฑ์ ปัจจุบันเก็บไว้ที่วัดชมพูพน สีสันแจ่มชัดสมบูรณ์ทุกภาพ เพราะได้รับการดูแลรักษาไว้อย่างดี หากสังเกตจากการระบายสีจะเห็นว่า มีการใช้สีเขียวที่เข้ม ๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวไม้ โขดหิน หรือแม้แต่พื้นบางส่วน ลักษณะการใช้สีเช่นนี้เข้าใจว่าคงได้แนวคิดมาจากอาจารย์ชรัอินโข่ง แม้ว่าพระอาจารย์เป้าจะเกิดไม่ทันสมัยชรัอินโข่งก็ตาม ภาพในกัณฑ์ทศพร มองเห็นเมืองสวรรค์ สะอาดเรียบร้อย มีแนวต้นไม้ แนวกำแพงรอบสระบัวดูโปร่งตาโปร่งใจ ส่วนภาพในกัณฑ์ชูชก ได้แสดงอารมณ์ ความรู้สึกได้ดี ในแต่ละบ้านดูสับสนอลหม่าน บรรดาตัวละครขึ้นมาตีเมียกันอยู่วุ่นวาย ส่วนชูชกนั้นนอนไขว่ห้างอย่างสบาย ด้วยเหตุที่นางอมิตดาปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาได้ดี ไม่ขาดตกบกพร่อง จึงเป็นที่อิจฉาของหมู่ชาวบ้าน ยามเช้า เมื่อนางอมิตดาถือกระชูลงมาที่ท่าน้ำ จึงถูกบรรดาภรรยาบ้านใกล้เคียงรุมกันพูดจาถากถาง กระแทกกระทั้น เปรียบเปรย เยาะเย้ยอยู่ตลอดเวลา ภาพนี้เขียนตามคำดำเินโบราณที่เจ็บแสบดีนัก

ภาพชุดเวสสันดรชาดกฝีมือพระอาจารย์เป้า ที่วัดชมพูพน

กัณฑ์ที่ 1 ทศพร

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์

กัณฑ์ที่ 4 วนปเวสน์

กัณฑ์ที่ 5 ชุชก

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน

กัณฑ์ที่ 7 มหาพน

กัณฑ์ที่ 8 กุมาร

กัณฑ์ที่ 9 มัทรี

กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ

กัณฑ์ที่ 11 มหาราช

กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์

กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์

ภาพเขียนชุดรามเกียรติ์ ชุดที่ใช้ติดล่องถนนเมรุ

เป็นภาพที่น่าชมอีกชุดหนึ่งของพระอาจารย์เป้า ภาพชุดนี้เขียนลงบนแผ่นผ้าเพื่อใช้เป็นภาพติดล่องถนนเมรุ เขียนลงบนผืนผ้า แล้วกรูบนแผ่นไม้ ใช้สีฝุ่นผสมกาว ขนาดภาพจริง 70 X 70 ซม. มีเหลืออยู่เพียง 4 ภาพ อยู่ที่วัดพระทอง จังหวัดเพชรบุรี

ภาพพาลีรบกับทศกัณฐ์ในถ้ำ

ลักษณะการต่อสู้เต็มไปด้วยพลังกำลังซึ่งต่างก็มีฤทธิ์เดช เข้าสัประยุทธ์กันอย่างเอาเป็นเอาตาย จะเห็นว่าพาลีใช้เท้าซ้ายจับเข่า กัดคอทศกัณฐ์ที่ติดพื้นถ้ำ ขาคู่หน้าพับงอ ขวาจับขาหลัง ชนิดทำอะไรทศกัณฐ์ก็ดิ้นไม่หลุด เรียกว่า หมดทางสู้ การวางลักษณะภาพได้อย่างนี้ต้องมีความรู้ในเรื่องการยืดหยุ่นควายให้ล้มลง ชนิดหมดทางดิ้น

ภาพพาสีรบกับพญักษ์ทศกัณฐ์

พระอาจารย์เป้าเขียนภาพปูอย่างหลายวัน เขียนเท่าไร ๆ ปูก็ดูไม่น่าเกรงขาม ไม่มีพลัง ไม่สมกับเป็นยักษ์อย่างทศกัณฐ์แปลงกายมา วันหนึ่งก็ให้เด็กวัดไปซื้อปูทะเลตัวใหญ่มาตัวหนึ่ง เอามาปล่อยให้เดินไปมา พระอาจารย์เป้าสังเกตดูอยู่พักหนึ่ง จึงมองออกว่า จะต้องเขียนให้สู้กับพาลีอย่างไร นี่เป็นเรื่องเล่าในหมู่ลูกศิษย์ของท่าน และเห็นจะเป็นการสอนวิธีการเขียนภาพด้วยว่า หากไม่แน่ใจให้ศึกษาจากของจริง

หนุมานเล้าโลมนางสุวรรณมัจฉา อยู่ในชุดล่องถุนเมรุ

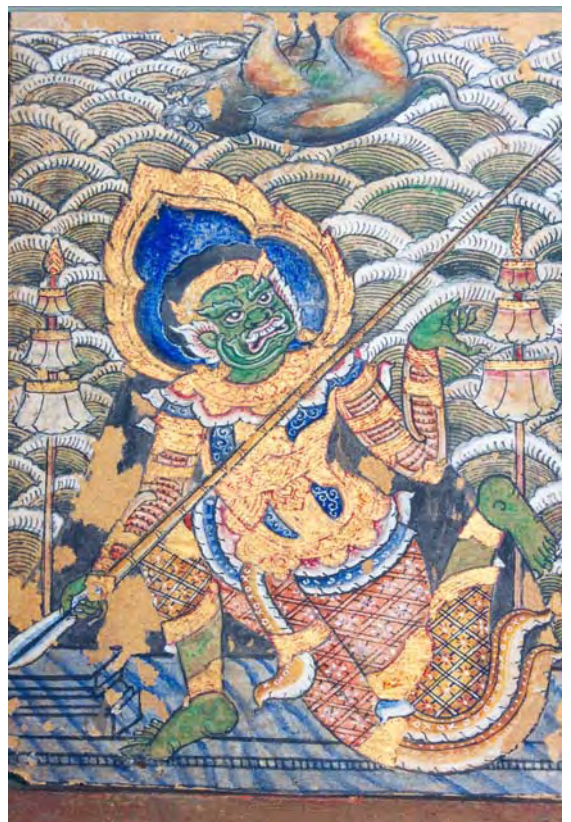
ภาพฤาษีก่อกองไฟ อยู่ในชุดล่องถุนเมรุ

ภาพเขียนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดเล็ก

อยู่ในกรอบไม้ใส่กระจก มี 1 ชุด 10 ภาพ ขนาดของภาพ 14 x 22 ซม. เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาวลงบนแผ่นไม้ ปัจจุบันอยู่ที่วัดพระทรง จังหวัดเพชรบุรี

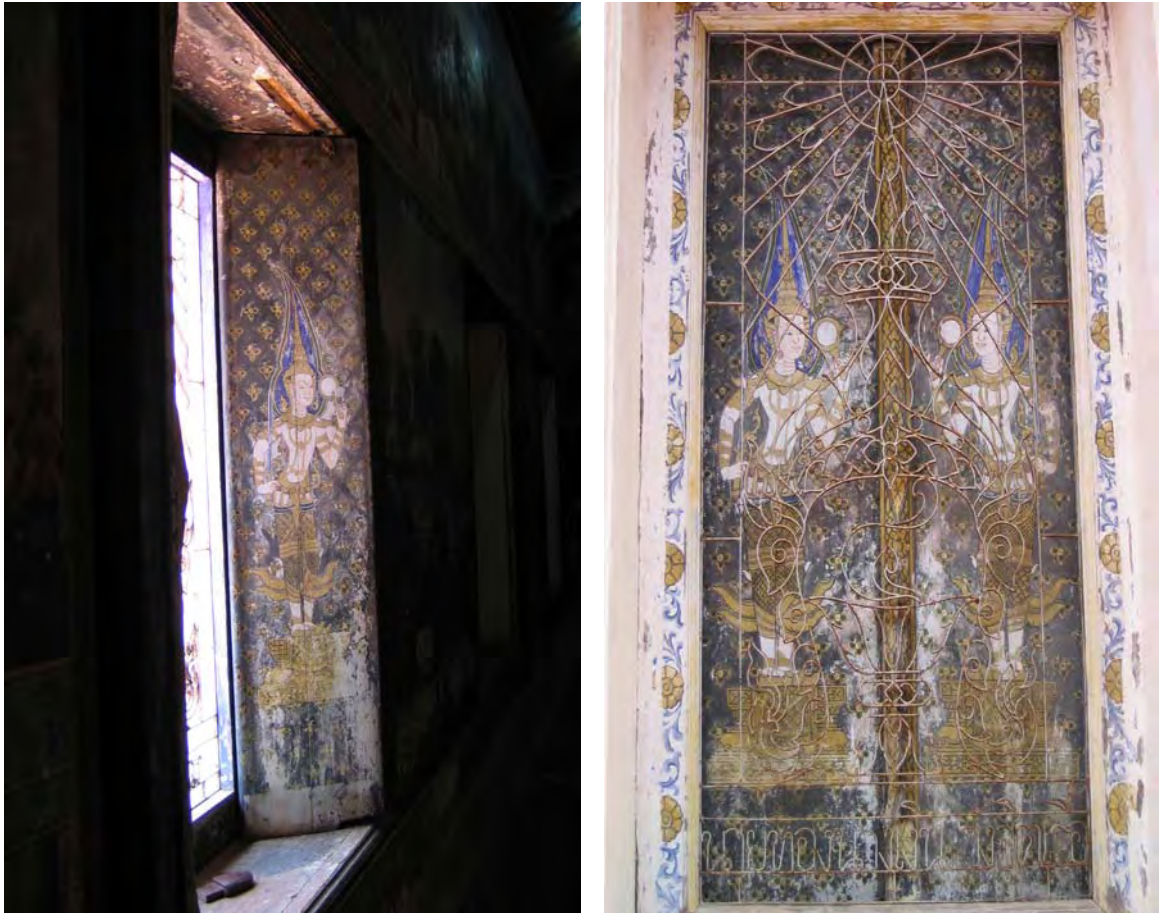

เสาในพระอุโบสถวัดมหาสมณาราม ประดับลายเขียนสี ลายพุ่มข้าวบิณฑ์
 พระอาจารย์เป้าเขียนร่วมกับครูหวน ตาลวันนา ปัจจุบัน กรมศิลปากรได้มาซ่อมแซม
 ทาสีใหม่สดใส แต่ยังคงรักษาลายเดิมไว้

ภาพวาดที่บานหน้าต่างพระอุโบสถวัดมหาสมณารามฝีมือพระอาจารย์เป้า
เป็นรูปเทวดาถือพระขรรค์และแว่นส่องธรรม

นายแป้ว บำรุงพุทธ (2413 ? – 2488)

นายแป้ว บำรุงพุทธ เป็นช่างปูนปั้นที่มีฝีมือยอดเยี่ยมท่านหนึ่งของเพชรบุรี ผลงานของท่านได้ฝากไว้ตามวัดต่าง ๆ หลายแห่ง ที่ขึ้นชื่อก็คือที่วัดพลับพลาชัย และวัดปากคลอง บางครก อำเภอบ้านแหลม นายแป้ว เป็นผู้มีแนวคิดสร้างสรรค์ มีความรู้และความสามารถในฝีมือปั้นปูนชนิดที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นฝีมือชั้นครูคนหนึ่งของเพชรบุรี แต่ไม่ค่อยมีหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของท่าน ท่านเกิดในปีใดไม่ปรากฏ นายแป้วมีภรรยา 2 คน คือ นางเพียร(พี่) และ นางพงษ์ (น้อง) นางเพียรเสียชีวิตไปก่อน ภายหลังนายแป้วจึงอยู่กับนางพงษ์ ต่อมา นางพงษ์เสียชีวิตไปอีกคน ไม่มีบุตรด้วยกันทั้ง 2 คน นายแป้วจึงอยู่ตัวคนเดียวเรื่อยมา ไม่มีบ้าน อาศัยอยู่ที่วัดปากคลองและศาลาคามวาสี ในช่วงที่อายุมากแล้วพักอยู่บ้านเลขที่ 165 ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี ใกล้กับศาลาคามวาสี นายแป้วอุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนา จึงได้ใช้นามสกุลว่า “บำรุงพุทธ” นายแป้วทุ่มเทความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่สำหรับงานในวัด โดยมีได้คำนึงถึงรายได้เท่าใดนัก ได้เงินมาพอเป็นค่าใช้จ่ายและซื้อเหล้า อาศัยข่าววัดเป็นบางมือ ชีวิตจึงผูกพันอยู่กับวัดเป็นส่วนใหญ่

นายแป้วเคยเป็นนักเซ็ดหุ่นมาก่อน มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า “สมัยก่อนหากจะชมการละเล่น การแสดงของเมืองเพชรแล้วละก็ ต้องชมปีพาทย์นายปูน หุ่นตาแป้ว ละครายายมา หนึ่งตาพุดม (หนึ่งตะลุง หนึ่งเซ็ดชำนาญ) ดังไปทั่วเมืองเพชร” เพราะไปแสดงที่ใดผู้คนล้นหลาม ลีลาการแสดงเป็นที่ถูกอกถูกใจผู้ชมยิ่งนัก แต่ภายหลังนายแป้วได้เลิกการเซ็ดหุ่น หันมาเอาดีทางงานปูนปั้น ซึ่งท่านก็ทำได้ดีเสียด้วย นายแป้วสร้างหุ่นเซ็ดไว้ 3 ชุด แต่ละชุดงามนัก หลังจากเลิกการเซ็ดหุ่น ท่านได้มอบหุ่นให้แก่ญาติที่นับถือ หุ่นชุดใหญ่อยู่ที่บางคลี จังหวัดสมุทรสงคราม หุ่นชุดกลางอยู่ทางอำเภอบ้านลาด เพชรบุรี (ยังตามไม่พบ) ส่วนหุ่นชุดเล็กอยู่ที่บ้านนายยอด บันสี เลขที่ 48 ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี แต่เป็นที่น่าเสียดายที่บ้านนายยอด บันสี ได้ถูกไฟไหม้ ฉากและหุ่นของนายแป้วจึงถูกเผาผลาญหมดสิ้นไปในกองเพลิง

นอกจากนี้ นายแป้วยังเป็นนักแกะสลักหยวกที่มีฝีมือลือชื่อหาตัวจับยาก เพราะแทงหยวกได้รวดเร็วมาก ดังนั้น งานปูนปั้นของท่านจึงได้ถูกฉาย ออกฉายง่าย ๆ แบบการแทงหยวก นายแป้วจะปั้นปูนลงไปบนผนังชนิดที่ไม่ต้องร่างแบบเลย และท่านปั้นได้รวดเร็วมาก ทางวัดเชื่อในฝีมือของท่าน จึงมีอิสระเต็มที่ที่จะปั้นรูปแบบใด ๆ ก็ได้ เท่าที่อยากจะปั้น

วิธีปั้นปูนของนายแป้วจะแปลกไปจากช่างทั่ว ๆ ไป ซึ่งนิยมปั้นเป็นลวดลายกระหนกในรูปแบบต่าง ๆ แต่นายแป้วปั้นเป็นลายดอกไม้ประกอบใบ และใช้ดอกไม้ที่เป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ ดอกบานชื่น และ ดอกทานตะวัน เป็นต้น แทนลายดอกพุดตานที่ช่างทั่วไปนิยมกัน นอกจากนี้ นายแป้วยังนิยมการลงสีที่งานปั้นปั้น โดยเฉพาะที่วัดปากคลอง โดยใช้วิธีการลงสีอ่อน ๆ เช่น สีเหลือง สีส้ม และ สีเขียวคล้ำ เป็นหลัก ท่านจะใช้น้ำชุบทาไปบนลวดลายก่อน แล้วจึงลงสีตามไป และเลือกลงสีเฉพาะบางส่วนเท่านั้น และลงแบบมีน้ำหนักแก่-อ่อน ในตัวภาพ ตัวลาย บางตอนก็ใช้แบบขีดออกสีก็จะจางลง

นายแป้วปั้นลายแล้วจะแรลยไว้ด้วย (เขียนลาย) ท่านไว้เล็บที่นิ้วหัวแม่มือและปลายนิ้วก้อยยาว แล้วใช้เล็บในการแรลย แทนการใช้เกรียง

ขณะที่ทำงานปั้นปูน นายแป้วจะรินเหล้าใส่ถ้วยเล็ก ๆ เอาขึ้นไปตั้งไว้ข้าง ๆ บนนั่งร้าน ปั้นปูนไปได้สักพักหนึ่ง ก็จะหันมายกถ้วยเหล้าขึ้นจิบแล้วปั้นต่อ เรียกว่าปั้นปูนไปจิบเหล้าไป พอหมดก็ลงมาเติม หลังจากปั้นเสร็จในแต่ละวัน ตกเย็นก็เมาประทีเดียว จากการที่เป็นนักดื่มเหล้า ชนิดเมาประจำ เป็นเหตุให้ช่วงปลายชีวิตพบกับโรคภัยคุกคาม

นายแป้วถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2488 มีอายุประมาณ 75 ปี

ผลงานของนายแป้ว บำรุงพุทธ

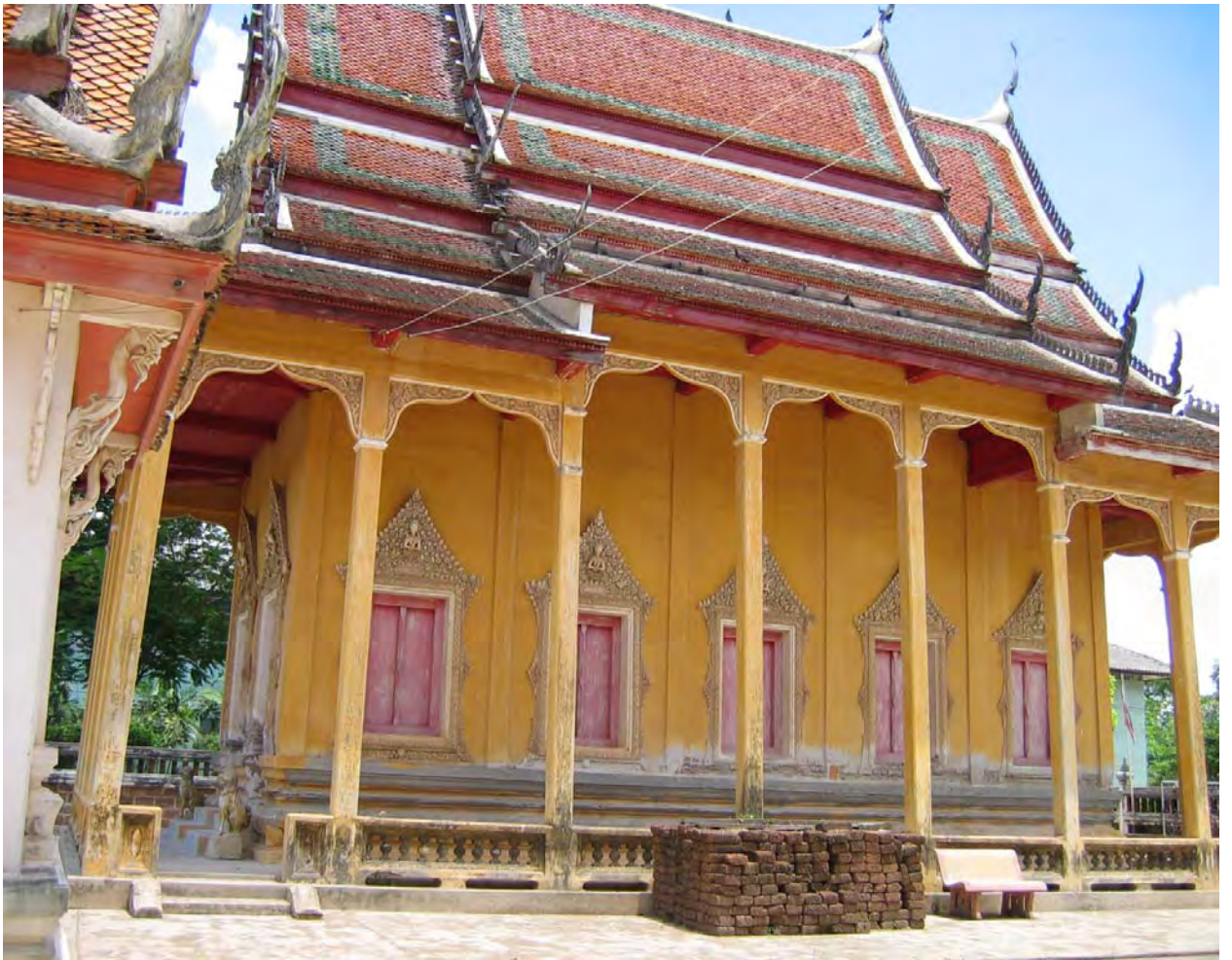
ผลงานปูนปั้นของนายแป้ว บำรุงพุทธ มีหลายแห่ง อยู่ตามวัดต่าง ๆ เช่น ที่วัดพลับพลาชัย วัดปากคลอง วัดพระทรง และวัดกุฎีท่าแร่ เป็นต้น ผลงานที่ขึ้นชื่อเป็นที่กล่าวขวัญถึงมากมีอยู่ 2 แห่ง คือ ที่วัดพลับพลาชัย และวัดปากคลอง

งานปูนปั้นที่อุโบสถวัดปากคลอง

วัดปากคลองอยู่ที่ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม อยู่ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีไปประมาณ 9 กม. ที่วัดนี้มีศิลปกรรมที่งดงามน่าประทับใจในรูปแบบของงานทัศนศิลป์ คือ งานสถาปัตยกรรม งานประติมากรรม และงานจิตรกรรม โดยเฉพาะงานประติมากรรมปูนปั้นนับว่าเด่นสง่า ชวนมอง ใน ลักษณะของงานปูนปั้นที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถ ฝีมือ และชั้นเชิงของช่างที่ไม่ยิ่งหย่อนกว่าที่ได้ในเพชรบุรี

อุโบสถวัดปากคลองสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2468 ปูนปั้นตกแต่งอุโบสถวัดนี้ ตั้งแต่ปูนปั้นหน้าบัน ชุ่มประตู่ ตลอดจนชุ่มหน้าต่าง เป็นผลงานของนายแป้ว บำรุงพุทธ ทั้งสิ้น ภาพประกอบชุ่มประตู่และชุ่มหน้าต่างอุโบสถนั้น นายแป้วปั้นเป็นภาพเทพพนม ลักษณะท่าประนมมือ อ่อนนุ่มนวล โดยเฉพาะใบหน้า งามอย่างหุ่นเชิด ลายประกอบชุ่มประตู่หน้าต่างเป็นลายดอกไม้ ประกอบใบ เช่นดอกกุหลาบ บานชื่น ทานตะวัน ลักษณะการปั้นนั้น ดอกจะหลุดลอยออกจากใบ ทำให้งดงามสมจริง นอกจากนี้ นายแป้วยังใช้วิธีการลงสีในงานปูนปั้น ซึ่งช่างทั่วไปไม่นิยมใช้ แต่งานของนายแป้วนั้นงดงามน่าชม เพราะท่านลงสีอ่อน ๆ และติดทนนาน ทำให้งานปูนปั้นที่อุโบสถวัดปากคลอง งามแปลกตากว่าที่อื่น ๆ

อุโบสถวัดปากคลอง

หน้าบันอุโบสถวัดปากคลอง ลายปูนปั้นฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธ ทั้ง 2 ด้าน

ชั้มนหน้าต่างพระอุโบสถวัดปากคลอง ฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธ

ลายปูนปั้นซุ้มประตูพระอุโบสถวัดปากคลอง ฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธ

ลายปูนปั้นชุ้มหน้าต่างพระอุโบสถวัดปากคลอง ฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธ

งานปูนปั้นที่พระอุโบสถวัดพลับพลาชัย

ซุ้มประตูหน้าต่างต่าง บัวหัวเสาพระอุโบสถวัดพลับพลาชัยเป็นฝีมือปั้นปูนของนายแป้ว บำรุงพุทธ ซุ้มหน้าต่างปั้นเป็นทรงมงกุฎทั้ง 6 ซุ้ม ส่วนซุ้มประตูลายปูนปั้นเป็นทรงหน้าซ้อนสะดุ้ง หัวนาคสองชั้น มียอดทำนองทรงมงกุฎหรือยอดของลูกโกศ ปั้นภาพทับลายเป็นเรื่องราวเกียรติทั้ง 4 ซุ้ม ด้านหน้าเป็นภาพสมพาสระหว่างหนุมานกับนางวานรินทร์ นอกนั้นเป็นภาพจับ หรือตีประยุทธ์ เป็นกลุ่ม 4-5 ตัว ภาพระหว่างพระราม พระลักษมณ์ ยักษ์ กระบี่ ท่าทางคึกคักและอ่อนหวาน สวยงามตามแบบนาฏลักษณะศิลปะไทย หน้าภาพเก่าชำรุด ช่างรุ่นใหม่ซ่อมหน้าภาพ มือไม่ละเอียด ทำให้เสียความรู้สึก

เป็นที่น่าสังเกตว่า ลายปูนปั้นของนายแป้วนั้น ตัวกนกยอดไม่แหลมเหมือนกนกแกะไม้ เพราะนายแป้วถนัดสลักหยวกมาก่อน จึงแระ (เขียน) สีเส้นตามตัวกนกแล้วไสสี เมื่อปั้นปูน นายแป้ว จึงปั้นลายกนกเหมือนสลักหยวก งานที่อื่น ๆ ของนายแป้ว กนกจะคล้ายกันทุกแห่ง จนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งอาจจะไม่เหมือนช่างคนอื่น ๆ

วัดพลับพลาชัย

ปูนปั้นชุ้มประตูพระอุโบสถ วัดพลับพลาชัย

พระอุโบสถวัดพลับพลาชัย มีประตูทางเข้าอยู่ 4 ทาง แต่ละประตูมีบานไม้แกะสลักงดงาม ฝีมือช่างชั้นครู เหนือบานประตูเป็นชุ้มประตูมีลายปูนปั้น ซึ่งเป็นฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธทั้งหมด ปั้นเป็นเรื่องราวตามบทละครเรื่องรามเกียรติ์ แสดงว่านายแป้วมีความรู้ในเรื่องรามเกียรติ์เป็นอย่างดี จึงสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาพได้อย่างมีชีวิตชีวา

พระอุโบสถวัดพลับพลาชัย มองเห็นชุ้มประตูปูนปั้นฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธ

ปูนปั้นภาพหนุมานเข้าห้องนางวานรินทร์ - ชุ่มประตู่โบสถ์ด้านหน้าทางซ้ายมือ ภาพประธาน
 ปูนปั้นเป็นภาพหนุมานกำลังไต่โลมนางวานรินทร์ในถ้ำทอง ท่าทางอ่อนช้อยอย่างละคร มีถ้ำชะโงกงามมาก
 มีวานรป่า 3 ตัว แแบขนผลไม้อยู่ด้านซ้ายของภาพ นายแป้วปั้นใบหน้าของนางวานรินทร์ได้งามราวกับหุ่นเชิด
 น่าเสียดายที่ของเดิมหลุดตกหายไป มีการปั้นเสริมใบหน้าขึ้นใหม่ซึ่งหย่อนความงามลงไปมาก ส่วนลายพื้น
 หลังเป็นนกนกลีไลลื่น พร้อมกับมีการแรลลายไว้ด้วย

ปูนปั้นภาพวิญญจำบังล้ม - ชุ่มประตูปริศด้านหน้าทางขวามือ ภาพประธานเป็นภาพวิญญจำบังกำลังหลบอยู่ในฟองน้ำขนาดใหญ่ หนุมานโผ ลงจับวิญญจำบัง ภาพตอนล่างซ้ายเป็นเหล่านางเงือก 4 นาง แหวกว่ายอยู่ในน้ำ หันหน้าดูการสู้ประยุทธ์ระหว่างหนุมานกับวิญญจำบังอย่างตระหนกตกใจ ส่วนลายพื้นหลังเป็นลายกนกกำนดม้วนตัวไหลเลื้อย มีเส้นแบ่งลายเฉลี่ยง ลักษณะการแบ่งลายแบบนี้ยังไม่พบที่ได้ในเพชรบุรี ปูนปั้นชุ่มประตูป้องนี้ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์

ปูนปั้นภาพศึกมังกกรกัณฐ์ - ชุ่มประตูปริศณาด้านหลังทางขวามือ ภาพประธานเป็นการ
 ศึกประยุทธ์ระหว่างพระรามกับมังกกรกัณฐ์ มีหนุมานร่วมรบอยู่ด้วย ปั้นเป็นภาพจับอย่างไขนละคร ทำขวาของ
 พระรามเหยียบเหนือเขามังกกรกัณฐ์ มือซ้ายจับลูกศรยึดเหนี่ยวกัน มือขวาของพระรามและมังกกรกัณฐ์ถือคัน
 ศร มีท่าทางอ่อนช้อยงดงามมาก โดยเฉพาะตัวมังกกรกัณฐ์นั้นไม่มีศีรษะเพราะถูกศรพระรามตัดขาดตกอยู่ได้
 ทำพระราม หนุมานกำลังก้มดู ซึ่งเป็นการบอกให้ผู้ชมได้ทราบเรื่องราวเกียรติยศอันดี แต่จะเป็นด้วยทาง
 วัดหรือช่างปูนปั้นหรือผู้หนึ่งผู้ใดไม่ทราบ ได้ให้มีการปั้นหัวมังกกรกัณฐ์เสริมต่อขึ้นไว้ เทียบกันไม่ได้เลยกับฝีมือ
 ปูนปั้นอย่างนายแป้ว

ปูนปั้นภาพศึกทศกัณฐ์ครั้งที่ 5 - ชุ่มประตูปโบสถ์ด้านหลัง ทางซ้ายมือ ภาพประธานเป็นภาพ พระรามรบกับทศกัณฐ์ ซึ่งยกทัพใหญ่มาเป็นครั้งที่ 5 และเป็นตอนที่ทศกัณฐ์โกรธจัดหมายสังหารราม- ลักษมณ์ให้ได้ ปูนปั้นภาพรามเกียรติ์ตอนนี้ นายแป้วบรรจุปั้นอย่างน่าชมมาก ไม่ว่าจะป็นทรวดทรง ท่าทาง สวยงามมาก ปั้นทศกัณฐ์มีสีกรเข้าสั้ประยุทธิ์ ถ้าตัวขาดหายไป เห็นก้านเถาลายพื้นหลังชัดเจน ซึ่ ซัดว่าผู้ปั้นตั้งใจจะให้เห็นเป็นเช่นนั้น แม้กายจะขาดแล้ว ทศกัณฐ์ก็ยังไม่ตาย และนอกจากนี้ ยังมีพญาวานร 2 ตัว ตีลังกาผาดโผน ศีรษะหลุดหาย มือจับกอดพญายักษ์ซึ่งล้มอยู่ที่พื้น แสดงเป็นท่าจับได้ดี ส่วนลายพื้น หลังปั้นเป็นกระหนก้านขดไหลลื่น ปลายสะบัดเล็กน้อย แล้วแรลสาย บัดนี้ ศีรษะพญาวานร ซึ่งขาดหายไป ได้มีการปั้นต่อขึ้นใหม่ และ โดยเฉพาะที่ลำตัวทศกัณฐ์ ซึ่งเดิมนั้นขาดออกจากกัน ก็มีคนไปพอกปูนเอาไว้ให้ เต็มเสียแล้ว ผู้ดูรุ่นหลัง ๆ คงเข้าใจเรื่องราวได้ไม่ละเอียดนัก

ปูนปั้นนางอัปสรที่เสาศระตุลโบสถ์วัดพลับพลาชัย ฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธ

ลายปูนปั้นที่เสาอุโบสถวัดพลับพลาชัย ฝีมือนายแป้ว บำรุงพุทธ

ปูนปั้นตกแต่งมณฑปวัดพระทรง

นายแก้วปั้นปูนตกแต่งมณฑปวัดพระทรงเป็นลายพวงดอกไม้สีเหลือง มองเห็นใบไม้สีเขียว ไขว้กันระหว่างบัวหัวเสา มีรูปตุ๊กตาเด็กประกอบ

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช (2437 – 2513)

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช (2437 – 2513)

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช เป็นชาวเพชรบุรีโดยกำเนิด เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2437 ที่อำเภอเมืองเพชรบุรี เมื่ออายุ 9 ปี ได้ไปเป็นศิษย์หลวงพ่อกุญท์ วัดพลับพลาชัย อาจารย์เลิศได้เขียนประวัติของท่านไว้อย่างน่าฟังว่า

‘...ข้าพเจ้าอายุได้ 9 ปี ได้ไปอยู่กับหลวงพ่อกุญท์เพื่อศึกษาวิชาวาดเขียนเมื่อ พ.ศ. 2447 อายุท่านได้ 72 พรรษา (เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย) เมื่อ พ.ศ. 2450 หลวงพ่อกุญท์ได้รับเขียนจั่วเมรุ (พระพิศาลสมณกิจ) เจ้าคณะจังหวัด วัดคงคาราม ท่านได้ร่างภาพจั่วหนึ่งพระรามรบกับทศกัณฐ์ พื้นเป็นลายเปลวเพลิง อีกจั่วหนึ่งเป็นรูปหนุมานรบมัจฉานุในสระบัว แล้วท่านก็ให้ข้าพเจ้าคนตัดเส้นและกับอกให้ลงสี แล้วท่านก็กลับวัด เวลาเย็นท่านก็ไปดู ข้าพเจ้าเป็นผู้เขียนลงสีเสร็จ ท่านเป็นผู้แต่ร่างให้ เวลานั้นอายุข้าพเจ้าได้ 12 ปี ได้ลงมือเขียนสีเป็นครั้งแรก ได้รับคำชมเชยจากพระภิกษุและฆราวาสว่า ลูกศิษย์ท่านวัดพลับพลาชัยเขียนเก่ง ข้าพเจ้าเพิ่งได้รับเกียรติครั้งแรกในชีวิต ต่อจากนั้นมาก็พยายามฝึกเขียนเรื่อยมา...’

‘...เมื่อไปอยู่ได้ 5 – 6 เดือน ท่านก็มาพูดว่า วิชาช่างเป็นทาสวิชาถึงเราจะมีฝีมือความรู้ดี เราก็ต้องทำด้วยตนเอง ผู้วิชาหนังสือไม่ได้ให้คนอื่นทำได้ ข้าเห็นว่าเรียนหนังสือดีกว่า เ็งจะเรียนหนังสือใหม่ ข้าพเจ้ามีความเคารพและกลัวท่านก็รับว่าจะเรียนหนังสือ เพราะโรงเรียนที่วัดมีสอนตั้งแต่ประถม 1 ถึงประถม 4 และมีมัธยม 1 ข้าพเจ้าเข้าเรียนหนังสือแต่นั้นมา ข้าพเจ้าเกิดบุญนิมิตขึ้นพิจารณาถึงการเรียนวิชา ซึ่งมีหลาย ๆ อย่างว่า วิชาอย่างอื่น เช่น หนังสือหรือวิชาแพทย์ เมื่อตัวตายแล้วก็ไม่มีฝีมืออะไรเหลืออยู่ให้ยาวชนรุ่นหลังได้รู้ได้เห็น ผู้วิชาช่างไม่ได้ ซึ่งทำให้การเขียน การปั้น แกะสลักไม้ นี่เข้าทำนองตัวตายแล้วยังอยู่ อาศัยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงตั้งปณิธานแน่วแน่ จะต้องฝึกหัดให้เป็นช่างให้จงได้ ถึงเวลาจะไปเรียนหนังสือ เลิกจากเรียนก็มาหัดเขียน เป็นเครื่องเล่น ข้าพเจ้ามิได้เที่ยวเล่นชุกชนเหมือนเด็กอื่น หลวงพ่อกุญท์ท่านก็มีความกรุณาข้าพเจ้ามากเขียนภาพแล้วก็ทิ้งไว้ให้ท่านดู ท่านเห็นว่าไม่ดีท่านก็แนะนำให้ข้าพเจ้าเป็นศิษย์รุ่นสุดท้ายของท่านและได้อยู่ปฏิบัติท่านถึง 14 ปี จนท่านได้มรณภาพไปด้วยโรคชรา ประมวลท่านอายุได้ 87 ปี...’

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช มีความสนใจในวิชาศิลปะไทย และได้มีโอกาสฝึกฝนงานศิลปะตั้งแต่เยาว์วัย ในปี พ.ศ. 2448 เมื่อมีอายุได้ 11 ปี หลวงพ่อกุญท์ได้รับหนังสือพระมาลัยมาให้เขียนภาพลงในสมุดข่อย เป็นของเจ้าอาวาสวัดโตนดหลวง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ได้ให้หัดลงสีภาพ เขียนถึง 18 หน้า ในปีต่อมา พ.ศ. 2449 ก็ได้เขียนตุ้ลายรดน้ำที่วัดใหญ่สุวรรณาราม 1 ตู และเขียนฉากเรื่องพุทธประวัติที่วัดใหญ่สุวรรณาราม 10 ฉาก และได้ออกมาจากวัดเพื่อประกอบอาชีพในทางช่างในปี พ.ศ. 2453 เมื่อมีอายุได้ 16 ปี

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช เป็นช่างไทยที่มีความสามารถรอบตัว ทั้งการออกแบบ สถาปัตยกรรมไทย งานแกะสลัก และงานจิตรกรรม โดยเฉพาะงานจิตรกรรมมีลักษณะเป็นแบบพื้นบ้าน พยายามเก็บรายละเอียดของธรรมชาติ และชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนไว้เป็นอย่างดี แต่ท่านชอบทำงานเขียนภาพ และนิยมเขียนภาพเป็นแผ่นมากกว่าจะเขียนภาพบนที่สูง (ภาพผนัง) ภาพส่วนใหญ่เป็นภาพมหาชาติ หรือ ภาพพุทธประวัติ เพราะผู้ว่าจ้างจะนำไปถวายวัด

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช ได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนช่างศิลป์ตั้งแต่วันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2495 ถึงวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2511 เป็นเวลานานถึง 16 ปี จึงได้ลาออก กลับมาอยู่เพชรบุรี ท่านได้เขียนตำราบันทึกเรื่องราวของช่างศิลป์ตามแบบอย่างที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชนชาวไทย ในอดีตพอเป็นข้อมูลและหลักฐานสำคัญที่ทำให้ทราบเรื่องราวของช่างไทย ขั้นตอนการฝึกฝน กรรมวิธีในการเขียน กรรมวิธีในการทำเครื่องมือเครื่องใช้ โดยเฉพาะในด้านจิตรกรรม และการแกะสลัก โดยได้จัดพิมพ์ตำรา 2 เล่ม คือ **ตำราภาพลายไทย** เขียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 เมื่อมีอายุได้ 58 ปี และเขียนเสร็จในปี พ.ศ. 2497 รวมเวลา 3 ปี เพื่อใช้สอนนักเรียนโรงเรียนช่างศิลป์ และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จะศึกษาวิชาจิตรกรรมไทย ได้มีตำราภาพไว้เป็นแบบฝึกหัดเรียนด้วยตนเอง เป็นการเผยแพร่ศิลปะไทยให้แพร่หลายต่อไป ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 ได้เขียน **ตำราสถาปัตยกรรมไทยและลายไทย** ขึ้นเพื่อเป็นตำราสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาด้วยตนเอง และสำหรับบรรดาเจ้าอาวาสผู้มีหน้าที่สร้างและซ่อมแซมของเก่า เพื่อเป็นคู่มือในการก่อสร้างให้ถูกต้องตามแบบของศิลปะไทย โดยเขียนเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2512 เมื่อมีอายุได้ 75 ปี

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2513 รวมอายุได้ 76 ปี

อาจารย์เลิศ ฟวงพระเดช ในวัยสูงอายุ

บ้านอาจารย์เลิศ ฟวงพระเดช อยู่ตรงข้ามรั้ววัดมหาธาตุวรวิหาร

ผลงานของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช

- พ.ศ. 2449 – อายุ 12 ปี เขียนตู้พระธรรมลายรดน้ำที่วัดใหญ่สุวรรณาราม 1 ตู้
- พ.ศ. 2450 - เขียนฉากเรื่องพุทธประวัติที่วัดใหญ่สุวรรณาราม 10 ฉาก
- พ.ศ. 2460 - เขียนภาพฝาผนังที่วิหารวัดมหาธาตุด้านเหนือ 1 ด้าน
- พ.ศ. 2462 - เป็นนายช่างออกแบบสร้างโบสถ์และศาลาการเปรียญวัดปลับพลายชัย แกะสลักบานजूศาลา 2 บาน แกะสลักบานประตูโบสถ์ 1 บาน แกะสลักบานหน้าต่าง 2 ช่อง เป็นรูปเทวดายืน ลายต้นไม้ และได้เปิดทองพระประธานองค์เล็กอีก 14 รูป
- เขียนภาพชุดมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ ที่วัดขุนตรา ในระหว่างที่บวชเป็นพระภิกษุ
- พ.ศ. 2463 - สร้างธรรมาสถูปานยอนนาศูล 1 หลัง ที่วัดปลับพลายชัย
- พ.ศ. 2465 - แกะลายหน้าजूวัดทองนพคุณ 2 จู้
- พ.ศ. 2466 - เขียนฉากมหาชาติที่วัดแก่นเหล็ก 13 ภาพ
- พ.ศ. 2467 - เขียนฉากมหาชาติที่วัดห้วยเสือ 13 ภาพ
- พ.ศ. 2473 - เขียนภาพพระเป็ยงวัดพระศรีรัตนศาสดารามได้ 5 ห้อง เขียนภาพปางตรงข้ามห้องหนุมานเผลอลงกา 1 ช่อง เขียนในโบสถ์ ซ่อมภาพห้องฝีมือขรัวอินโข่งเขียนไว้ 4 ห้อง เขียนฝาผนังตั้งแต่หลังหน้าต่างขึ้นไปสุดฝาผนัง 1 ห้อง ตอนพระพุทธรเจ้ารับข้าวมธุปายาส และพระพุทธรเจ้าลอยถาด
- พ.ศ. 2476 - เขียนภาพชุดมหาเวสสันดรชาดกให้วัดปลับพลายชัย 14 แผ่น
- พ.ศ. 2478 - ปั้นजूศาลาการเปรียญ และ หน้าต่าง วัดเขมาภิรติการาม (วัดหัวสะพาน)
- พ.ศ. 2479 - เป็นนายช่างออกแบบและควบคุมการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรี ตรงหน้าวัดใหม่สุทธารวาส ตำบลบ้านใหม่
- พ.ศ. 2480 - แกะสลักธรรมาสถูปานยอนนาศูล ที่วัดหนองจอก อำเภอท่ายาง
- พ.ศ. 2482 - ออกแบบโบสถ์วัดหนองไม้เหลือง และแกะสลักลายजू สำหรับยวรวงผึ้ง मुखโถง ทั้ง 2 ด้าน
- พ.ศ. 2483 - แกะลายजूโบสถ์วัดลาดบางตะบูน 2 จู้
- พ.ศ. 2484 - ปั้นพระประธาน พระโมคคัลลา พระสารีบุตร ที่วัดบุญทวี (วัดถ้ำเกลบ) และทำซ่อฟ้า ไบระกา ศาลา
- เป็นช่างออกแบบทำเมรุศพเจ้าอาวาส และทำเครื่องศพชาวบ้าน
- พ.ศ. 2487 - เขียนภาพที่พระอุโบสถวัดเกาะ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- พ.ศ. 2495 – 2511 - เป็นอาจารย์สอนวิชาศิลปะไทยที่โรงเรียนช่างศิลป์

นอกจากนี้ ยังมีผลงานอื่น ๆ อีก ได้แก่

- เขียนฉากพุทธประวัติที่วัดจันทราวาส (ปัจจุบันสูญหาย)
- สร้างฐานพระพุทธรูปในถ้ำวัดเขาน้ำเต้า
- ออกแบบศาลาการเปรียญ และปั้นจั่วหน้าบันรูปนารายณ์ทรงครุฑที่วัดโคก ซึ่งเป็นศาลาการเปรียญที่เป็นคอนกรีต ปัจจุบันรื้อออก สร้างใหม่ แต่จั่วหน้าบันยังอยู่
- เขียนหนังสือตำราภาพลายไทยเสร็จในปี พ.ศ. 2497
- เขียนหนังสือตำราสถาปัตยกรรมไทยและลายไทยเสร็จในปี พ.ศ. 2512

ภาพชุดมหาเวสสันดรชาดก ที่วัดขุนตรา

ภาพชุดมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ ที่วัดขุนตรา เขียนลงบนผืนผ้า ขนาดภาพ 21" x 28" เขียนขณะที่บวชเป็นพระภิกษุ อายุได้ 29 ปี ในปี พ.ศ. 2462 กำลังเป็นพระหนุ่มไฟแรง ฝีมือจัด ความคิดกว้างไกล และมีอิสระเต็มที่ในการเขียนภาพ จึงสามารถแทรกอารมณ์เนื้อหาของเรื่องได้อย่างน่าชม โดยเฉพาะกัณฑ์ที่ 13 คือ นครกัณฑ์ มีภาพเครื่องบินอยู่เหนือขบวนพยุหยาตรา

กัณฑ์ที่ 1 ทศพร

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์

กัณฑ์ที่ 4 วนปเวสน์

กัณฑ์ที่ 5 ชูชก

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน

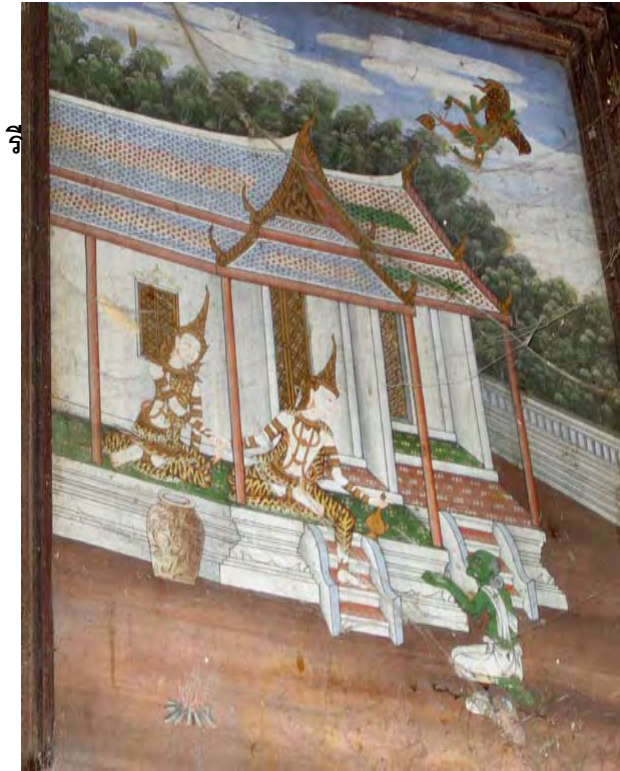
กัณฑ์ที่ 7 มหาพน

กัณฑ์ที่ 8 กุมาร

กัณฑ์ที่ 9 มัทรี

กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ

กัณฑ์ที่ 11 มหาราช

กัณฑ์ที่ 11 ฉกษัตริย์

กัณฑ์ที่ 12 นครกัณฑ์

ภาพชุดมหาเวสสันดรชาดก ที่วัดพลับพลาชัย

ภาพชุดมหาเวสสันดรชาดกที่ศาลาการเปรียญ วัดพลับพลาชัย 13 กัณฑ์ เขียนในปี พ.ศ. 2475 มีขนาด 24 " x 30 " เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาว บนแผ่นไม้ ใ้กรอบกระฉก มีสีสันสดใส ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี

กัณฑ์ที่ 1 ทศพร

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์

กัณฑ์ที่ 4 วนปเวสน์

กัณฑ์ที่ 5 ชูชก

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน

กัณฑ์ที่ 7 มหาพน

กัณฑ์ที่ 8 กุมาร

กัณฑ์ที่ 9 มัทรี

กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ

กัณฑ์ที่ 11 มหาราช

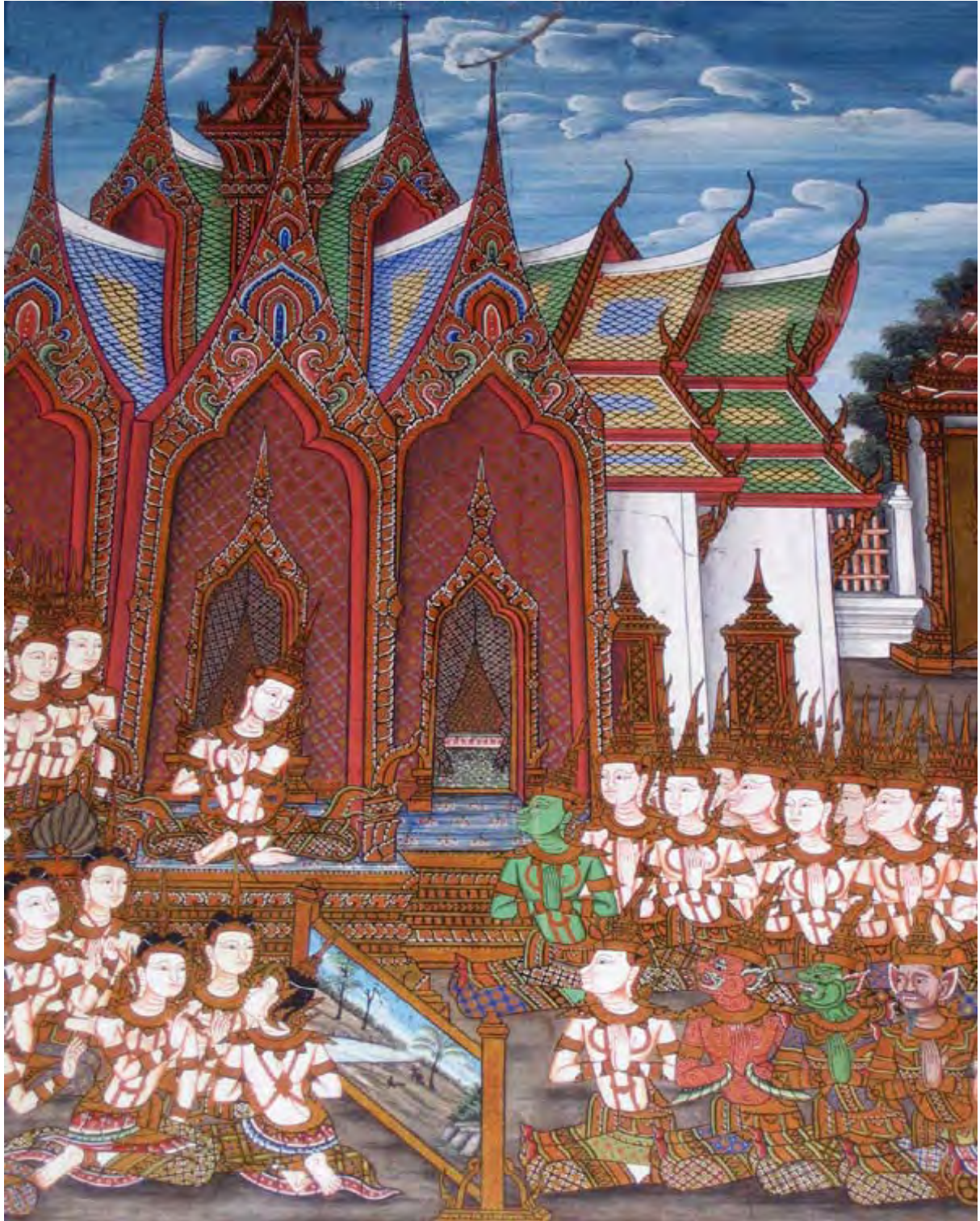

กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์

กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์

ภาพพระพุทธประวัติ ตอนออกมหาภิเนษกรรมณ์ ฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช
ที่ศาลาการเปรียญ วัดพลับพลาชัย

ภาพพระพุทธรูปประวัติ ตอนออกมหาภิเนษกรมณ ฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช
ที่ศาลาการเปรียญ วัดพลับพลาชัย

หน้าบันพระอุโบสถวัดพลับพลาชัย

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช ออกแบบโดยเลียนแบบลายเก่าของพระอุโบสถ เดิมที่ถูกไฟไหม้ หน้าบันพระอุโบสถเป็นงานฝีมือ แกะสลักไม้ลงรักปิดทอง พื้นลายประดับกระจกสีที่งดงามมาก

หน้าบันด้านทิศตะวันออก พื้นเป็นลายเปลว ภาพประธานเป็นภาพตอนออกมหาภิเนษกรมณณ์ เจ้าชายสิทธัตถะทรงม้ากัณฐกะ รับเท้าม้าตามเสด็จพร้อมด้วยนายฉันทะ ด้านล่างมีมารยี่นยกมือห้ามอยู่ด้วยตนหนึ่ง

หน้าบันด้านทิศตะวันตก พื้นเป็นลายเปลวเหมือนด้านทิศตะวันออก (ด้านหน้าพระอุโบสถ) ภาพประธานเป็นภาพเจ้าชายสิทธัตถะตัดพระเมาลีอยู่ตรงกลาง ด้านล่างมีม้ากัณฐกะนอนสลบ ขดตัวอยู่กับนายฉันทะ ช้าง ๆ มีเทพนมช้างละองค์ ด้านบนมีพระอินทร์กับพระพรหมทำท่าเหาะถือเครื่องบริวาร

หน้าบันหอขวง วัดพลับพลารชัย เป็นลายแกะสลักไม้รูปครุฑยุคนาค ประกอบลายพื้นหลัง เป็นเถาเลื้อย กนกเปลว ฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช

ภาพแกะสลักไม้ที่บานหน้าต่างพระอุโบสถวัดพลับพลาชัยฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช
เป็นรูปเทวดาถือพระขรรค์

บานประตูแกะสลักไม้พระอุโบสถวัดพลับพลาชัย

บานประตูทางด้านหน้า ขวามือ ประกอบด้วยบานประตู 2 บาน เป็นฝีมือการออกแบบและแกะสลักเอง ของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช เป็นเรื่องชาดกทั้ง 2 บาน มีภาพกนิษฐดองศรสลบ ศรปักอกอยู่คงเป็นเรื่องปัญญาชาดก บานประตูทั้ง 2 บาน แกะสลักเป็นภูเขาและพันธุ์ไม้ดอกสะพรั่ง ภูเขาประดับประดาด้วยกระจกสีน้ำเงิน ตอนล่างเป็นสระน้ำ มีกอบัวขึ้นอยู่เต็ม มีกวางวิ่งอยู่ 2 ตัว และมีภาพเสือกำลังกัดกวางอยู่ บานทางด้านขวามือตอนล่างมีนายพรานกำลังถือมีดจ้องจะสู้กับเสือ มีภาพทหารไทยแต่งกายอย่างโบราณถือดาบ ส่วนภาพ 2 ตอนบนแกะสลักเป็นภาพกนิษฐ กนิริ บนกิ่งไม้มีนกเกาะอยู่ มีกระรอกกำลังวิ่ง ต้นไม้อยู่ชิดขอบบานประตู ทางขวามือมีเถาไม้พันเกี่ยว พื้นลายประดับด้วยกระจก

ภาพขยายลายแกะสลักไม้ บานประตูพระอุโบสถวัดพลับพลาชัย ฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารหลวงวัดมหาธาตุ วรวิหาร

ภาพเขียนฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช อยู่ใต้ภาพमारผจญ เป็นภาพพระพุทธประวัติเล่าเรื่อง พระสิทธัตถะเสด็จออกบวช มีภาพปราสาท ภาพทหารยามนอนหลับ ภาพคนชูดเรือ ภาพลำเภาจีน ภาพม่านน้ำ ภาพพระยาสุรัสวดีโบกมือห้าม ภาพบำเพ็ญทุกรกิริยา อาจารย์เลิศเขียนภาพนี้งดงามมาก และบันทึกอักษรไว้ชัดเจนว่า “เขียนขึ้นเพื่อบูชาครู คือ พระอาจารย์ฤทธิ พ.ศ.2466 ” ปัจจุบันส่วนล่างของภาพลบเลือน

ภาพชุดเวสสันดรชาดกฝีมืออาจารย์เลิศที่วัดแก่นเหล็ก

กัณฑ์ที่ 1 ทศพร

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์

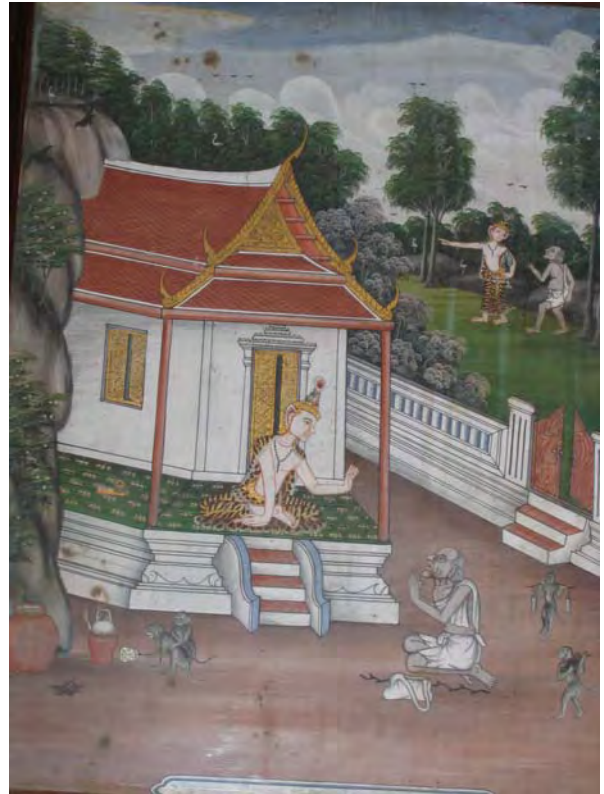
กัณฑ์ที่ 4 วนปเวสน์

กัณฑ์ที่ 5 ชูชก

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน

กัณฑ์ที่ 7 มหาพน

กัณฑ์ที่ 8 กุมาร

กัณฑ์ที่ 9 มัทรี

กัณฑ์ที่ 10 สักบรพร

กัณฑ์ที่ 11 มหาราช

กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์

กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์

ภาพชุดเวสสันดรชาดกฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช ที่วัดห้วยเสือ 13 กัณฑ์
อยู่บนกุฏิเจ้าอาวาส มีขนาดภาพ 21" X 29"

ภาพชุดเวสสันดรชาดกฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดชที่วัดห้วยเสือ มีภาพนำ 1 ภาพ เขียนว่า

รูปนี้พระพุทธเจ้าตรัสเทศนามะหาเวสสันดรชาฎกและพระจตุราริยส์จโปรดพระพุทธบิดาแล
พระบรมวงษาในกรุงกบิลพัสดุ์ ข้าพเจ้านายเลิศ พ่วงพระเดช เป็นผู้สร้างและเขียน
ขอจงเป็นปัจจัยแด่พระนิพพาน ขออุทิศกุศลให้แก่พระอุปัชฌาย์ฤทธิ์อาจารย์ได้ล่วงลับไป
สู่ประโลกย์ จงสำเร็จประโยชน์โดยควรแก่ความสุข ตามคตินิยม เทอญ

กัณฑ์ที่ 1 ทศพร

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์

กัณฑ์ที่ 4 วนปเวสน์

กัณฑ์ที่ 5 ชูชก

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน

กัณฑ์ที่ 7 มหาพน

กัณฑ์ที่ 8 กุมาร

กัณฑ์ที่ 9 มัทรี

กัณฑ์ที่ 10 สักกบรพ

กัณฑ์ที่ 11 มหาราช

กัณฑ์ที่ 12 อุษัตริย์

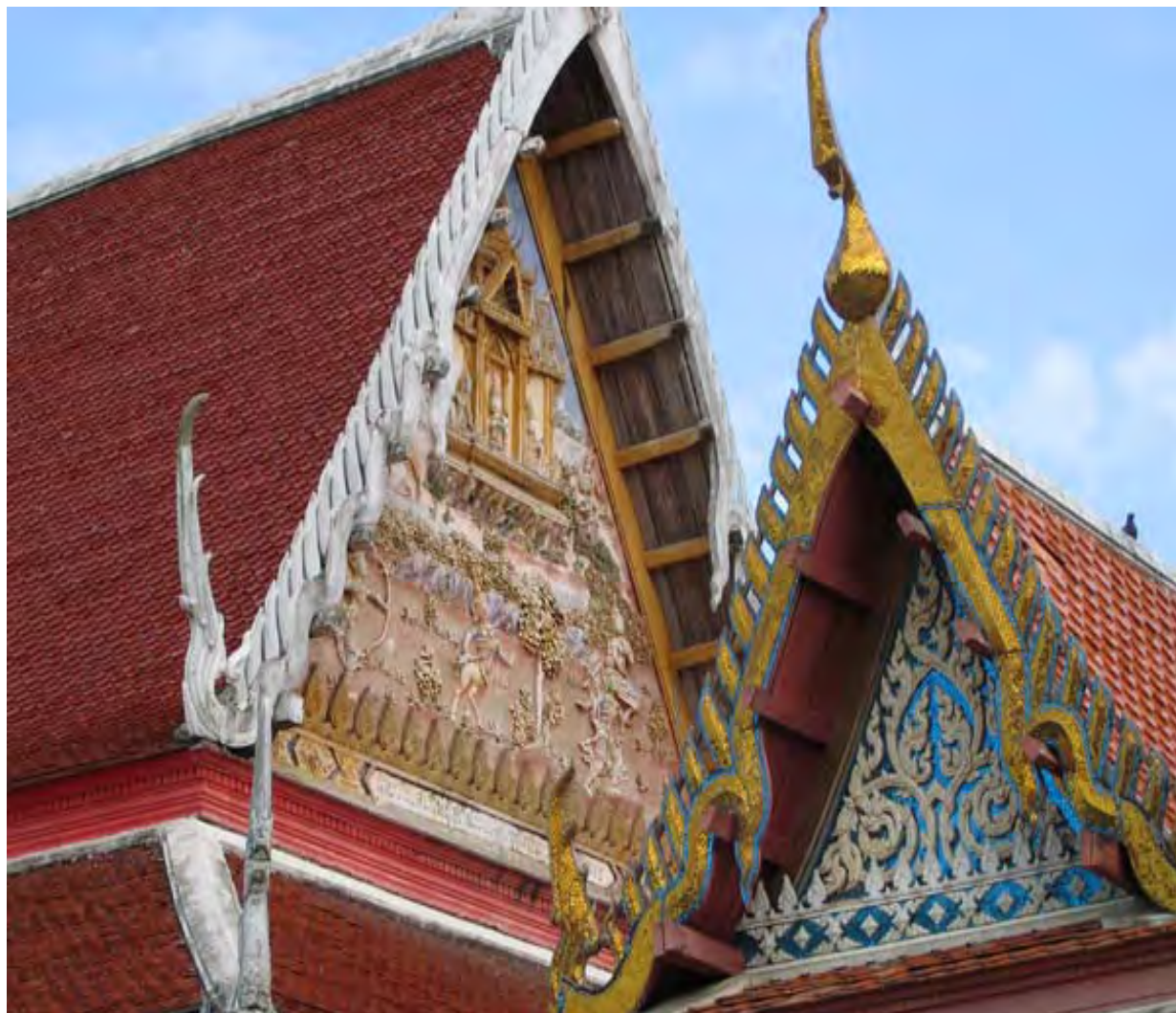

กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์

ปูนปั้นหน้าบันศาลาการเปรียญวัดเขมาภิรติการาม

ที่วัดเขมาภิรติการาม มีงานปูนปั้นฝีมืออาจารย์เลิศที่หน้าบันศาลาการเปรียญทางด้านทิศตะวันตก เป็นภาพชุดรามเกียรติ์ ตอนพระรามตามกวางทอง และนางสีดาถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวไปที่น่าชมคือ ใบไม้ปั้นละเอียด มองเห็นเป็นใบๆ ซ้อนกันเป็นพุ่ม มีการลงสีพื้นภาพอย่างจิตรกรรมฝาผนัง ภาพที่ปั้นชัดเจน เข้าใจเรื่องได้โดยตลอด อาจารย์เลิศคงนำเอาวิธีเขียนภาพแบบจิตรกรรมฝาผนังซึ่งท่านชำนาญอยู่มากมาเสริมงานปูนปั้นให้ภาพดูเป็นมิติยิ่งขึ้น

ภาพถ่ายหน้าบันปูนปั้นศาลาการเปรียญวัดเขมาภิรติการาม ฝีมืออาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช

ปูนปั้นหน้าบันศาลาการเปรียญวัดโคก

งานชิ้นสุดท้ายของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช ศาลาการเปรียญวัดโคกหลังเดิมเป็นคอนกรีต
 ทั้งหมด อาจารย์เลิศออกแบบและสร้างเองทั้งหมด รวมทั้งทำหน้าบันปูนปั้น 1 ด้านไว้ด้วย คือ ด้านหน้า
 เป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ ซึ่งมีลักษณะแปลกไปจากธรรมดา คือ พระนารายณ์ถือพระขรรค์แทนคทา
 พื้นเป็นลายกนกเปลว ส่วนด้านหลังเป็นรูปเทพบุตรที่เกิดในดอกบัว ฝีมือนายเทียบ เดชคง ช่างชั้นครูอีก
 ท่านหนึ่ง ปัจจุบันทางวัดได้รื้อศาลาการเปรียญหลังนี้แล้ว เพื่อสร้างใหม่ เนื่องจากเพดานเตี้ยไป แต่ยังคง
 อนุรักษ์หน้าบันปูนปั้นทั้ง 2 ด้านไว้ตามคำแนะนำของอาจารย์ประสม สุขสุทธิ

ภาพหลวงพ่อดุทธิ

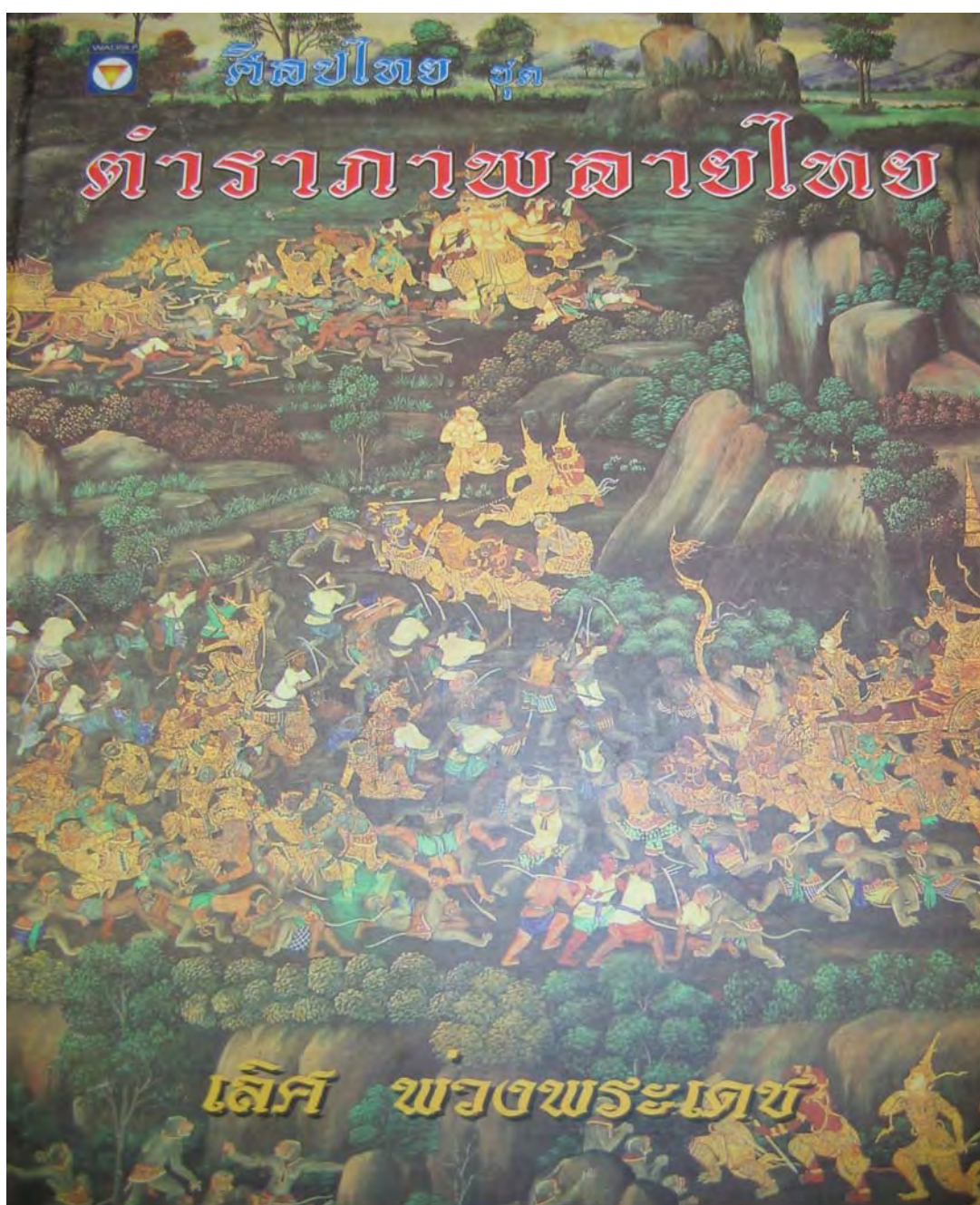
ภาพพระอุปัชฌาย์ และพระอาจารย์ที่อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช ให้ความเคารพสูงสุด อาจารย์เลิศ วาดด้วยดินสอถ่าน ใส่กรอบกระจก เป็นภาพหลวงพ่อดุทธิ วัดปลับปลาชัย บรมครูทางด้านศิลปะ ปัจจุบันอยู่ที่บ้านอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช ที่ข้างวัดมหาธาตุวรวิหาร เพชรบุรี

ผลงานเขียนตำราของอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช

อาจารย์เลิศ พ่วงพระเดชได้เขียนตำราไว้ 2 เล่ม คือ

ตำราภาพลายไทย เขียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 เมื่อมีอายุได้ 58 ปี และเขียนเสร็จในปี พ.ศ. 2497 เพื่อใช้สอนนักเรียนโรงเรียนช่างศิลป์ และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จะศึกษาวิชาจิตรกรรมไทย ปัจจุบันได้นำมาจัดพิมพ์ใหม่โดยสำนักพิมพ์วาดศิลป์ชื่อว่า **ศิลปะไทยชุดตำราภาพลายไทย** เป็นภาพวาดลายเส้นและลายมือเขียนของอาจารย์เลิศทั้งเล่ม

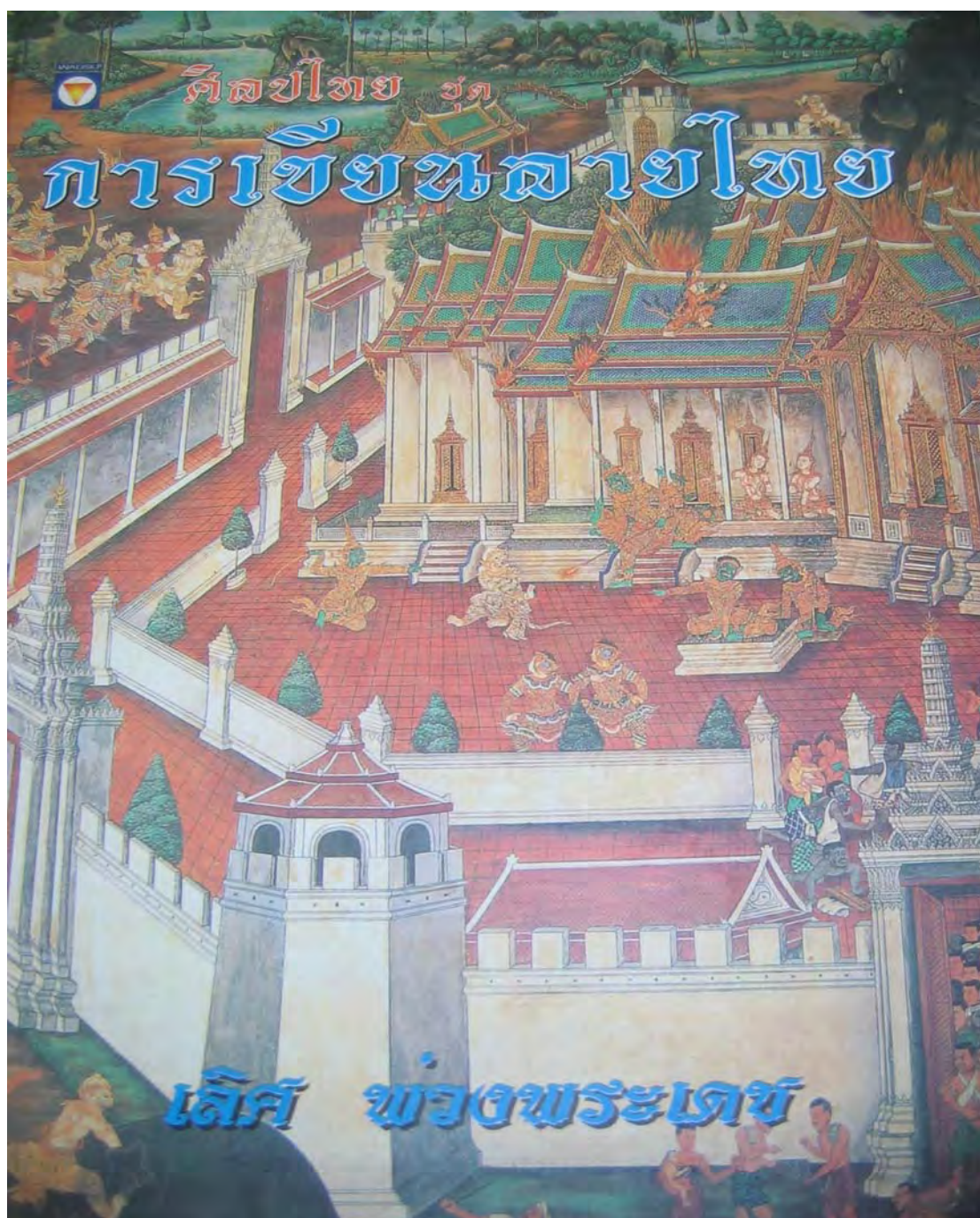

แถลงเรื่องภาพศิลป์ไทย

ตำราภาพศิลป์ไทยเล่มนี้ได้อันต์จีน เนื่องด้วยข้าพเจ้ามีงานเป็นอาจารย์สอนศิลปภาพลายไทย ในโรงเรียนศิลป
 ศึกษาวิทยาลัยศิลปากร ได้จัดทำประมวลการสอนคือเขียนหน้าภาพและภาพทั้งตัว พิมพ์เขียวเป็นแบบให้เด็ก
 เรียนหัดเขียน ทำให้เด็กถึงเมื่อลมัยอายุข้าพเจ้าเมื่อครั้งเป็นเด็กยังไม่มีการเรียน ผู้ศึกษาต้องไปศึกษากับอาจารย์
 ที่เป็นลัทธิแบบพม่าลัทธิ บางอาจารย์มีตำราภาพบ้างเล็กน้อยไม่มีมาก การเรียนท่านเขียนหน้าภาพและภาพทั้งตัว
 ให้ลัทธิหัดเขียนเมื่อเขียนภาพและลายก็ได้แล้ว ท่านก็หัดให้ลงสีภาพตามคความระมัดระวังความสามารถของท่าน สรรบวม
 ความแล้วตำราภาพลายไทยยังมีอาจารย์ได้จัดทำไว้ ข้าพเจ้าจึงได้รวบรวมแบบที่เขียนสอนนักเรียนและเขียนพิมพ์
 เต็มให้พอเล่ม อาจารย์เวลาว่างเขียนเป็นเวลาถึง ๓ ปีจึงสำเร็จเป็นเล่ม อายุข้าพเจ้าได้ ๕๘ ปีตรงกับพ.ศ. ๒๔๘๕
 ถึงพ.ศ. ๒๔๘๗ จึงเขียนแล้ว เพื่อประโยชน์ต่อผู้ศึกษาวิชาจิตรกรรมไทย จะได้มีตำราภาพไว้เป็นแบบฝึกหัด
 เขียนเรียนด้วยตนเอง เป็นการเผยแพร่วิชาศิลป์ไทยให้แพร่หลาย อันเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทยมาแต่
 โบราณกาล วิชาจิตรกรรมจำเป็นต้องใช้หัตถ์ทุกยุคทุกสมัย เป็นองค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทยประเภทตามแต่
 การเขียนตำราเล่มนี้ได้แบบของอาจารย์ไว้ ๕ แบบ เป็นแบบรูปเขียนภาพลายรดน้ำคือภาพจับพาลีรบกับทศกรณซึ่ง
 ๒ จับ ภาพพระรามรบกับทศกรณซึ่ง ๑ จับรบกับกุมภกรณ ๑ จับภาพเทวดาตี ๑ ภาพ และได้แบบภาพที่ทำเขียน
 ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ บ้าง และได้เขียนโดยความทรงจำภาพตามแบบหย่าง
 ที่ท่านโบราณจารย์ท่านยกย่องว่าภาพทำนั้นทำนี้งาม นำมาเขียนไว้ในสมุดเล่มนี้ผู้ศึกษาจะได้ได้เห็น เพื่อประกอบ
 สติปัญญาและความรู้ให้เจริญยิ่งขึ้น วิชาจิตรกรรมไทยเป็นศิลปะประเภทสร้งงาม ซึ่งบรรพชาจารย์แต่เก่าได้คิดประ
 ดิษฐ์เขียนขึ้นเป็นศิลปะประจำชาติ เขียนเป็นภาพเส้นภาพแบบไม่เลเงา เครื่องประดับแลไปด้วยลวดลายต่างๆ
 ภาพต้องเขียนให้มีลักษณะคนปนหมู่เรียกว่าภาพศิลป์ ต้องการครบร่างทรวดทรงของภาพยกตัวอย่างเช่นพระพุทธรูป
 เป็นต้น ผู้ประดิษฐ์คิดขึ้นขึ้นเป็นพุทธศิลป์ครบร่างทรวดทรงของพุทธลักษณะ ซึ่งเป็นพุทธรูปคล้ายกับไม่ได้ทรงสงและ
 จีวร นั่นได้ก็ตีการเขียนภาพก็เหมือนกันต้องการเป็นภาพศิลป์ ดุทรวดทรงทำทางความงามของภาพที่เคลื่อนไหวใน
 กิริยาประกอบกับเรื่องที่เขียน ช่างที่ลือชื่อนั้นท่านเขียนภาพเหมือนมีชีวิตจิตใจ เป็นขัณฑ์ภาพและสุนทรีภาพ
 แก่ผู้ที่ได้ศึกษา การดูภาพศิลป์ไทย ๑ ดูความงามท่าทางของภาพแสดงกิริยาประกอบเรื่องที่เขียน ๒ ดูการเขียนเส้นก
 ันกันต้องสม่ำเสมอเส้นไม่คดเคี้ยวชัดเจน ๓ ดูการให้สีภาพและลวดลายเป็นเครื่องประดับภาพงดงามแจ่มใส ๔ ดูการเขียน
 ทิวทัศน์เขาไม้ให้คล้ายธรรมชาติเป็นเครื่องประกอบความงามของภาพ วิชาจิตรกรรมไทยต้องศึกษากันทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ
 เป็นคู่กันไปเพื่อความชำนาญ ทั้งต้องศึกษาวิชาการซึ่งเป็นองค์ประกอบเขียนภาพเช่นสถาปัตยกรรมไทยและบทละคอนเป็นต้น

ตำราสถาปัตยกรรมและลายไทย เขียนในปี พ.ศ 2511 เพื่อเป็นตำราสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาด้วยตนเอง และสำหรับเจ้าอาวาสผู้มีหน้าที่สร้างและซ่อมแซมของเก่า เพื่อเป็นคู่มือในการก่อสร้างให้ถูกต้องตามแบบของศิลปะไทย เขียนเสร็จสิ้นในปี พ.ศ . 2512 เมื่อมีอายุได้ 75 ปี ปัจจุบันสำนักพิมพ์วาดศิลป์ได้นำมาจัดพิมพ์ในชื่อว่า **ศิลปะไทยชุด การเขียนลายไทย** เป็นภาพวาดลายเส้นและลายมือของอาจารย์เลิศ เขียนทั้งเล่ม

คำถวายเครื่องพลีกรรมสังขยแต่บูรพาจารย์
 ปชดลอกไม้ขบเทียนว่า จันดีถ้ำวาจิระลำป่าเทอจายิมลิตธิเมธัง จันดีถ้ำโลกะนาถังอหังวันทามิ
 สัพพะโสตถิ์ปชชณมิ ฯ แล้วว่าคือเจมขบขุ่มหมบเทอธา แล้วจึงกล่าวคำอัญเชิญครุฑเครื่องสังขย
 ๑ ข้าขอไหว้พระพุทธรูปธรรมลือโลกา พระสังฆมณฑลลือวาโดยง พระคงคายนามมากเป็นภณนท ๒ พระสิริเม
 หลกโลกกาลังระหงษ์ ดินน้ำลุมไพอันม้นคง จึงดำรงคไธรอดเป็นททยา ไหว้ครุฑนิตรและภารธา ครุฑพิภ
 ลักขรลีนทงหลาย ไหว้องค์พระสังฆมภวญาณ องค์บรมพรหมมานธธา พระจักร์ภุชงค์ฤทธิรงค์
 ทมดักธา พระคงคาพระเทสิงเถกิงฤทธิ พระคเรนศักรพระขันธกมภา ท้าวมันฆาฬทั้งพระพายกายลิตธิ
 ท้าโลกบาลบิหารทั้งลิกค ขออัญเชิญมาสถิตยทัสนน ทั้งเทวารักษ์กัณนีตรปฎิบัติบงพระลัสสนา
 พระเลือเมืองทวงเมืองเรืองฤทธา เป็นหลักเมือสงยทธชวาราฤทธิ ไหว้ฤทธิลิกคิ์และคนธรรพ พระ
 วิษณุกรวมเรื่องศรีผู้เนวมิตจิตตรกรรมสภบัตยกรรม ไว้ในพระธรรมจึงได้มีปรากฏลือสมบ ข้าขอ
 อัญเชิญมารูปเครื่องพลีกรรมสังขย มีบายศรีหุ้มมเบ็ดโกใช้ข้าว ขนมต้มแดงขนมขาวมะพร้าวอ่อน
 กล้วยน้ำลือกล้วยบาล ข้าวตอกดอกไม้อบเทียนม้นมปชช ขอทวงเทพทงมาอวยพรให้เกชั ผู้ประภอบ
 กิจการทั้งจิตตรกรรมสภบัตยกรรม จงปรากฏลือพรพ้อมทั้งวันถวรายทั้งบง ขอความลือศรีลือลิตธิพิพัฒ
 มงคลสมบรมผลลลิต จงมีเกชัทเจ้าจัวกาลนานเทอสุ ฯ ๙๔๗
 ๑ คาถาทำน้มนต์ธรรมลือลือลือลือลือ ลือโรมพทอเทจันชะลือลาเต พรหมเทวตาหะจาเวหัตถะเออะประเมอะ
 วิศณุกันเจอะ ลิตธิกัมมาประลิตธิเมธิตธิพุทธิชิตธิธรรมโมลิตธิสิงโอม ลิตธิญาษุมินิเทวลิตธิม้นธัง
 ๒ นามิทั้ง ลิตธิลาภะจันตเม ลิตธิกัจจิงลิตธิกัมมังตตะคาเวโต ลิตธิลาภะจันตเม ๙๔๗
 ๓ ทำน้มนต์ให้คนอื่นต้องเมื่อยนคัมเป็นเม การคักชคิลป์ไทยเช่นชังเขินชังลิกคปดัยชังป็น
 ชังแกะลิกค นากุสิลปดัยวงคคิลป์ วิชัรเหล่านี้มีภารนหารจายถือว่ามีภอธยัทบัทว ผู้คักชคอง
 ได้ร้มนอนลาตจากผู้ทงคณลลิตทำกรบชักร ประลิตธิประลิตธาอนฤทธิให้ทำกรได้ เรียกว่าครอบ
 เป็นกรบ้องกันลือเนยดจยไรภอธยัทบัทว ผู้ได้รบครอบแล้วจายระหมบคคากทำน้มนต์ให้ เมือจะทำ
 งานสิ่งใดก็ทำน้มนต์ประหมบคคะและลือจองเพื่อเป็นการคักมมงคลกับตัวผู้ทำงานชัง ๙๔๗
 ๑ วิธลือมป็นนภาพและลาย เอาทรายร่อนลือเวียต ๑ ลือนป็นจายร่อน ๕ ลือน กรดายไฟเืองหรือ
 กรดายไฟมีหยักคลายไฟ เมื่อน้ำให้เบสิ้อมใส่เป็นเชือหนึ่งลือเอากะดายกับทรายไล่ตัก ให้ทรายกัก
 กรดาย แล้วเอาป็นจายไล่ตักให้เหนียวพอนี้ได้เอาน้ำตาลใสโอดใส่พอควรทำให้ป็นแข็งขึ้นตั้งป็น
 ให้เหนียวคล้ายดินเหนียวพอนี้ได้ใส่กรบ้องไว้ป็นภาพและลาย เวลานั้นลายติดเอาป็นป็นลือลายหน้าหลว
 ทาเป็นเทือกเอาปบทที่หั้นชดิดลายเพื่อให้ลายถัดแน่น เมือเชือกป็นตองเอาน้ำใส่ในกรบ้องป็นให้ท่วม
 กันป็นแห้ง เมือจะใช้ก็รินน้ำทิ้งให้เหลือแต่ป็นกันป็นแห้งไปก็เอาไปใส่ครกตำอีกจนเหนียวพอนี้ได้
 ถ้าอ่อนป็นก็ใส่ป็นอีกได้ ถ้าป็นลายลือเวียตตองใส่ป็นจายร่อนหน้าจันชังป็นดี ครกตำตองใช้ครกข้อม
 เข้ตำให้ป็นทรายเข้กันดีจึงจะเหนียวคล้ายดินเหนียว เข้มนไว้เพื่อความรู้ทำป็นนของโทษแต่โบราณ

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง (2438 – 2515)

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง (2438 – 2515)

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง เป็นช่างเขียนและช่างปูนปั้นชั้นครูท่านหนึ่งของเพชรบุรีที่มีผลงานจำนวนมากปรากฏอยู่ตามวัดต่าง ๆ หลายแห่ง โดยเฉพาะที่วัดมหาธาตุ อาจารย์พิน อินฟ้าแสงได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้บุกเบิกการปั้นภาพลอยเด่นออกจากผนัง จนเป็นที่ตื่นตาและเลื่องลือกันมากในกลุ่มช่างเมืองเพชร

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง เกิดเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2438 ที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี บ้านอยู่หน้าวัดมหาธาตุวรวิหาร ริมแม่น้ำเพชรบุรี บิดาชื่อ นายฝ่อง มารดาชื่อ นางพงษ์ บิดาถึงแก่กรรมเมื่ออายุ 5 ขวบ เริ่มเรียนหนังสือตั้งแต่อายุ 6 ขวบ จนจบชั้นมูลสาม ซึ่งเป็นการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียนประถมศึกษาในสมัยนั้น ท่านมีนิสัยรักการศึกษา และค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง วิชาที่สนใจได้แก่ ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ ความรู้ทั่วไป และภาษาไทย นอกจากนี้ ยังเรียนรู้งานช่างในครอบครัวจากการสังเกตแล้วลงมือทำด้วยตนเอง เช่น การทำอาหารคาวหวาน การถักโครเชต์ การปัก การประดิษฐ์ดอกไม้สด ดอกไม้แห้ง และทำงานเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง มีความสนใจในงานศิลปะ และได้ศึกษาด้วยตนเอง โดยเริ่มหัดเขียนภาพเลียนแบบลายรดน้ำจากตู้พระธรรมบนหอสวดมนต์วัดมหาธาตุ ท่านจับงานศิลปะด้วยใจรักและสนใจจริง ๆ ไม่มีผู้สอน แต่ได้ฝึกหัดเขียนบ่อย ๆ ไม่ช้าก็ทำได้

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง ได้บวชเณรเมื่ออายุ 15 ปี ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ซึ่งอยู่หน้าบ้าน ทำให้ได้มีโอกาสเรียนพระธรรมวินัยและศึกษาภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร จนอ่านแปลได้ดี และได้อุปสมบทเป็นพระติดต่อกันไป รวมเวลาบวชเรียนทั้งสิ้น 7 ปี ในช่วงเวลานี้ก็ได้ฝึกหัดแทงหยวกและแกะเครื่องสดด้วย จนสามารถแกะเครื่องสดเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ดอกไม้ ผลไม้ สัตว์ ด้วยฟักทอง มันแกว มันเทศ และมะละกอ เป็นต้น และได้รับยกย่องว่ามีฝีมือแกะสลักได้งดงาม นอกจากนี้ ยังสามารถทำเครื่องจักสาน และแกะสลักไม้เป็นลวดลายต่าง ๆ ได้อีก เช่น ลวดลายแกะสลักช่องลมที่บ้านของท่านเอง

อาจารย์พิน อินฟ้าแสงเริ่มสนใจงานช่างตั้งแต่ตอนบวช เจ้าอธิการวัดมหาธาตุได้ให้ช่วยงานช่าง เช่น เขียนภาพ แกะสลักหยวก ทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น เมื่อลาสิกขาบทแล้ว จึงได้ทำงานช่างมากขึ้น งานที่ทำบ่อยคือ การสลักหยวก หรือเรียกว่า การแทงหยวกเพื่อใช้ในการฌาปนกิจศพ ท่านได้เริ่มการเขียนภาพเหมือนจากภาพพ่อตาของท่าน และได้เขียนภาพอย่างจริงจังในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุ เป็นภาพมารผจญ และภาพเทพชุมนุม

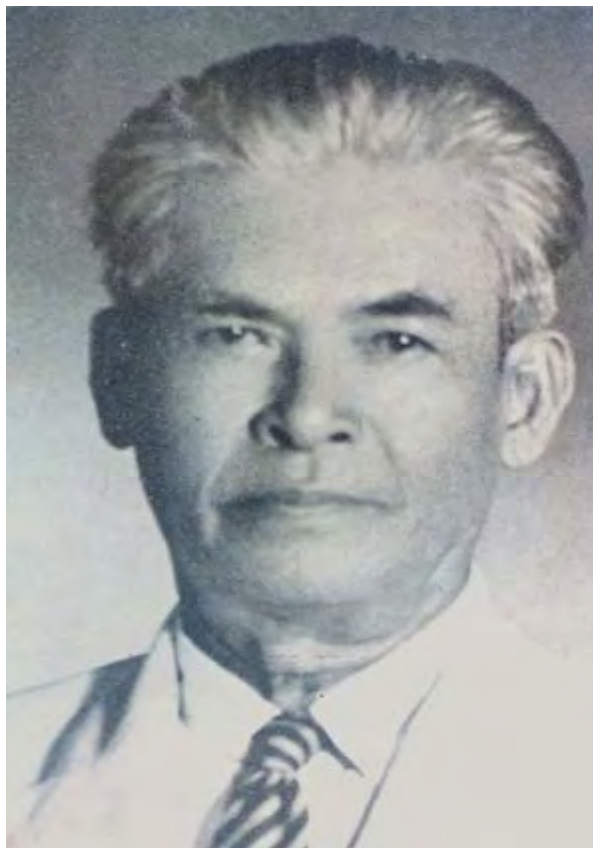
จากการที่เรียนวิชาช่างด้วยตนเอง อาจารย์พิน อินฟ้าแสง จึงได้ขอให้ ครูหวน ตาลวันนา เป็นผู้ทำพิธีครอบครูให้ ดังนั้น ท่านจึงนับถือครูหวนเป็นครู และได้ขอคำแนะนำปรึกษาในการเขียนภาพด้วย นอกจากนี้ ท่านยังนับถือ “ครู” ที่ดลจิตให้มีความรักและความสามารถในงานช่าง โดยนับถือฤๅษีเป็นครู และได้ปั้นฤๅษีขึ้น 9 ตน ด้วยปูน เป็นฤๅษีรูปร่างผอมเพรียว ผิวสีเนื้อ ท่าทางของฤๅษีแต่ละตน จะแสดงถึงความเป็นครูในด้านนั้น ๆ เช่น หมอดู หมอยา นักอักษรศาสตร์ และฤๅษีหน้าวัว เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้จัดทำบุญประจำปีและทำพิธีไหว้ครู ในวันสงกรานต์ทุกปีจนตลอดอายุขัย

เมื่อมีอายุได้ 37 ปี อาจารย์พินได้สมัครเรียนวิชาการก่อสร้างทางไปรษณีย์ ซึ่งเปิดขึ้นเป็นครั้งแรกเรียนอยู่ 3 ปี ก็จบหลักสูตร และได้รับรางวัลผลการเรียนดีเยี่ยม ทำให้ได้ความรู้ใหม่คือ เลขคณิต พีชคณิต และเรขาคณิต ซึ่งเป็นวิชาหลักของการก่อสร้าง ต่อมาท่านก็ได้ใช้วิชานี้เขียนแบบบ้านทรงไทย บ้านสมัยใหม่ ออกแบบเมรุ และออกแบบศาลาวัด งานจักสานท่านก็ทำได้ดี ทั้งงานหวายและงานตอก ได้ทำเป็นเครื่องใช้ในบ้านหลายอย่าง นอกจากนี้ ท่านยังได้ศึกษาภาษาอังกฤษด้วยตนเองจนมีความสามารถอ่าน เขียน และแปลได้ดีในระดับหนึ่งด้วย

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2489 – 2490 อาจารย์พินได้รับเชิญจากมหาวิทยาลัยศิลปากรให้ไปสอนวิชาจิตรกรรมไทย แต่ท่านได้ตอบปฏิเสธไป เพราะไม่สามารถทิ้งให้มารดาซึ่งมีอายุมากแล้วอยู่ตามลำพังได้ ระหว่างนั้นก็ยังมีผู้มาติดต่อให้ท่านเขียนบ้าง ปั้นบ้างที่ต่างจังหวัดหลายราย แต่ก็ไม่สามารถไปได้ ท่านอยู่บ้านจึงได้อ่านหนังสือ เขียนหนังสือ เขียนนวนิยายเรื่องสั้นบ้าง ยาวบ้าง ลงในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ เป็นนักเขียนสมัครเล่น ท่านมีความสามารถในการแต่ง คำประพันธ์ โคลง กลอน สักวา และเรื่องที่แต่งก็ได้รับรางวัลอยู่เสมอ ท่านได้รับงานที่ต่างจังหวัดหลายแห่ง ภายหลังจากที่มารดาเสียชีวิตแล้ว

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง เป็นช่างศิลป์ไทยที่มีความสำคัญต่อท้องถิ่นมาก ท่านเป็นช่างศิลป์ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนและใช้ชีวิตอย่างช่างศิลป์ของท้องถิ่นโดยแท้จริง ท่านเกิด ศึกษา ทำงาน และถึงแก่กรรมในเพชรบุรี ได้อุทิศชีวิตและผลงานแก่ท้องถิ่นเป็นเวลานานในฐานะผู้มีอาชีพทางช่างศิลป์แบบไทย เป็นผู้ที่ดีดำรงชีวิตด้วยเกียรติและคุณงามความดี สมควรเป็นตัวอย่างของชนรุ่นหลังสืบต่อไป

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง ถึงแก่กรรมเนื่องจากท้อปัสสาวะทำงานไม่ปกติ เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2515 รวมอายุได้ 77 ปี

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง เมื่ออายุ 60 ปี

บ้านอาจารย์พิน อินฟ้าแสง อยู่ในตลาด ตรงข้ามวัดมหาธาตุวรวิหาร

บ้านอาจารย์พิน อินฟ้าแสง มองเห็นอีกด้านหนึ่ง อยุริมแม่น้ำเพชรบุรี

เครื่องมือช่างประเภทต่างๆ ของอาจารย์พิน อินฟ้าแสง
รองศาสตราจารย์อำไพ อินฟ้าแสงมอบให้สถาบันวัฒนธรรมภาคตะวันตก
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานของอาจารย์พิน อินฟ้าแสง

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง มีผลงานหลายด้าน เช่น งานปูนปั้น แกะสลัก เขียนภาพและ
แต่งคำประพันธ์ ผลงานที่ปรากฏอยู่ตามวัดต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นงานปูนปั้นและงานเขียนภาพ

- วัดมหาธาตุวรวิหาร ที่นี้อาจารย์พินได้ฝากฝีมือไว้มากกว่าแห่งอื่น ๆ ได้แก่
  - จิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารหลวง ภาพมารผจญ ทศชาติ และภาพเทพชุมนุม
  - เขียนแบบแปลนเพื่อซ่อมสร้างพระปรางค์ ควบคุมดูแลการก่อสร้างซ่อมแซมพระปรางค์
  - งานปูนปั้นตกแต่งพระปรางค์
  - ปั้นยักษ์เฝ้าประตูทางขึ้นสู่ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบาท
  - ปั้นหน้าจั่วซุ้มประตูวัด 1 ซุ้ม
  - ปั้นซุ้มประตูวิหารคด 2 ซุ้ม
  - ปูนปั้นฐานพระในพระระเบียง
  - ปูนปั้นหน้าบันกุฏิพระเทพสุวรรณมุนี ภาพประธานเป็นปรางค์ห้ายอด ลอยเด่นออกมา มีพญานาคขดหางออกมารองรับฐาน ประกอบด้วยลายก้านขด พื้นประดับกระจกสี
- วัดพลับพลาชัย
  - ปูนปั้นหน้าบันวิหารคันธารราษฎร์ด้านหน้าทิศตะวันออก เป็นภาพพระพุทธรูปเจ้าไตรสร้อยกายใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ และปูนปั้นหน้าบันด้านทิศตะวันตกเป็นภาพพระพุทธรูปเจ้าประทานพร ปฐมเทศนาแก้ปัญจวัคคีย์ ปูนปั้นซุ้มนี้เป็นซุ้มที่มีการเผยแพร่ภาพมากที่สุด
  - ปูนปั้นหน้าบันโรงเรียนปริยัติธรรม อยู่ด้านหน้าติดริมถนน เป็นงานชิ้นสุดท้าย
- วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
  - เขียนภาพรามเกียรติ์ 1 ห้อง ภายในระเบียงวิหารคด คือ ห้องที่ 49 ตอนทศกัณฐ์ให้ภาณุราชหนุนแผ่นดินไว้

- วัดสระเกศ บั๊นลวดลายหน้าบันวิหารหลวงพ่อโต 8 แห่ง บั๊นปัจจุบันถูกทุบทิ้งหมดแล้ว
- วัดเกาะหลัก จ.ประจวบคีรีขันธ์ บั๊นซุ้มจระนม ประตูประอุโบสถ
- วัดพระทอง บั๊นพระพุทธรูป 1 องค์ หน้าพระอุโบสถ
- วัดคั่นกระได จ.ประจวบคีรีขันธ์ บั๊นหน้าบัน ซุ้มหน้าต่าง ซุ้มประตูแท่นพระประธาน คันทวย และเสมาพระอุโบสถ

ผลงานอื่น ๆ

- ปี พ.ศ. 2475 ได้รับรางวัลการเขียนภาพ ชื่อ “ชาวนาคือกระดูกสันหลังของประเทศ” จากงานประจำปีของจังหวัดเพชรบุรี

- พ.ศ. 2491 เขียนภาพรามเกียรติ์ จินตนาการจากบทพระราชานิพนธ์รามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1 โดยถอดความออกมาเป็นโคลงได้ประมาณ 350 โคลง แล้วถ่ายถอดจากโคลงเหล่านั้นมาเป็นภาพ ภาพเขียนชุดนี้มีประมาณ 70 ภาพ ซึ่งได้เปิดแสดงที่บางกะปิแกลลอรีเมื่อ พ.ศ. 2508 ต่อมา ใน พ.ศ. 2524 รองศาสตราจารย์อำไพ อินฟ้าแสง บุตรีของท่านได้รวบรวมภาพเขียนเหล่านี้ได้จำนวน 41 ภาพ มอบให้คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ปัจจุบันจัดแสดงเป็นนิทรรศการถาวรที่เรือนทับเจริญ สถาบันวัฒนธรรมภาคตะวันตก

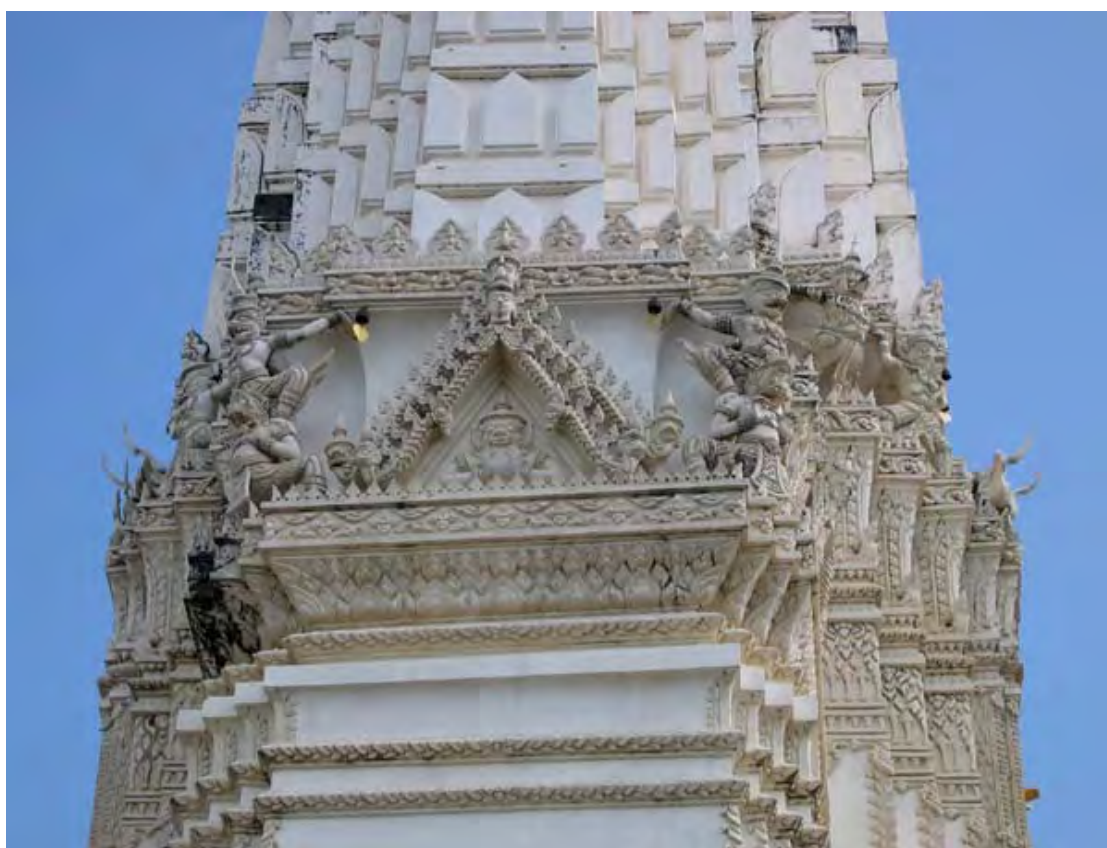
- ผลงานทางด้านวรรณกรรมทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง ซึ่งได้ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับ

ปูนปั้นที่วัดมหาธาตุ วรวิหาร

ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร มีผลงานปูนปั้นของอาจารย์พิน อินฟ้าแสงมากกว่าที่อื่นๆ งานชิ้นใหญ่คือ งานปูนปั้นตกแต่งพระปรางค์ ปั้นเป็นรูปสิงแบก ยักษ์แบก ครุฑแบก ท่วงท่าทางซึ้งซัง ทะมัดทะแมง ลายประกอบเครื่องประดับงดงามน่าชม จัดเป็นงานปูนปั้นชุดใหญ่ชุดหนึ่งของอาจารย์พิน ปั้นภาพลึงชียักษ์ ลึงชีสิงห์ เพื่อตกแต่งส่วนบนของพระปรางค์ นอกจากนี้ ยังมีปั้นยักษ์เฝ้าประตูทางขึ้นสู่ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปาท ซึ่งเป็นที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุในปัจจุบัน

พระปรางค์ห้ายอด วัดมหาธาตุวรวิหาร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปูนปั้นทวารบาล ประตูทางเข้าพระปราสาทด้านทิศตะวันออก วัดมหาธาตุวรวิหาร

ปูนปั้นทวารบาล ที่ประตูทางเข้าพระปราสาทด้านทิศเหนือ วัดมหาธาตุวรวิหาร

ปูนปั้นประดับซุ้มประตูทางเข้าวิหารคด ด้านซ้ายพระวิหารหลวง วัดมหาธาตุวรวิหาร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปูนปั้นที่หน้าบันวิหารคันธารราษฎร์ วัดพลับพลาชัย

วิหารคันธารราษฎร์ เป็นอาคารหลังเดิมที่รอดพ้นจากการถูกไฟไหม้ครั้งใหญ่ของเพชรบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2458 เดิมไม่มีลายปูนปั้นที่หน้าบัน อาจารย์พิน อินฟ้าแสง ได้ปั้นหน้าบันวิหารคันธารราษฎร์ ทั้ง 2 ด้านเสร็จในปี พ.ศ. 2501 เมื่อมีอายุได้ 63 ปี โดยจารึกชื่อผู้ปั้นและปีที่ปั้นไว้ด้วย

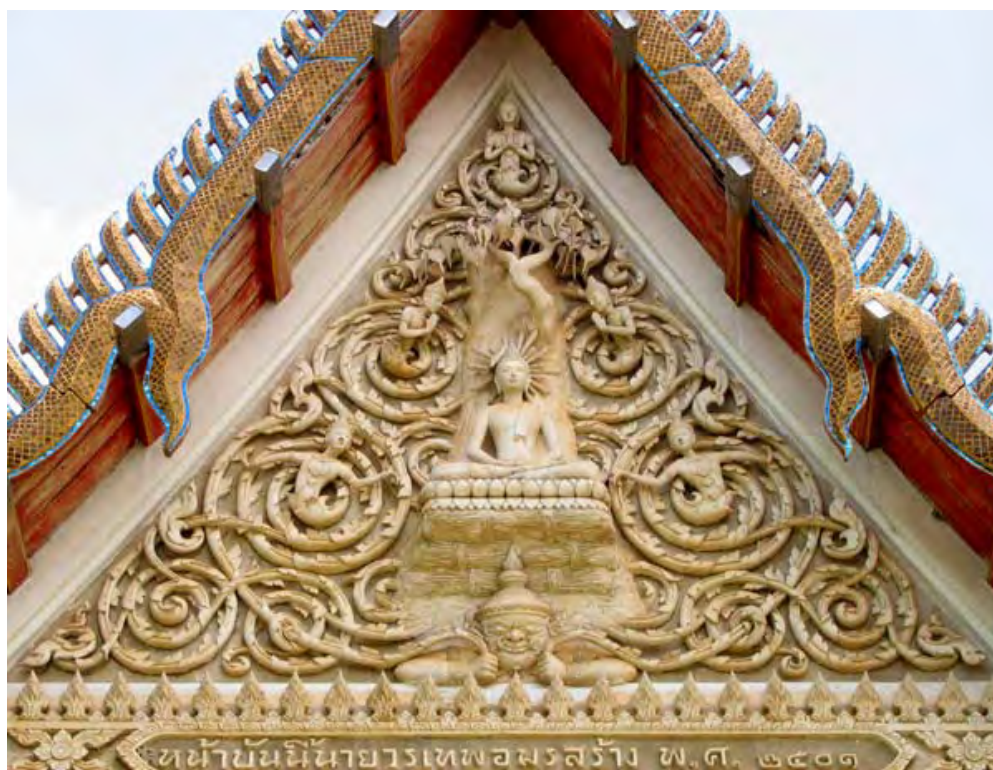
หน้าบันด้านทิศตะวันออก เป็นลายปูนปั้นขึ้นเด่นของอาจารย์พิน อินฟ้าแสง ภาพประธานปั้นเป็นพระพุทธรูปเจ้าประทับนั่งบนมัทธนูาคา ปางสมาธิ ภายใต้อันตรึงศรีมหาโพธิ์ ต้นลอยจากผนัง โบโพธิ์ออกเป็นพุ่มเรียงเป็นใบ ๆ ใต้ฐานพระพุทธรูปปั้นเป็นเกียรติมุขถือก้านลายเลื้อยลวดเป็นลายก้านชดออกซ่อเป็นเทวดาร่ายรำ บนสุดออกซ่อเป็นเทพนม ใต้หน้าบันลงมาทำเป็นซุ้มคูหา คูหาปั้นเป็นต้นไม้ ปูนปั้นดูมีชีวิตชีวาดีมาก เพราะปั้นเป็นป่าหิมพานต์ มีทั้งสัตว์ธรรมดาและสัตว์หิมพานต์ มีคชปักษี และกบิลปักษีบินอยู่ข้างละตน พวกแมลงก็มีอยู่ในซุ้มนี้ด้วย ต้นไม้แตกกิ่งก้านลอยสอดสลัอย่างน่าชม จั่วเดียวกับคูหาเล็กยังปั้นเป็น ช้างป่า คชสีห์ สกุนตราชไกรสร ม้า อัสตร กับเทพประจำวันเสาร์ที่เสือกับนามปีมะเส็งซึ่งเล็ก อาจารย์พินพยายามจะเอาเรื่องราวที่มีอยู่ในลายตู้รดน้ำ และลายจำหลักไม้มาพัฒนาเป็นลายปูนปั้น แม้ว่าความเชียบคมจะไม่ดีเท่างานดังกล่าว แต่ก็ได้แนวคิดแก่ช่างปูนปั้นรุ่นหลังได้ดูเป็นแบบอย่าง

หน้าบ้านด้านทิศตะวันตก ซึ่งหันหน้าออกทางถนนดำเนินเกษม ปั้นเป็นลายช่อหางโต เปลวกำนหด ภาพประธานเป็นภาพพระพุทธเจ้าประทานพรโปรดปัญจวัคคีย์ ภาพคู่สงบเสงี่ยม ไม่หิวหว่าเหมือนด้านทิศตะวันออก คูหาใต้จั่วปั้นเป็นลายกำนหดเถาไขว้ ลักเถา ซึ่งถือว่าเล่น ชั้นเชิงชั้นครู ยอดใบลายปิดกลับแบบกนกเขมรหรือลายผักกูด ยอดลายตรงกลางออกภาพเมฆลากับรามสูร จั่วเสี้ยวเป็นภาพนามปีฉลูกับปีมะโรง อาจารย์พิน อินฟ้าแสง เคยบอกว่าท่านชอบลายยอดกลับนี้มาก และท่านได้นำลายนี้ไปปั้นอีกหลายแห่ง

ภาพขยายจั่วบน หน้าบันทิศตะวันออก พระพุทธเจ้าประทับใต้ต้นโพธิ์
มองเห็นต้นโพธิ์ลอยออกมาจากผนัง

ภาพขยายจั่วบน หน้าบันด้านทิศตะวันตก เป็นภาพพระพุทธเจ้าและปัญจวัคคีย์
มองเห็นต้นโพธิ์และใบโพธิ์ลอยออกมาจากผนังเช่นกัน

ปูนปั้นหน้าบันโรงเรียนปริยัติธรรม วัดพลับพลาชัย

ในปี พ.ศ. 2510 วัดพลับพลาชัยได้ก่อสร้างอาคารโรงเรียนปริยัติธรรมขึ้น พระครูอาทรวชิรธรรม เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย ได้มาขอให้อาจารย์พิน อินฟ้าแสง ช่วยฝากฝีมืออีกครั้งหนึ่ง ซึ่งขณะนั้นท่านมีอายุถึง 72 ปีแล้ว สุขภาพไม่ค่อยดี มีอาการเจ็บหัวเข่า ไม่สามารถปีนขึ้นบันไดหน้าบันบนที่สูงได้ แต่ด้วยความเกรงใจ จึงตอบตกลงและได้ให้ทางวัดช่วยทำบันไดเวียนขึ้นบนหน้าจั่ว โดยมีที่พักระหว่างบันไดด้วย และขอปั้นเฉพาะหน้าบันด้านหน้าเท่านั้น สำหรับอีก 3 หน้าบันนั้นให้นายทองร่วง เอมโษษฐุ์ และนายเฉลิม พึ่งแตง ร่วมปั้นด้วย ดังนั้น จึงนับได้ว่างานชิ้นนี้เป็นงานชิ้นสุดท้ายของท่าน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดมหาธาตุวรวิหาร ภาพमारผจญและภาพเทพชุมนุม

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุวรวิหารเป็นภาพमारผจญและเทพชุมนุมฝีมืออาจารย์พิน อินฟ้าแสง ซึ่งร่างภาพตามแบบของเดิมและเขียนเพิ่มเติม เป็นภาพตามแนวคิดของตน เขียนในปี พ.ศ. 2465 ภาพमारผจญเขียนเป็นขบวนทัพของทศกัณฐ์ยกเข้ามาอย่างเนืองแน่น ที่น่าดูมากคือพวกมารช่วงล่างของภาพ มีศิระะเป็นสัตว์ เช่น เป็นวัว ควาย กวาง เป็นหมูป่า ถือศาสตราวุธ และมีภาพแม่ธรณีบีบน้ำจากมวยผมท่วมเหล่ามาร ภาพของอาจารย์พินจะมีภาษีดีในการจัดภาพและความกล้าเล่นของใหม่ ๆ

จิตรกรรมฝาผนังด้านทิศเหนือในวิหารวัดมหาธาตุ วรวิหาร ภาพเทพชุมนุม
ปรากฏชื่อผู้เขียน พ. อินฟ้าแสง กล่าวกันว่าเป็นภาพเหมือนของอาจารย์พิน

นายเทศ ลอยไพยม (2450 – 2531)

นายเทศ ลอยโพนม (2450 – 2531)

นายเทศ ลอยโพนม เป็นช่างแกะสลักไม้ที่ขึ้นชื่อคนหนึ่งของเพชรบุรี เกิดเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2450 ที่ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรนายกลั่น และนางเปี่ยม ลอยโพนม เริ่มต้นเข้ามาสู่วงการช่างเมื่ออายุ 13 ปี โดยได้เรียนหนังสือพร้อมกับการฝึกหัดเขียนภาพประจำอยู่ที่วัดยาง และบวชที่วัดยางมาประมาณ 20 ปี ได้มีโอกาสศึกษาศิลปะลายไทยกับพระอาจารย์เป้า ปัญโญ ที่วัดพระทรง และได้ร่วมงานกับพระอาจารย์เป้าเป็นเวลานานกว่าสิบปี จนเกิดความชำนาญ โดยเฉพาะการเขียนภาพลายไทย นายเทศ ลอยโพนม แต่งงานเมื่ออายุ 58 ปี กับนางบุญช่วย ลอยโพนม มีบุตรธิดา 2 คน อยู่บ้านเลขที่ 29 ซอยวัดพระนอน 1 ถนนศรีรัฐยา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

นายเทศ ลอยโพนม เริ่มงานช่างจากความใฝ่ฝันที่จะได้สร้างผลงานที่มีความงดงาม โดยสอดใส่วิญญาณและความรู้สึกลงไปในงานของตนด้วย เพื่อให้เกิดความประทับใจต่อผู้ที่พบเห็น และ เพื่อฝากฝีมือไว้ก่อนจากไป งานที่ทำในระยะแรกเป็นงานแกะสลักตัวกระจัดแบบต่างๆ เช่น กระจังตาอ้อย กระจังเจิม กระจังปฏิญาณ ซึ่งใช้เป็นองค์ประกอบตกแต่งธรรมมาสน์ เคยแกะสลักไม้ร่วมกับครูช่างที่มีฝีมือหลายคน คือ ครูบัว นาวีวงศ์ ที่บ้านประตูลูกโปสถวัดพลับพลาชัย และ วัดหนองไม้เหลือง และแกะสลักธรรมมาสน์วัดป้อมร่วมกับช่างเล็ง เขยสุวรรณ พระภิกษุเนินช่างลิ ชูไฟฑูร์ย์ และนางบุญช่วย ลอยโพนม

งานชิ้นสำคัญของนายเทศ ลอยโพนม คือ ผลงานจำหลักไม้บานประตูโบสถ์ที่วัดบวรนิเวศวรวิหาร ซึ่งหลวงวิธานศิลปาคม เป็นผู้ออกแบบ เป็นงานชิ้นสุดท้ายที่ทำงานร่วมกับนางบุญช่วย ลอยโพนม ภรรยา โดยแกะสลักสำเร็จเพียง 1 บาน ใช้เวลา 2 ปี ส่วนบานที่ 2 ไม่สามารถจำหลักเองได้ทั้งหมด จึงได้มอบให้นางบุญช่วย ภรรยาเป็นผู้จำหลักต่อ และคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด ประตูกำหลักไม้ชุดนี้ใช้เวลาถึง 14 ปี จึงสำเร็จได้ หลังจากที่นายเทศ ลอยโพนมเสียชีวิตแล้ว นายเทศ ลอยโพนมเป็นผู้ที่ขยันดีในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็งานจำหลักไม้บานประตู บานหน้าต่าง ธรรมมาสน์ การสลักหยวก หรือ งานเล็กงานน้อย นายเทศก็จะช่วยเหลือผู้มาไหว้วานโดยไม่เกี่ยงงอนว่าจะให้สินจ้างรางวัลเท่าใด

นายเทศถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2531 มีอายุได้ 81 ปี

นายเทศ ลอยโพยม และครอบครัว

นายเทศ ลอยไพยม และนางบุญช่วย ลอยไพยม ที่หน้าบ้านเดิม รั้วขัดแตะ
ต่อมา รื้อแล้วปลูกใหม่ในที่เดิม

บ้านปัจจุบัน นางบุญช่วย ลอยไพยม อาศัยอยู่กับบุตรธิดา 2 คน ปลูกในที่เดิม
ช่างเทศ ลอยไพยม อยู่ที่นี่ได้ระยะหนึ่งก่อนเสียชีวิต

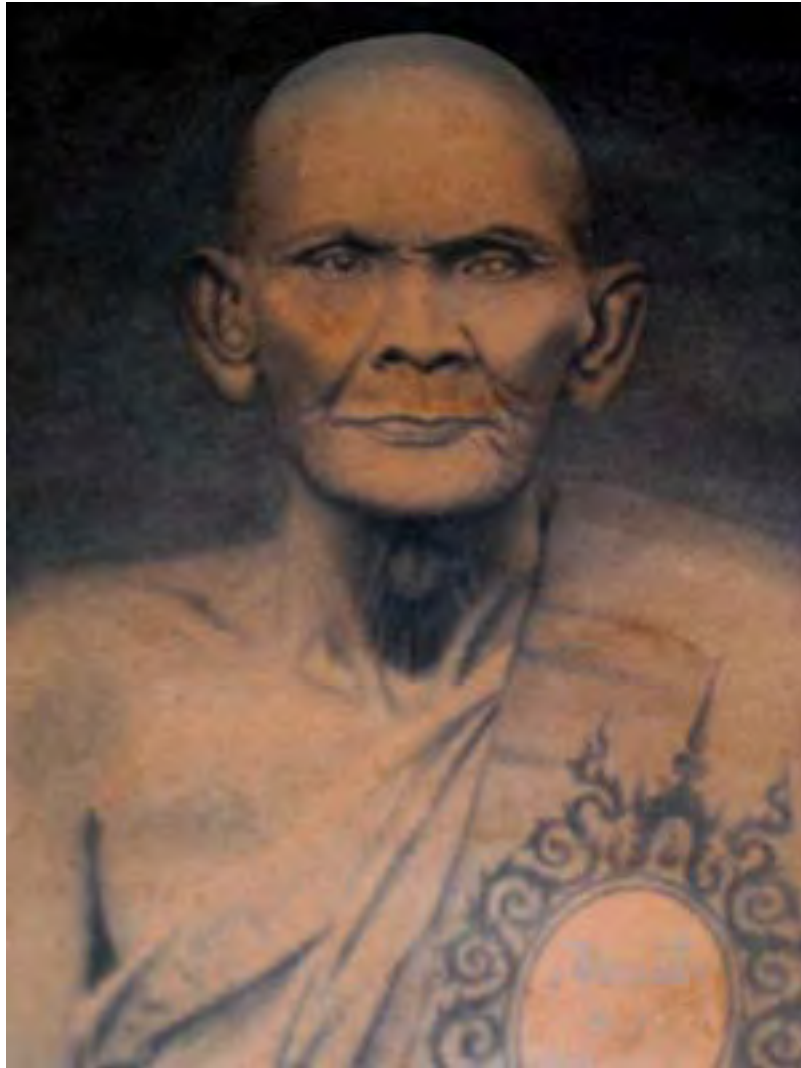

เครื่องมือแกะสลักไม้ของนายเทศ และนางบุญช่วย ลอยไพยม

ผลงานของนายเทศ ลอยโพนม

งานส่วนใหญ่เป็นการแกะสลักไม้ แต่มีงานเขียนภาพเหมือนลายเส้นด้วยดินสอด่านเพียงภาพเดียว คือ ภาพ หลวงพ่อจันทร์ วัดยาง ซึ่งเป็นญาติและอุปัชฌาย์ของนายเทศ ลอยโพนม

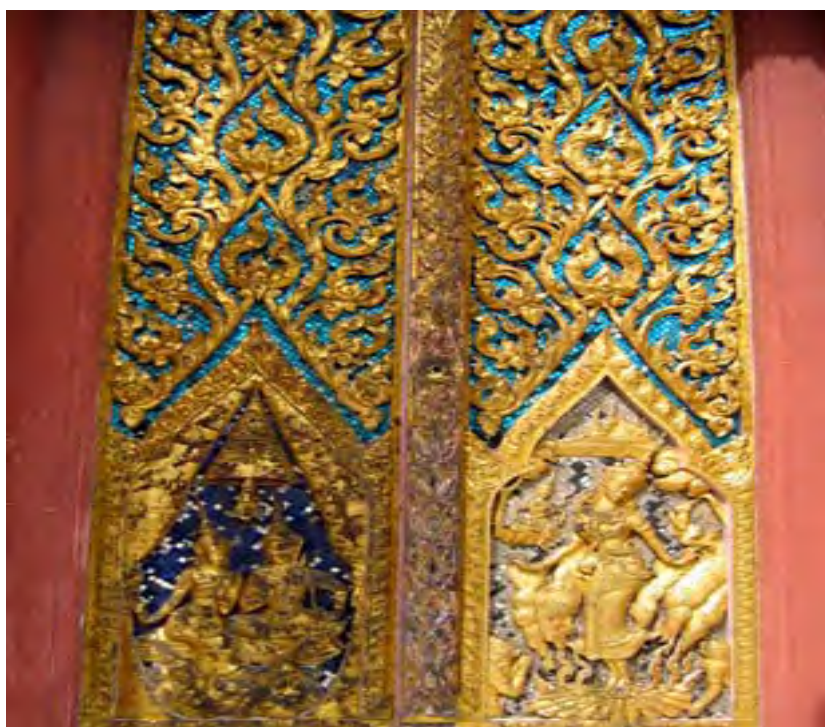
- ธรรมาสถ์วัดป้อม สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2509 โดยฝีมือของช่าง 5 คน คือ นายเทศ ลอยโพนม นายเล้ง เชนสุวรรณ พระภิกษุเนน นายลิ ชูไพฑูรย์ และนางบุญช่วย ลอยโพนม
- บานประตูพระอุโบสถวัดพลับพลาศัย 1 บาน ลายก้านขด ซ่อหางโต ซึ่งนายบัว นาวิวงศ์ และพระภิกษุผ่านร่วมกันแกะสลักไม่สำเร็จ ต่อมา นายเทียบ เดชคง และนายเทศ ลอยโพนมได้ช่วยกันแกะต่อจนสำเร็จ
- แกะสลักบานประตูมณฑปจตุรมุขทั้ง 4 ด้าน ที่วัดปากคลอง บางครก อำเภอ บ้านแหลม
- แกะสลักบานประตูพระอุโบสถวัดเวียงคอย 1 คู่ บานหน้าต่าง 2 ซอง
- แกะสลักบานประตูพระอุโบสถวัดหนองควง 2 คู่
- แกะสลักหน้าบันหอกกลาง หมู่กุฏิสงฆ์ วัดยาง
- แกะสลักบานประตูพระอุโบสถวัดบวรนิเวศน์วรวิหาร
- แกะสลักบานประตูโบสถ์วัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งหมด ช่วยกันทำทั้งครอบครัว

ภาพวาดลายเส้นด้วยดินสอถ่าน เป็นภาพเหมือนของพระครูใบฎีกาจันทร์
อดีตเจ้าอาวาสวัดยาง ซึ่งเป็นผลงานวาดภาพเหมือนภาพเดียวของนายเทศ
ในภาพบอกปีที่เขียน คือในปี พ.ศ. 2469
ปัจจุบันอยู่ที่บ้านของนายเทศ ลอยโพยม

ภาพบานประตูไม้แกะสลักในอุโบสถวัดหนองควง
 บานหนึ่งเป็นภาพพระลักษมณ์พานางสีดาเข้าเมือง อีกบานเป็นภาพนางสีดาลุยไฟ
 ฝ่ามือแกะสลักของนายเทศ ลอยโพนม และนางบุญช่วย ภรรยา

ภาพบานประตูไม้แกะสลักที่พระอุโบสถวัดหนองควง เป็นรูปทศกัณฐ์อกรบกับ
พระราม อยู่ในกรอบซุ้ม พื้นเป็นลายก้านขด

ภาพบานประตูไม้แกะสลักที่อุโบสถวัดเวียงคอย เป็นรูปเทวดาถือพระขรรค์
บนพื้นลายเปลวเครือเถา ซึ่งนายเทศ ออกแบบและแกะสลักเอง
ในราวปี พ.ศ . 2515 ใช้เวลาแกะสลักนาน 2 ปี สำหรับบานประตู 1 คู่
และบานหน้าต่าง 1 ช่อง

บานประตูพระอุโบสถวัดพลับพลารชัย แกะสลักเป็นลายก้านขดช่อหางโต สอดสลั
 พันเกี่ยวกัน ซึ่งคงจะได้รูปแบบมาจากบานประตูแกะสลักไม้ที่ศาลาการเปรียญ
 วัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นฝีมือการแกะสลักของนายบัว นาวิวงศ์ และพระภิกษุผ่าน
 แต่แกะสลักไม่สำเร็จ ต่อมา นายเทียบ เดชคง และ นายเทศ ลอยโพยม
 ช่วยกันแกะต่อจนสำเร็จ

ธรรมาสน์วัดป้อม เป็นธรรมาสน์ยอดนภศูล อยู่ในศาลาการเปรียญ สร้างเมื่อ
 พ.ศ. 2509 โดยยอดฝีมือช่างเพชรบุรี 5 คน คือ นายเล้ง เชยสุวรรณ
 นายเทศ ลอยโพยม นายลิ ชูไพฑูรย์ พระภิกษุเนิน และ
 นางบุญช่วย ลอยโพยม

ล่องถนนธรรมาสน์วัดป้อม แต่ละด้านแกะสลักเป็นรูปสัตว์ในหิมพานต์บ้าง
รูปหนุมานบ้าง แล้วตกแต่งด้วยลายก้านขด บางด้านก็ตกแต่งด้วยลายใบเทศ

อาจารย์ประสม สุธุทธิ (2465 -)

อาจารย์ประสม สุสุทธิ (2465 -)

อาจารย์ประสม สุสุทธิ เป็นผู้มีความสามารถสูงเด่นทางศิลปะหลายด้าน จนได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ (แพ่งหยวก) ประจำภาคกลางตอนล่าง 24 จังหวัด จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2537

อาจารย์ประสม สุสุทธิ เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2465 ที่ ถนนบันไดอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรคนโตของนายประเสริฐ และนางทองดี สุสุทธิ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งสิ้น 8 คน สมรสกับนางพนอ เขมศรี เมื่อปี พ.ศ.2495 มีบุตรชาย 8 คน อาจารย์ประสมเริ่มเรียนหนังสือเมื่อปี พ.ศ.2470 กับครูเย็น อยู่บริเวณหน้าวัดมหาธาตุ วรวิหาร ในปี พ.ศ. 2471 จึงเข้าเรียนที่โรงเรียนตัวอย่างประจำจังหวัดเพชรบุรีวัดคงคาราม ตั้งแต่ชั้น ป.1 – ม.8 (แผนกพาณิชยการ) ต่อมา ในปี พ.ศ. 2481 – 2483 ได้ศึกษาวิชาการตรวจับบัญชีชั้นสูงจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จนถึงชั้นปีที่ 3 และได้เข้าทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2483 ขณะที่ยังศึกษาอยู่ ขณะนั้นก็เกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาขึ้น จึงไม่ได้ศึกษาต่อในปีสุดท้ายของหลักสูตร ทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2490 จึงได้ลาออกมาประกอบอาชีพส่วนตัว แล้วกลับมาเป็นครูสอนวิชาศิลปะที่โรงเรียนคงคาราม จังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ 2500 – 2510 จึงได้ลาออกมาประกอบอาชีพส่วนตัวอีก จนถึงปัจจุบัน

อาจารย์ประสม สุสุทธิ มีความรักและหลงใหลในศิลปะการวาดเขียนมาตั้งแต่เยาว์วัย ทั้งนี้เนื่องจากบรรพบุรุษคือ คุณปู่เป็นช่างปั้นแกะสลัก คุณพ่อเป็นช่างเหล็ก คุณตาเป็นช่างเขียน ท่านจึงได้รับการถ่ายทอดงานศิลปะมาทางสายโลหิตประการหนึ่ง นอกจากนี้ ท่านยังเคยอยู่บ้านคุณยายซึ่งอยู่ติดกับบ้านอาจารย์เลิศ พ่วงพระเดช เมื่ออายุ 7 ขวบ ทุกเย็นเมื่อกลับจากโรงเรียนจะมานั่งดูอาจารย์เลิศเขียนรูปพุทธประวัติ และ รามเกียรติ์ทุกวัน จนฝังลึกอยู่ในความทรงจำ ส่วนวันหยุดจะเรียนกับพระอาจารย์จันทร์ ศุภโร วัดเขาวัง

อาจารย์ประสม สุสุทธิ เป็นผู้มีความสามารถในด้านศิลปกรรมหลายสาขา ได้แก่ งานทางด้านจิตรกรรม เขียนและออกแบบลายไทย เขียนภาพลายเส้น ตลอดจนมีความสามารถและเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในด้านการแพ่งหยวกหรือแกะสลักเครื่องสด รวมทั้งการออกแบบโครงร่างของสถาปัตยกรรมไทยอีกหลายแบบ เช่น เขียนแบบแปลนการก่อสร้างวัด อุโบสถ ชุ่มประตูลาลูกการเบรียญ ตลอดจนวางผังกุฏิ หอพระ มณฑป และเจดีย์รูปต่างๆ ได้อย่างเหมาะเจาะสวยงาม มีเอกลักษณ์แบบไทยเด่นชัด

ความเชี่ยวชาญในงานศิลปะทุกรูปแบบนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดโดยทั่วไปในวงกว้าง สถานศึกษาหลายสถาบันได้ยกย่องให้อาจารย์ประสม สุสุทธิ เป็นผู้ครอบครูให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษา ที่เรียนวิชาศิลปะเชิงช่าง บรรดาช่างก็ได้ยกย่องให้ท่านเป็นบรมครู ผู้ทำหน้าที่เจิมและ ครอบครูให้แก่ช่างทั้งหลาย นอกจากนี้ การที่ท่านได้ถ่ายทอดเทคนิค ความรู้และวิธีการต่าง ๆ ในงานศิลปะ ให้เป็นวิทยาทานแก่ผู้ที่สนใจใคร่ศึกษาโดยมิได้ปิดบัง สถานศึกษาต่าง ๆ จึงได้เชิญ ให้ท่านเป็นอาจารย์พิเศษและได้นำวิธีการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนผลงานของท่านไปทำเป็นชุด การสอน บทเรียน และแบบฝึกหัดสำหรับนักศึกษาหลายแห่ง

ปัจจุบัน อาจารย์ประสม สุสุทธิ ประกอบอาชีพทำพวงหรีดและพวงมาลา ตลอดจน จัดตั้งกลุ่มผู้นุรักษ์รับงานแทงหยวก เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพชาดก เขียนลายไทย ต่าง ๆ ให้กับบรรดาช่างแกะสลักไม้และช่างปูนปั้นทั้งหลาย อาจารย์ประสมมีความผูกพันกับวัด คงคารามวรวิหารมาแต่เกิด เพราะบิดาของท่านเป็นศิษย์ที่รับใช้ใกล้ชิดพระสุวรรณมุนี (หลวง พ่อจ้อย สุขภิกขุ) ทางวัดจึงขอให้ท่านอยู่ช่วยงานบูรณะปฏิสังขรณ์ และออกแบบงานก่อสร้าง เพิ่มเติมอยู่เสมอ นับว่าท่านมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในวัดคงคา รามวรวิหารตลอดมา จึงมีบ้านอยู่ภายในรั้วของวัด อาจารย์ประสมและภรรยา นางพนอ สุสุทธิ อยู่อย่างสมถะภายในบ้านเลขที่ 1 ถนนบันไดอิฐ ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมือง จังหวัด เพชรบุรี และที่นี้ก็ไม่เงียบเหงา เพราะมีผู้คนแวะเวียนกันมาเยี่ยมเยียนบ่อยครั้ง เพื่อมาขอ ความรู้ ขอสัมภาษณ์ และมาขอให้ช่วยสร้างสรรค์งานศิลปะ ซึ่งท่านก็ยินดีและเต็มใจสละ เวลาให้ด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดีงาม และพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมต่อไป

อาจารย์ประสม สุสุทธิ และครอบครัว
ช่างพนอ สุสุทธิ ภรรยา และบุตรชาย 8 คน

บ้านอาจารย์ประสม สุขสุทธิ ช่างใหญ่ประจำวัดคงคารามวรวิหาร อยู่ภายในรั้วของวัด
 ด้วยมีความผูกพันกับวัดมานาน เป็นสถานที่ที่คนจำนวนมากพากันมาเยี่ยมเยียน
 มาขอความรู้ มาสัมภาษณ์ มาขอให้ช่วยสร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นสถานที่ที่ตักต้อนกันได้
 ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อระลึกถึงต่อไป บ้านเลขที่ 1 ถนนบันไดอิฐ อำเภอเมือง
 จังหวัดเพชรบุรี

ผลงานของอาจารย์ประสม สุสุทธิ

อาจารย์ประสม สุสุทธิ มีผลงานมากมาย ส่วนมากจะเป็นงานออกแบบตกแต่ง ศาสนสถานและสถานที่ต่าง ๆ งานที่มีชื่อเสียงที่สุดก็คือ การแกะสลักหยวกหรือการแทงหยวก ซึ่งท่านมีฝีมือทำได้อย่างยอดเยี่ยม ผลงานด้านต่าง ๆ ของท่านสรุปได้ดังนี้

พ.ศ. 2485 เขียนลายเส้นแบบธนบัตรฉบับละ 1,000 บาท ภาพปราสาทสามยอดลพบุรี เป็นผลงานทางศิลปะชิ้นแรก ขณะเมื่อทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2487 เขียนภาพสีน้ำมันหลอดแบบสโตริกเพนที่ไม่ใช้ฟูกัน เป็นภาพ “สมเด็จพระนเรศวรมหาราชชนช้างกับพระมหาอุปราชา” บนผืนผ้าใบ ภาพนี้ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ส่งไปเป็นของขวัญสำหรับประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ และติดอยู่ที่ทำเนียบขาวในสหรัฐอเมริกาจนกระทั่งปัจจุบัน

งานออกแบบพระอุโบสถลวดลายหน้าบันปูนปั้น ลวดลายแกะสลักบานประตูหน้าต่างตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ วัดคงคารามวรวิหาร วัดกำแพงแลง วัดหนองควง วัดพระพุทธบาทเขาลูกช้าง วัดเวฬุวนาราม วัดเขาพรหมชะแฉ่ง วัดสมุทรโคดม วัดสมุทราราม และวัดนาพรม นอกจากนี้ ก็มีงานออกแบบซุ้มประตู ศาลาการเปรียญ อีกหลายแห่ง รวมทั้งออกแบบวางผังกุฏิ หอพระ หอสวดมนต์ มณฑป และศาลาต่าง ๆ มณฑปที่มีชื่อเสียงว่ามีความงดงามมากแห่งหนึ่ง คือ มณฑปจตุรมุข ที่วัดเขาตะเครา

งานแกะสลักหยวก หรือการแทงหยวก ซึ่งอาจารย์ประสม สุสุทธิ มีกลุ่มช่างสลักหยวกของตน รับงานแทงหยวกสำหรับตกแต่งเมรุเผาศพหรือสาธิตเผยแพร่ในงานวัฒนธรรม ในสถานที่ต่าง ๆ มากมายหลายแห่ง เพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่งานแทงหยวกของบรรพบุรุษซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านอันเก่าแก่ของจังหวัดเพชรบุรี ที่นับวันจะหาได้ยากและใกล้จะหมดไป ให้คงอยู่สืบไป ผลงานที่ท่านประทับใจที่สุดในชีวิตการทำงานด้านศิลปะก็คือ การที่ท่านและคณะได้เข้าถวายการแทงหยวกตกแต่งพระจิตกาธาน ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2539 และในโอกาสนี้ ท่านก็ได้มีโอกาสถวายการแนะนำการแทงหยวกแก่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วย

งานด้านการถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะ ท่านเป็นวิทยากร และอาจารย์พิเศษให้แก่สถาบันการศึกษาหลายแห่งในจังหวัดเพชรบุรีและเป็นวิทยากรพิเศษให้แก่มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราชในการทำชุดการสอนเรื่องการแทงหยวกและสลักเครื่องสดเผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 และช่อง 7 มาแล้ว นอกจากนี้ ท่านยังได้เขียนหนังสือแบบเรียนจิตรกรรมไทย ซึ่งเป็น ภาพเขียนลายเส้นแม่แบบลายไทยจำนวน 70 หน้ามอบให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด เพชรบุรี สำหรับใช้สอนนักศึกษา

ผลงานชิ้นสำคัญๆ ของอาจารย์ประสม สุสุทธิ

มณฑปจตุรमुख วัดเขาตะเครา

มณฑปจตุรमुखกลางน้ำ วัดเขาตะเครา เป็นผลงานการออกแบบและวางผังของอาจารย์ประสม สุสุทธิ เป็นสถาปัตยกรรมที่มีความงามมาก รูปแบบได้แนวคิดมาจากพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ที่บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นอย่างวิจิตรพิสดารด้วยแรงศรัทธาของสาธุชน เพื่อใช้เป็นสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อวัดเขาตะเครา อยู่ที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

มณฑปจตุรमुख วัดเขาตะเครา อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนพระปริยัติธรรม (ศาลาเอนกประสงค์) วัดคงคารามวรวิหาร

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ขนานกับพระอุโบสถ ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างโดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ เริ่มดำเนินการก่อสร้างเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540 พระครูญาณวิสุทธิ (เสน่ห์ ธมมวีสี) เจ้าอาวาส จัดสร้างขึ้นเพื่อถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี และในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ ในปี พ.ศ. 2542

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล จัดประชุมสงฆ์ จัดอบรมประชาชน เป็นต้น ชั้นล่างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นบนเป็นไม้เนื้อแข็งและไม้สักทอง มีลักษณะเป็น จตุรมุข หลังคาซ้อน 2 ชั้น ทั้ง 4 มุม มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ คันทวย หน้าบันทั้งสี่ด้านแกะสลักลายไทย ปิดทอง ประดับกระจก ฝาเพ็ญมลูกฟักเป็น ไม้สักทองทุกฝา แผงฝ้าด้านหน้าของแต่ละมุขสลักลายใบไม้ ดอกไม้ ประติมากรรมต่างชั้นบนทุก ช่องเขียนลายรดน้ำเรื่องรามเกียรติ์ ประกอบลายเปลว ลายก้านขด ลายเครือวัลย์ และเทพ ทวารบาล ช่องลมฉลุโปร่ง เพดานยก 3 ชั้น เขียนลายรดน้ำเป็นภาพเทพชุมนุม โคมไฟประดับ เพดานเป็นโคมลายเบญจรงค์ เสาบันบัวหัวเสาทุกต้น กรอบวงกบหน้าต่างแกะสลักลายดอกไม้ เครือเถาทั้งหมด โดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ เป็นผู้ออกแบบลวดลาย ให้ช่างเขียนใหม่แกะสลัก พื้นปูด้วยหินแกรนิต เพดานลดหลั่นยกชุ้มตรงกลาง ประดับดวงไฟได้ดาวเบญจรงค์ เป็นอาคาร ที่เด่นตระหง่าน เป็นที่รวมศิลปะ ลายปูนปั้น แกะสลักไม้ และจิตรกรรมไทยลายรดน้ำ นับว่าเป็น อาคารที่สมบูรณ์งดงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแห่งหนึ่งในยุคปัจจุบัน มีงบประมาณ ค่าก่อสร้างประมาณ 17 ล้านบาท

งานออกแบบหน้าบ้านพระอุโบสถวัดคงคารามวรวิหาร

หน้าบ้านพระอุโบสถทั้ง 2 ด้าน เป็นปูนปั้นปิดทอง อาจารย์ประสม สุสุทธิ ออกแบบ
ซ่อมแซมจากลวดลายเดิมของพระอุโบสถหลังเก่า ก่อนบูรณะ

หน้าบ้านทางทิศตะวันออก ด้านหน้าพระอุโบสถ มีสาหร่ายรวงผึ้ง ปั้นลาย
เปลวเผาไข้ว สีเหลืองขาวหلامตัดเป็นพื้น มีภาพพระนารายณ์ทรงครุฑประทับลอยองค์ตาม
ลักษณะลายเดิม นายทองร่วง เอ็มโอบุส เป็นผู้ปั้นปูน

หน้าบันทางทิศตะวันตก ด้านหลังพระอุโบสถ มีพื้นลายเปลวเถาเลื้อย
มีภาพพระพรหมประทับบนแท่นในเรือนแก้วประดับกระจก พื้นในช่องไฟลาย ตัวลายกับภาพ
ปิดทองสวยงาม เป็นฝีมือปั้นปูนของนายเฉลิม พึ่งแดง

ศาลาพักผ่อนภายในวัดคงคารามวรวิหาร
ผลงานการออกแบบของอาจารย์ประสม สุสุทธิ

บานประตูไม้แกะสลักของโรงเรียนพระปริยัติธรรม (ศาลาเอนกประสงค์)
 ที่วัดคงคารามวรวิหาร เป็นรูปลายสิบสองนักษัตร
 ฝีมือการออกแบบของอาจารย์ประสม สุสุทธิ แกะสลักโดยช่างเพชรบุรี

ต้นแบบลายแกะสลักหินแกรนิตที่มณฑปจตุรมุขวัดคงคารามวรวิหาร
ผลงานการออกแบบของอาจารย์ประสม สุสุทธิ

ผลงานการแทงหยวกของอาจารย์ประสม สุสุทธิ และคณะ

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ประสมกับงานแทงหยวก

กลุ่มช่างแทงหยวก – เครื่องสด นำโดยอาจารย์ประสม สุขสุทธิ

ผลงานการแทงหยวกโดยกลุ่มช่างแทงหยวกและเครื่องสดของเพชรบุรี
 นำโดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ ถวายในงานออกพระเมรุสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 ณ ปะรำพิธี ท้องสนามหลวง

อาจารย์ประสม สุสุทธิ กำลังสาธิตการแทงหยวกถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
 สยามบรมราชกุมารี บนปะรำพิธีงานออกพระเมรุสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

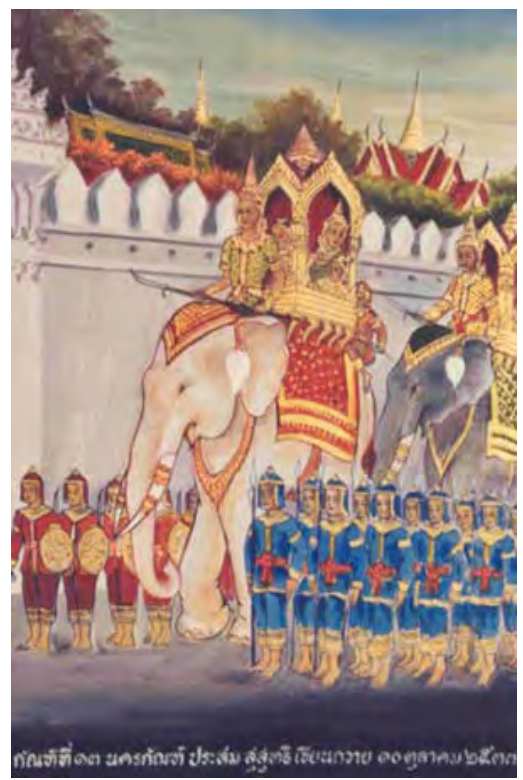
อาจารย์ประสม สุธงษิ กำลังสาธิตการแทงหยวกแก่นักศึกษาสถาบันราชภัฏเพชรบุรี

ผลงานทางด้านจิตรกรรม

ภาพชุดเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ ที่อาจารย์ประสมเขียนถวายวัดคงคารามวรวิหาร
เมื่อปี พ.ศ.2537 ปัจจุบันอยู่บนศาลาการเปรียญวัดคงคารามวรวิหาร

ภาพวาดหนุมานลงบนแผ่นโฟม ลงสีเพื่อใช้ตกแต่งในงานต่าง ๆ
ฝีมือของอาจารย์ประสม สุสิทธิ

นายทองร่วง เอ็มโฆษฐ์ (2486 -)

นายทองร่วง เอมโษษฐ์ (2486 -)

นายทองร่วง เอมโษษฐ์ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมของภาคกลางจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อปีพุทธศักราช 2528

นายทองร่วง เอมโษษฐ์ เกิดเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 ที่อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 4 คน ทุกคนล้วนเป็นช่างกันหมด ได้แก่ นายสัมฤทธิ์ เอมโษษฐ์ พี่ชายคนโต เป็นช่างปิดทอง รองลงมาอีก 3 คน เป็นช่างปูนปั้นทั้งหมด คือ ช่างทองร่วง ช่างสำรวย และช่างสราญจิต บรรพบุรุษสายบิดาและปู่เป็นแพทย์แผนโบราณ ส่วนมารดาและย่านั้นมีอาชีพทำสวนและจักสาน นายทองร่วง เอมโษษฐ์เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดไตนทราย จังหวัดสมุทรสงคราม จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วบวชเณรที่วัดบางใหญ่ ต่อมา ย้ายมาอยู่วัดอัมพวัน จังหวัดสมุทรสงคราม เรียนนักธรรมตรี โท เอก พอจบนักธรรมเอกแล้วย้ายมาอยู่ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรีเพื่อเรียนภาษาบาลีในปี พ.ศ.2503 และได้หัดเขียนลายไทยอยู่กับพระมหาเสวก จันทรแดง ต่อมา ในปี พ.ศ. 2504 เมื่อมีอายุได้ 18 ปี ได้ลาสิกขาบทเพื่อที่จะมาเรียนงานปูนปั้นกับอาจารย์พิน อินฟ้าแสง ซึ่งขณะนั้นมีอายุได้ 70 ปีแล้ว กำลังทำงานปั้นซุ้มประตู และพระพุทธรูปทรงเครื่องในพระระเบียงวัดมหาธาตุวรวิหาร หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2505 ก็ได้ไปศึกษาการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังกับอาจารย์อาภรณ์ อินฟ้าแสง บุตรอาจารย์พินตามวัดในจังหวัดต่างๆ

ที่วัดมหาธาตุฯนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นในชีวิตของงานปูนปั้น เขาทำด้วยจิตใจที่มุ่งมั่น เปี่ยมด้วยพลังรักและศรัทธา พยายามศึกษางานปูนปั้นชั้นครูที่อยู่ในเพชรบุรี จดจำทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วนำมาปรับปรุงตามแนวคิดของตน นายทองร่วงเริ่มต้นฝึกหัดปั้นปูนในลักษณะของการทำตามแบบหรือเลียนแบบของเก่า ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นงานซ่อมมากกว่างานสร้าง และก็ทำให้สามารถรู้ปัญหาของงานปูนปั้น จากการที่ได้ทำงานปูนปั้นในหลายแห่ง ความชัดเจนก็เพิ่มมากขึ้น เขาจึงได้คำนึงถึงรูปแบบเนื้อหา แม้บางครั้งจะเน้นลวดลาย แต่ลึก ๆ ลงไปในผลงาน นายทองร่วงพยายามจะสอดแทรกแง่คิดไว้ด้วย

นายทองร่วง เอมโษษฐ์ ซึ่งเคยฝึกเรียนวิชาต่าง ๆ มาอย่างยากเย็น ได้ตั้งปณิธานไว้ว่า ถ้าเป็นแล้วจะถ่ายทอดให้คนเป็นมาก ๆ ดังนั้น จึงมีคนมาฝึกเรียนวิชาปูนปั้นกับเขาจนแทบจะกลายเป็นโรงเรียน นอกจากจะรับงานทั่วไปแล้ว เขายังเป็นวิทยากรพิเศษสอนปูนปั้นตามสถาบันการศึกษาต่างๆ อีก

ปัจจุบัน นายทองร่วง เอมโษษฐ์ มีบุตร 1 คน ธิดา 2 คน ภรรยาชื่อ นางบุญเจือน เอมโษษฐ์ อยู่บ้านเลขที่ 1/1 หมู่ 4 ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

นายทองร่วง เอ็มโฆษฐ์และครอบครัว

บ้านนายทองร่วง เอ็มโอบุญ อยู่ที่ หมู่ 4 ตำบลช่องสะแก
อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ผลงานของนายทองร่วง เอ็มโษษฐ์

ผลงานของนายทองร่วง เอ็มโษษฐ์ มีมากมาย ส่วนมากเป็นงานปูนปั้นตามวัดต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดอื่น ๆ พอสรุปที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. **งานปูนปั้นที่วัดมหาธาตุวรวิหาร** ในระหว่างปี พ.ศ. 2508 – 2510
  - ส่วนใหญ่เป็นงานปูนปั้นฐานพระ ชุ่มประตู่ ชุ่มหน้าต่าง หน้าบันศาลาการเปรียญ หน้าบันศาลาหอประชุม
  - งานปูนปั้นที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง ในวัดมหาธาตุวรวิหาร
2. **งานปูนปั้นที่วัดพลับพลาชัย** ระหว่างปี พ.ศ. 2514 – 2519
  - ที่หน้าบันโรงเรียนปริยัติธรรม มีผลงานปูนปั้น 2 ด้าน
3. **งานปูนปั้นที่หน้าบันพระอุโบสถวัดโคก** ด้านทิศตะวันออก ปั้นเป็นรูปเทพเต็มผนัง
4. **งานออกแบบและปั้นปูนที่วัดเขabanได้อิฐ** ปูนปั้นหน้าบันศาลาการเปรียญด้านทิศใต้ เรื่องรามเกียรติ์ ตอนทศกัณฐ์ยกทัพออกรบกับพระราม ซึ่งเป็นงานชิ้นที่เด่นมากชิ้นหนึ่ง นอกจากนี้ก็มีงานออกแบบกุฏิ ศาลา กำแพงแก้ว ซ่อมลายชุ่มประตู่พระอุโบสถ
5. **วัดกำแพงแลง** ออกแบบชุ่มประตู่ หน้าต่าง
6. **วัดชีว์ประเสริฐ** ปั้นปูนลวดลาย ชุ่มประตู่ ชุ่มหน้าต่าง
7. **ปั้นปูนลวดลาย ศาลหลักเมือง จังหวัดเพชรบุรี**

นอกจากนี้ ยังมีงานปูนปั้นตามวัดต่าง ๆ ทั้งในเพชรบุรี และในจังหวัดต่าง ๆ อีกหลายจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2523 – 2525 นายทองร่วง เอ็มโษษฐ์ ได้รับเชิญให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านพุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม และประติมากรรมไทยจากกรมศิลปากรในการซ่อมบูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง ในการจัดหาช่าง ตลอดจนควบคุมงานทั้งในส่วนที่กรมศิลปากรดำเนินการเองและในส่วนของผู้รับเหมา

ปัจจุบัน นายทองร่วง เอ็มโษษฐ์ ทำงานปูนปั้น และ ได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรพิเศษสอนนักศึกษา นักเรียนในสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งได้ร่วมสาธิตงานปูนปั้นในงานวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี เสมอมา

งานปูนปั้นขึ้นสำคัญของนายทองร่วง เอ็มโอบุญ

ปูนปั้นหน้าบันศาลาการเปรียญ วัดเขابันไดอิฐ ตำบลทิดใต้ เกิดจากแนวคิดที่ว่า ภาพจิตรกรรมยังเขียนเป็นเรื่องได้ งานปูนปั้นก็ว่าจะทำได้ นายทองร่วงจึงนำแนวคิดนี้มาปรึกษาอาจารย์พิน อินฟ้าแสง ซึ่งอาจารย์พินก็สนับสนุน และได้แนะนำให้ทำตอนทศกัณฐ์ออกศึก โดยว่ากลอนให้ฟังดังนี้

รถเขยรถที่นั่ง	บุษบกบัลลังก์ตั้งตระหง่าน
กว้างยาวใหญ่เท่าเขาจักรวาล	ยอดเยี่ยมเทียมมิมานเมืองแมน
คูมวงกนหันเป็นควนคว้าง	เทียมสิงหวิงว้างข้างละแสน
สารถีซี่ซิปข้างดงแดน	พื้นแผ่นดินกระเด็นเป็นจุน
นทีดีฟองนองระลอก	คลื่นกระฉอกกระฉ่อนชลชันชุ่น
เขาพระสุเมรุเอนเอียงอ่อนละมุน	อานนท์หนุนดินดานสะท้อนสะท้อน
ทวยหาญให้ร้องก้องกัมปนาท	สุธาวาสไหวหวั่นลั่นเลื่อน
บดบังแสงสุริยันตะวันเดือน	คลาเคลื่อนจตุรงค์ตรึงมา

ดังนั้น ภาพปูนปั้นชุดนี้จึงปรากฏขึ้นให้เห็นด้วยฝีมือ และความสามารถในชั้นเชิงปูนปั้น ทัพของทศกัณฐ์ จึงเคลื่อนที่ดั่งประหนึ่งแผ่นดินจะถล่มจริง ๆ

ปูนปั้นวรรณคดีพระอภัยมณี ที่หน้าบันศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง วัดมหาธาตุวรวิหาร
เป็นงานปูนปั้นยุคใหม่ที่มีการปรับปรุงรูปแบบและลวดลายเข้ามาประสมประสานกันได้อย่างน่าชม
ช่างปั้นลวดลายประดับศาลานี้เป็นช่างรุ่นปัจจุบัน มีด้วยกัน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนายช่างทองร่วง เอมโอบุษฐ์
ปั้นมุขด้านทิศใต้และทิศตะวันตก กับกลุ่มนายช่างเฉลิม พึ่งแดง ปั้นมุขทางด้านทิศตะวันออก

หน้าบันด้านทิศใต้ ปั้นเป็นภาพตัวละครตามเรื่องพระอภัยมณี จับเป็นตอน ๆ แทนข้อฟ้า
ทางหงส์ ตัวละครเด่น ๆ เห็นและรู้ได้ชัด คือ ท้าวสุทัศน์ ท้าวรมจักร (ถือแก้วแหมเปญ) พระอภัยมณี
นางสุวรรณมาลี ผีเสื้อสมุทร สุดสาคร ซี่เปลือย (สวมหมวก ขี่ม้านิลมังกร) และตัวละครอื่น ๆ อีก ซึ่ง
ช่างปั้นได้สอดแทรกอารมณ์ ความรู้สึกลงไว้ด้วย บางชุดเป็นภาพล้อสมัย อุปมาอุปมัยไว้อย่างน่าคิด
ประกอบตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้น ที่นำเอารูปแบบของลายหลายยุคหลายสมัยเข้ามาปรุงแต่ง โดย
เพิ่มรายละเอียดลงไปในตัวลายได้อย่างสวยงาม นอกจากนี้ก็มีภาพประวัติสุนทรภู่ และภาพตามรอยใน
นิราศเมืองเพชร ภาพล้อที่มีกองเชียร์พวกสิบสองภาษา ภาพการต่อสู้ของนักศึกษาเพื่อประชาธิปไตย
ตลอดจนภาพการทำลายล้างด้วยศัตรารุชยุคใหม่ เท่ากับเป็นการบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ช่วงหนึ่งแห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์ไว้ให้ได้ชมด้วย

ปูนปั้นฐานพระพุทธรูปอุ้งท้องที่หน้าวิหารเล็ก ในวัดมหาธาตุวรวิหาร

ปั้นเป็นภาพครุฑแบก ยักษ์แบก และคนสามัญแบกฐานพระพุทธรูป ตัวหัวหน้าซึ่ง
พญานาค งามทั้งรูปแบบ และแนวคิด

ปูนปั้นที่วัดพลับพลาชัย หน้าบ้านโรงเรียนปริยัติธรรม ซึ่งทำร่วมกับอาจารย์พิน อินฟ้าแสง และนายเฉลิม พึ่งแดง คนละด้าน นายทองร่วง เอมโษษฐ์ทำคนเดียว 2 ด้าน โดยได้นำเอาลายพุ่มช่อหางโต ซึ่งนิยมกันมากในสมัยอยุธยาตอนปลาย มาเป็นหลักในการออกช่อลาย อาจารย์พินถึงกับออกปากว่า “ทองร่วงออกแบบได้แปลกดี ไม่เคยเห็นใครทำแบบนี้มาก่อนเลย “

ปูนปั้นที่วัดโคก หน้าบันโบสถ์ด้านทิศตะวันออกเป็นรูปเทพบุตรจตุจากชั้นดุสิตมาเกิด เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ปั้นเป็นภาพเทพเต็มผนัง โดยนำเอาแนวคิดมาจากการงานปูนปั้นสมัยอยุธยาที่ปั้นเป็นรูปอย่างเดียว ไม่มีลายประกอบ

นายเฉลิม พึ่งแดง (2487 -)

นายเฉลิม พึ่งแดง (2487 -)

นายเฉลิม พึ่งแดง เป็นช่างปูนปั้นฝีมือเยี่ยมคนหนึ่งของเพชรบุรี ผลงานการเขียนภาพลายไทย และงานปูนปั้นของเขาสวยงามทั้งในรูปแบบของลวดลายในชั้นเชิงของศิลปะ ตัวลายอวบอิมอย่างสมบูรณ์ และภาพประกอบลายไม่ว่าจะเป็นภาพเทวดา ภาพยักษ์ ในชุดรามเกียรติ์ ภาพกนิษฐ กนิรี ภาพสัตว์ หิมพานต์ ฯลฯ เป็นที่ดึงดูดตาต้องใจผู้ได้ชมอย่างยิ่ง

นายเฉลิม พึ่งแดง เกิดเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2487 บิดาชื่อ นายโพธิ์ พึ่งแดง มารดาชื่อนางกิมฮวย พึ่งแดง มีภูมิลำเนาเดิมอยู่บ้านเลขที่ 6 บ้านเขาสมอระบัง ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเขาชัยย้อย จังหวัดเพชรบุรี ภรรยาชื่อนางประทุม พึ่งแดง มีบุตรธิดารวม 4 คน ประวัติการศึกษา เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนศึกษาปัญญา จังหวัดเพชรบุรี ได้รับประกาศนียบัตรประโยคผู้สอนวาดเขียนตรี วาดเขียนโท และเคยเป็นครูสอนศิลปะที่โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ เป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษาหลายแห่ง

นายเฉลิม พึ่งแดง เป็นคนที่ชอบวิชาศิลปะ ขณะที่เรียนหนังสืออยู่ ได้พักอาศัยอยู่ที่วัดพระทรง ซึ่งเป็นสถานที่ชุมนุมช่างฝีมือชาวเพชร ทำให้เขาได้ซึมซับและถ่ายทอดประสบการณ์ฝีมือเชิงช่างตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เขาได้ศึกษาลวดลายศิลปะเก่า ๆ ของช่างเพชรบุรีจนเกิดความชำนาญในการเขียนลายไทยเพิ่มมากขึ้น หลังจากนั้น จึงได้ไปสอบวาดเขียนตรี และโทได้ตามลำดับ แต่ยังไม่ได้ไปสอบวาดเขียนเอก เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ จากการที่บิดาของนายเฉลิมเป็นช่างก่อสร้างพระอุโบสถ และเขาได้ไปช่วยผสมปูน เทปูนอยู่ระยะหนึ่ง จึงได้พบกับช่างห่อ ซึ่งเป็นช่างปูนปั้นและชวนไปทำซุ้มประตูที่วัดหนองปลาไหลจากงานชิ้นนี้เอง จึงเป็นจุดเริ่มต้นงานปูนปั้นของนายเฉลิม ที่ได้มีโอกาสพัฒนาฝีมือจนกลายเป็นช่างเขียนภาพลายไทย และช่างปูนปั้นฝีมือดีของเพชรบุรีสืบต่อมา

นายเฉลิมมีความเห็นว่าการเป็นช่างนั้นต้องหมั่นศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานศิลปะอย่างสม่ำเสมออะไรที่ไหนดี ๆ ต้องไปดู ต้องอ่านหนังสือมาก เพื่อค้นคว้าเนื้อหามาสร้างงาน เช่น รามเกียรติ์ และเรื่องราวในพุทธศาสนา ต้องศึกษามากเป็นพิเศษ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

นายเฉลิม พึ่งแดง มีบุคลิกสุภาพ สุขุมเยือกเย็น ได้รับยกย่องในฐานะช่างฝีมือของคนรุ่นใหม่ และยินดีถ่ายทอดวิชาแก่ผู้ที่มาขอคำแนะนำโดยไม่หวงวิชา ปัจจุบัน นายเฉลิมพักอยู่กับครอบครัวที่บ้านเลขที่ 69/2 ซอย 5 เทคนิค ถนนบริพัตร ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

นายเฉลิม พึ่งแดง กับงานปูนปั้น

นายเฉลิม ฝั่งแดง และครอบครัว

บ้านนายเฉลิม ฝั่งแดง อยู่ที่ซอยเทคนิค ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ผลงานของนายเฉลิม พึ่งแดง

นายเฉลิม พึ่งแดง เป็นผู้มีความสามารถในงานช่างหลายแขนง และหลายสาขา ในระดับฝีมือชั้นครูของจังหวัดและของประเทศ ดั้งเดิมผลงานปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งในเพชรบุรีและจังหวัดอื่น ๆ ได้แก่

- ปูนปั้นหน้าบันและซุ้มประตูหน้าต่างของวัดหนองปลาไหล วัดเขาพระ วัดใหม่ บางจาก วัดห้วยหลวง วัดดอนทราย และซุ้มประตูชุมชุมทางขึ้นกุฏิวัดหนองปรอง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
- ปูนปั้นหน้าบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพลับพลาชัย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
- ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถและ ซุ้มหน้าต่าง วัดกุฎีดาว อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
- ปูนปั้นหน้าบันวิหารจตุรมุข พร้อมซุ้มประตูและแท่นพระ วัดปากคลอง และ ปั้นลายหน้าบัน มณฑป พร้อมแท่นพระ ที่วัดปากคลอง อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
- ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถ วัดคงคาราม ด้านทิศตะวันตก ออกแบบจากของเดิมโดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ
- ปั้นพระนาคปรกที่หน้าพระอุโบสถ และปั้นซุ้มประตูทางเข้าวัดคงคารามวรวิหาร
- ปูนปั้น ซุ้มมณฑปตรีมุข หลวงพ่อมี วัดพระทอง และปั้นหน้าบันตรีมุข กุฏิวัดพระทอง
- ปูนปั้นที่ปั้นหัวลม และหน้าบันด้านทิศตะวันออก ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร
- ปูนปั้น และออกแบบลายแกะสลักไม้ที่อาศรมเบญจानุวัตร วัดมหาธาตุวรวิหาร โดยมี นายมานิตย์ ไชยวงษา เป็นผู้แกะสลักไม้
- ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถวัดท่ากระเทียม อ.ท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี
- ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถวัดนิคมวชิราราม หน้าบันพระอุโบสถและศาลาการเปรียญ วัดชะอำ และ หน้าบันพระอุโบสถวัดหนองเฝ้าถ่าน อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
- ปูนปั้นที่พระอุโบสถหลังใหม่ หน้าบันศาลาการเปรียญ และซุ้มประตูทางเข้า รวมทั้งแท่นพระประธาน กับเสมา วัดสนามพราหมณ์ และออกแบบลายแกะสลักบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถวัดสนามพราหมณ์ ซึ่งแกะสลักโดยนายมานิตย์ ไชยวงษา
- ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถวัดลาดโพธิ์ และออกแบบลายบานหน้าต่าง
- ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถวัดชีวีประเสริฐ
- ออกแบบลายบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถวัดจันทราวาส วัดโตนดหลวง วัดเพชรสุวรรณ อำเภอบ้านแหลม วัดเกาะแก้ว อำเภอบ้านลาด ออกแบบบานหน้าต่างวัดเวียงคอย 3 ลาย วัดลักษณาราม 4 บาน และออกแบบลายหน้าต่างวัดหนองจอก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
- ออกแบบลายหน้าบันศาลาการเปรียญวัดแก่นเหล็ก และออกแบบลายหน้าต่างวัดเขาสมอระบัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ผลงานชิ้นสำคัญๆของนายเฉลิม พึ่งแดง

งานปูนปั้นที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง วัดมหาธาตุวรวิหาร

ปูนปั้นที่หัวบันลมนและหน้าบันด้านทิศตะวันออกเป็นฝีมือกลุ่มช่างเฉลิม พึ่งแดง เป็นภาพปูนปั้นชุดเทวโลก หรือเทพผู้มีฤทธิ์ ทรงสัตว์เป็นพาหนะ ถืออาวุธ ต่อด้วยวรรณคดีชุดรามเกียรติ์ ที่หัวบันลมนชุดบนเป็นภาพชุดมหาเทพและคณะเทพ ภาพบนจะเห็นเป็นพรหมทรงหงส์ พระนารายณ์ทรงครุฑ พระอิศวรทรงโคอุสุภราช ส่วนคณะเทพที่เห็นมีพระพายถือธงทรงกวาง พระอัศวินหน้าเป็นม้าทรงม้า พระยมทรงกระบือ ฯลฯ मुखหน้าเป็นชุดรามเกียรติ์ ภาพบนเป็นภาพฤๅษี มียักษ์ขี่สิงห์ หัวบันลมนล่างแทนหางหงส์ มีภาพหนุมานสมพาสกับนางสุวรรณมัจฉา พาไล้เจ้าโลมนางมณฑิธา ฯลฯ ส่วนหน้าบันเป็นภาพทำวามาลิวราชสีภรนั่งบนแท่นว่าความ ลายก้านขด หัวขดลายเป็นภาพพระอินทร์ พระราม สีดา และทศกัณฐ์ครึ่งตัวประกอบลาย จะเห็นว่ามีหลากหลายมากคือ มีทั้งภาพล้วน ภาพทับลาย และภาพประกอบลาย

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

งานปูนปั้นที่ซุ้มมณฑปหลวงพ่อมิ วัดพระทรง

ภาพปูนปั้นซุ้มมณฑปหลวงพ่อมิ ฝีมือช่างเฉลิม พึ่งแดง มี 3 ด้าน สองด้านเป็นภาพจับสี่ประยูทธ์ ชุติราวมเกียรติ์ประกอบลาย อีกด้านเป็นภาพกนิษฐ กนิรี แสดงความรักด้วยท่าทางอย่างละครกลางดงดอกกุหลาบ จัดว่าเป็นกนิษฐ กนิรี ที่งามแปลกตาชุดหนึ่งของเพชรบุรี

ภาพจับสั้ประยุทธ์ชุกรามเกียรติ์ประกอบลาย 2 ด้าน

ภาพชุดนี้เป็นผลงานชิ้นที่เด่นมากชิ้นหนึ่งของนายเฉลิม พึ่งแดง ที่มีผู้นำมาเสนอบ่อยครั้ง

งานปูนปั้นที่หน้าบันวิหารวัดปากคลอง อำเภอบ้านแหลม

ปูนปั้นหน้าบันวิหารมณฑปจัตุรมุขที่วัดปากคลองฝีมือนายเฉลิม พึ่งแดง ทำเสร็จในปี พ.ศ. 2516

งานปูนปั้นหน้าบันโรงเรียนปริยัติธรรม วัดพลับพลาชัย

งานปูนปั้นหน้าบันโรงเรียนปริยัติธรรม วัดพลับพลาชัย ด้านทิศตะวันตก ฝีมือของนายเฉลิม พึ่งแดง เป็นชุดสัตว์หิมพานต์ประกอบลายกนกพุ่มช่อหางโต มีรูปกิ้งก่าอย่างอวบอ้อม ผลงานชิ้นนี้เป็นงานที่งดงามมากที่สุดชิ้นหนึ่งของช่างเฉลิม

งานปูนปั้นที่พระอุโบสถใหม่ วัดสนามพราหมณ์

พระอุโบสถ วัดสนามพราหมณ์ ฝีมือของกลุ่มนายเฉลิม พึ่งแดง เป็นผู้ออกแบบและควบคุมงาน

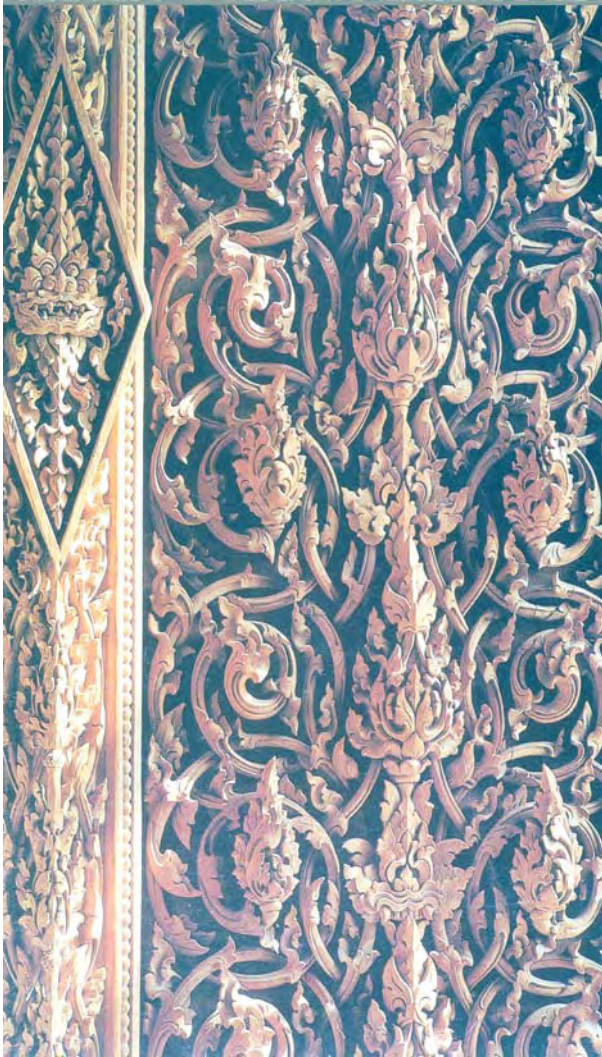

อุโบสถวัดสนามพราหมณ์

หน้าบันปูนปั้นโบสถ์วัดสนามพราหมณ์ ออกแบบและก่อสร้างโดยนายเฉลิม ฝั่งแดงและคณะ

งานออกแบบลายแกะสลักไม้ที่บานประตูพระอุโบสถใหม่ วัดสนามพราหมณ์ของ
นายเฉลิม พึ่งแดง แกะสลักโดยนายมานิตย์ ไชยวงษา

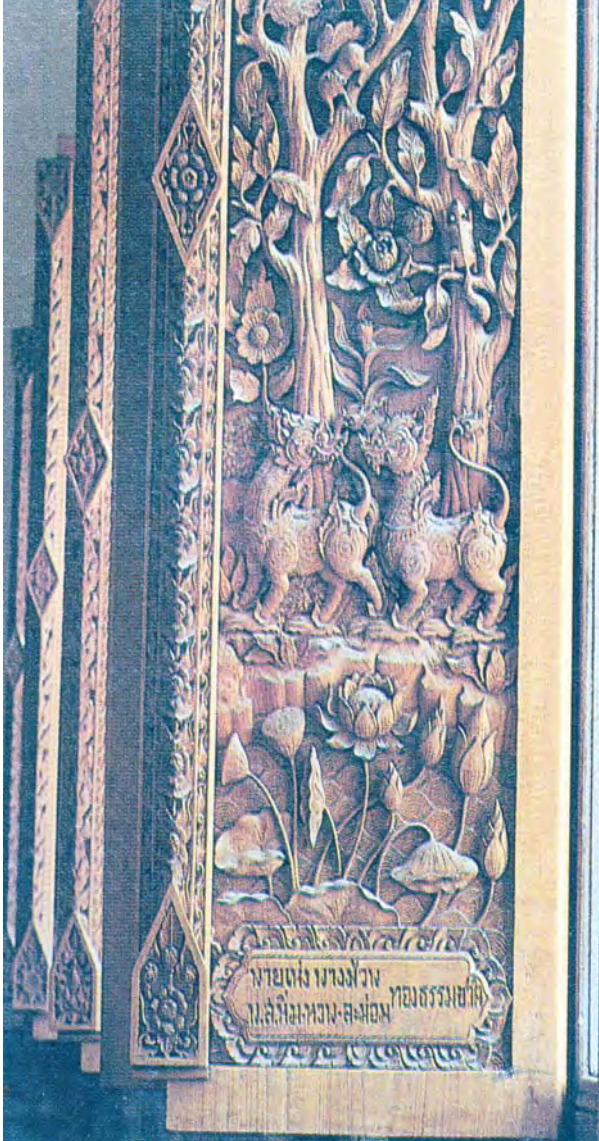
งานออกแบบลายแกะสลักไม้ที่บานประตูพระอุโบสถใหม่ วัดสนามพราหมณ์ของ
นายเฉลิม พึ่งแดง แกะสลักโดยนายมานิตย์ ไชยวงษา

งานออกแบบลายแกะสลักไม้ที่บานหน้าต่างพระอุโบสถใหม่ วัดสนามพราหมณ์ของ
นายเฉลิม พึ่งแดง แกะสลักโดยนายมานิตย์ ไชยวงษา

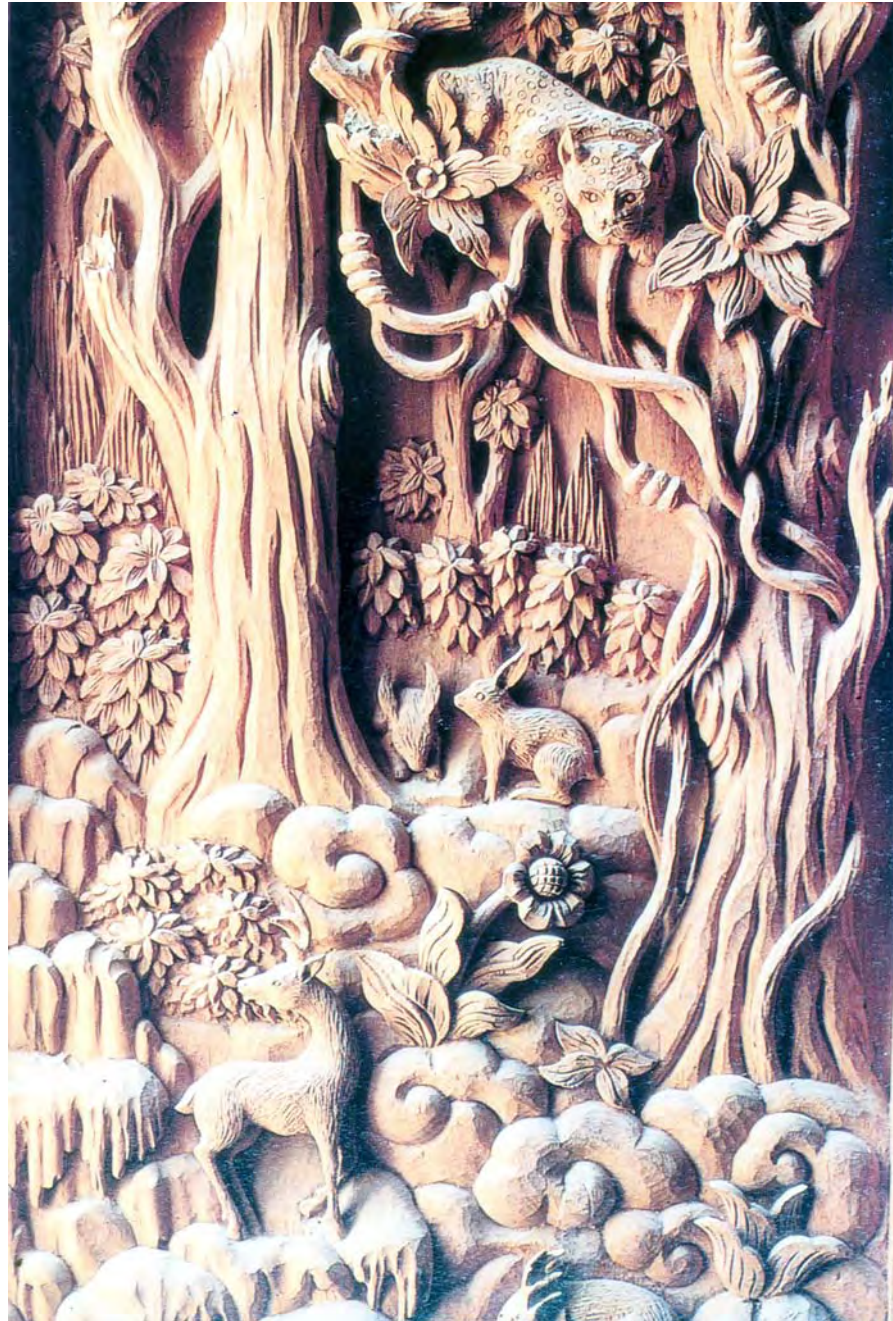

งานออกแบบลายแกะสลักไม้ที่บานหน้าต่างพระอุโบสถใหม่ วัดสนามพราหมณ์ของ
นายเฉลิม พึ่งแดง แกะสลักโดยนายมานิตย์ ไชยวงษา

งานออกแบบลายแกะสลักไม้ที่บานหน้าต่างพระอุโบสถใหม่ วัดสนามพราหมณ์ของ
นายเฉลิม พึ่งแดง แกะสลักโดยนายมานิตย์ ไชยวงษา

พระพุทธรูปนาคปรก หน้าพระอุโบสถวัดคงคารามวรวิหาร
ผลงานของนายเฉลิม พึ่งแดง

บทสรุป

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้เราารู้ถึงโลกทัศน์ ความคิดของคน นอกเหนือไปจากเหตุการณ์หรือพฤติกรรมในประวัติศาสตร์ ภาพที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นภาพที่เคลื่อนไหวมีชีวิต เป็นพื้นฐานทำให้เข้าใจสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะได้อย่างชัดเจน เป็นสื่อให้มองเห็นภาพของสังคม แนวความคิด ความเชื่อ ตลอดจนทัศนคติของคนในกาลเวลาต่างๆ โดยเหตุที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นตัวแทนแห่งอดีตของกลุ่มคน และเป็นพื้นฐานแห่งเอกลักษณ์ของคนเหล่านั้นในปัจจุบัน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงไม่อาจละเลยหลักฐานที่เป็นข้อมูลของท้องถิ่นในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารลายลักษณ์อักษร โบราณวัตถุสถาน รูปแบบทางด้านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ ตลอดจนจารีตค่านิยมเก่าของท้องถิ่นนั้นๆ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่เป็นจุลภาค ต้องคอยเวลาที่จะให้ได้มาซึ่งภาพรวมของสังคมทั้งหมด แนวทางในการศึกษาวิธีหนึ่งได้แก่ การศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นและใช้วิธีการที่เป็นสหวิทยาการ ประมวลข้อมูลทุกรูปแบบเข้าด้วยกัน เป็นไปตามสภาพแวดล้อมของหลักฐานเพื่อให้ได้ภาพความจริงมากที่สุด

ชีวประวัติและผลงานของบุคคลในท้องถิ่นเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างหนึ่ง ซึ่งห้องสมุดหรือศูนย์ข้อมูลที่ให้บริการเพื่อการศึกษาท้องถิ่นมีหน้าที่ต้องศึกษา รวบรวม และอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนนำเสนอแก่คนในท้องถิ่นและผู้สนใจศึกษาเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นในรูปแบบของสื่อประเภทต่างๆ

การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นการศึกษาข้อมูลประวัติบุคคลจากเอกสารที่มีอยู่ในท้องถิ่น การเก็บข้อมูลจากภาพถ่ายบุคคลสถานที่ รวมทั้งสภาพแวดล้อม สังคม ของบุคคล และสถานที่ตั้งของผลงาน ตลอดจนการรวบรวมภาพผลงานของช่างศิลปะชั้นครูแต่ละคนที่มีปรากฏอยู่ตามที่ต่างๆ สำหรับเป็นฐานข้อมูลภาพและเรื่องราวของช่างแต่ละคน เพื่อศึกษาประวัติ วิถีชีวิต ตลอดจนรูปแบบและฝีมือของผลงานศิลปะที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตน

หลักฐานและข้อมูลต่างๆในอดีต นับวันก็จะหมดสิ้นไปตามกาลเวลา หากไม่มีการเก็บบันทึกไว้ คนรุ่นหลังก็จะไม่ทราบข้อเท็จจริง ทำให้การศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่นมีความยากลำบากมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งรีบในการศึกษาข้อมูลเอกสารที่ยังพอมีอยู่ เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติสืบต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์. **ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะ เล่ม 5.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2539.
- กันยา อื้อประเสริฐ. **เอกสารประกอบนิทรรศการเรื่องช่างเมืองเพชร.** นครปฐม : ศูนย์ข้อมูลภูมิภาคตะวันตก, หอสมุดกลาง พระราชวังสนามจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543. 139 หน้า.
- เฉลิม พึ่งแดง และ บุญมี พิบูลย์สมบัติ. “งานสถาปัตยกรรมวัดพลับพลาชัย” ใน **ที่ระลึกงานสมโภชเสมาธรรมจักรและทำบุญอายุศม์ พระครูสุนทรวชิรคุณ (ทุเรียน สุเมธ) เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย.** เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์, 2540 : 75 – 88.
- ดำรงพันธ์ อินฟ้าแสง. **การศึกษาพัฒนาการศิลปะพื้นเมืองเพชรบุรี : กรณีศึกษาประวัติและผลงานของนายพิน อินฟ้าแสง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542
- ถวัลย์ มาศจรัส. “เฉลิม พึ่งแดง ช่างปูนปั้นเมืองเพชรบุรี” **วิทยากรย.** 92, 12, 1 (ธ.ค. 36, ม.ค.37) : 58 – 60, 57 – 58.
- ธิดา สาระยา. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 2 (ปรับปรุงเพิ่มเติม) กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2539.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. “แลเพชรภูมิพลิกหาปุมเมืองเพชร” **อนุสาร อสท.** 37, 11 (มิ.ย. 40) : 71 - 76.
- แน่นน้อย ปัญจพรรค และ สมชาย ณ นครพนม. **ศิลปะไม้แกะสลักสุโขทัย, อุทยาน, รัตนโกสินทร์** กรุงเทพฯ : เจริญ, 2535.
- บัวไทย แจ่มจันทร์. “จิตรกรรมฝาผนังวัดมหาธาตุ” **เพชรภูมิ.** 7, 154 (1 ธ.ค. 2529) : 4
- “จิตรกรรมฝาผนังวัดสมณาราม”. **เพชรภูมิ.** 7, 153 (16 พ.ย. 2529) : 4
- **ช่างเมืองเพชร. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัวไทยแจ่มจันทร์ 21 มิ.ย. 2535.** เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์, 2535.
- “บานประตูจำหลักไม้วัดพลับพลาชัย”. **เพชรภูมิ.** 5, 115. (16 เม.ย. 2528) : 5
- “ปูนปั้นขุมประตูโบสถ์ วัดพลับพลาชัย”. **เพชรภูมิ.** 6, 142 – 144 (1 มิ.ย. 2529, 16 มิ.ย. 2529, 1 ก.ค. 2529) : 4

- บัวไทย แจ่มจันทร์. “ปูนบ้านที่โบสถ์วัดปากคลอง”. **เพชรภูมิ**. 1 ก.ค. 2528 : 4
- . “ปูนบ้านที่โบสถ์วัดปากคลอง” **เพชรภูมิ**. 16 ก.ค. 2528 : 4
- . “ปูนบ้านที่โบสถ์วัดปากคลอง” **เพชรภูมิ**. 1 ส.ค. 2528 : 4
- . “ปูนบ้านวัดเขมาภิรติการาม” **เพชรภูมิ**. 5, 123 (16 ส.ค. 2528) : 6
- . “ปูนบ้านวัดเขมาภิรติการาม “ **เพชรภูมิ**. 5, 124 (1 ก.ย. 2528) : 7
- . “ปูนบ้านวัดพลับพลาชัย” ใน **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูอาทรวชิรธรรม (เชื้อม สิริวณฺโณ)**. ณ วัดพลับพลาชัย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : เพชรภูมิออฟเซทการพิมพ์ , 2537 : 49-59.
- . “พระอาจารย์เป้า วัดพระทอง”. **เมืองโบราณ**. 17, 4 (ต.ค. – ธ.ค. 2534) : 66-71
- . “พลับพลาชัยชุมวัดเขาตะเครา” **เพชรภูมิ**. 10, 238 (มิ.ย. 2533) : 4
- . “ลายแกะสลักไม้ที่วัดสนามพราหมณ์”. **เพชรภูมิ**. 11, 262 (1 มิ.ย. 2534) : 4
- . **ศิลปกรรมเมืองเพชร**. เพชรบุรี : วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2532.
- บุญช่วย ลอยไพยม. สัมภาษณ์ , 2 กรกฎาคม 2547.
- บุญช่วย ลอยไพยม. สัมภาษณ์ , 29 กรกฎาคม 2547.
- บุญมี พิบูลสมบัติ. “หนังสือใหญ่” ใน **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูอาทรวชิรธรรม (เชื้อม สิริวณฺโณ)**. ณ วัดพลับพลาชัย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : เพชรภูมิออฟเซทการพิมพ์ , 2537 : 87-99.
- บุญรัตน์ เจริญชัย. **ช่างเมืองเพชร : วิถีชีวิตร่วมสมัยของช่างปูนปั้นเพชรบุรี** . วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (สาขามานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ประสม สุสุทธิ. สัมภาษณ์ , 15 กรกฎาคม 2547.
- ประสม สุสุทธิ. สัมภาษณ์ , 29 กรกฎาคม 2547.
- ประสม สุสุทธิ. สัมภาษณ์ , 8 สิงหาคม 2547.
- ประสม สุสุทธิ. สัมภาษณ์ , 21 สิงหาคม 2547.
- ประสิทธิ์ ธีรานันท์. “หลวงพ่อดุทธิ ผู้บุกเบิกการศึกษาศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี” ใน **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูอาทรวชิรธรรม (เชื้อม สิริวณฺโณ)**. ณ วัดพลับพลาชัย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : เพชรภูมิออฟเซทการพิมพ์ , 2537 : 85-88.
- พระมหาสุภชัย ชยธมฺโม. “ประวัติวัดพลับพลาชัย” ใน **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูอาทรวชิรธรรม (เชื้อม สิริวณฺโณ)**. ณ วัดพลับพลาชัย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : เพชรภูมิออฟเซทการพิมพ์ , 2537 : 87-99.

มูลนิธิพระเทพสุวรรณมุนี. พระอารามหลวง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี, 2542.

ล้อม เพ็งแก้ว. “ตามรอยขุนศรีวิชัย”. เพชรภูมิ. 10, 211 (1 เม.ย. 2532) : 4

----- . “ตามรอยขุนศรีวิชัย. เพชรภูมิ. 10, 212 (16 เม.ย. 2532) : 4

เลิศ พ่วงพระเดช. ศิลปไทย ชุด การเขียนลายไทย. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์, 2542.

เลิศ พ่วงพระเดช. ศิลปไทย ชุด ตำราภาพลายไทย. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์, 2542.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. “เลิศ พ่วงพระเดชกับกรรมวิธีของช่างไทยโบราณ” ใน สารานุกรมในศิลปะ.

กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2531 : 59 - 66.

ศูนย์แผนที่พยานนวิทยา. แผนที่เมืองเพชรบุรี. กรุงเทพฯ , ม.ป.ป.

สถาบันราชภัฏเพชรบุรี. เอกสารประกอบการพิจารณาเพื่อเสนอให้ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
กิตติมศักดิ์สาขาวิชาศิลปกรรม สายศิลปกรรมและศิลปประยุกต์โปรแกรมวิชาศิลป
กรรมแก่นายเฉลิม พิงแดง. เพชรบุรี, 2540.

สมุดเพชรบุรี 2525. จังหวัดเพชรบุรีจัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสงานฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์
200 ปี พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2525.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม พุทธศักราช
2537. กรุงเทพฯ, 2538.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบุรี. สถาปัตยกรรมเรือนยอดจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี :
เพชรภูมิการพิมพ์, 2540. 72 หน้า.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. “แผนที่แสดงเขตอำเภอ ตำบล เทศบาล และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด
เพชรบุรี” ใน แผนที่แสดงเขตอำเภอ ตำบล เทศบาล และข้อมูลพื้นฐานของ
จังหวัด พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ , 2543.

เหรียญเพชร ตาลวันนา. เหรียญเพชร ตาลวันนา พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพคุณพ่อหวน
ตาลวันนา ณ เมรุวัดพระทรง จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2496.
พระนคร : โรงพิมพ์กฤษณปกรณ์, 2496. 43 หน้า.

เอกสารประกอบการพิจารณาเพื่อเสนอขอรับรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์
(แขนงหยา) แก่นายประสม สุธงษิ. เพชรบุรี : โรงเรียนคงคาราม, 2546.

อำนาจ จันเงิน. “ทองร่วง เอมโษษฐ์ ช่างฝีมือปูนปั้นยอดเยี่ยมของเมืองเพชร”. วารสารวัฒนธรรม
ไทย. 25, 11 (พ.ย. 2529) : 56 – 63.

อำเภอ อินฟ้าแสง และ อารรณ์ อินฟ้าแสง. ที่ระลึกในการฌาปนกิจศพ นายพิน อินฟ้าแสง
28 เมษายน 2517. ม.ป.ท. , 2517. 145 หน้า.

